

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060105

DOM
2022-01-14
Stockholm

Mål nr
M 13523-19

Sid 1 (23)

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2019-12-12 i mål nr M 7034-18, se bilaga A

PARTER

Klagande och motpart

1. Länsstyrelsen i Gotlands län
2. Naturskyddsföreningen Gotland
3. Urbergsgruppen Sverige, 802467-8438
4. Urbergsgruppen Klintehamn, 802516-7662

Ombud för 3 och 4: Jur.kand. G H B

5. J M

6. L M

7. A O

Dok.Id 1629879

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se	Telefax	Expeditionstid måndag – fredag 09:00–16:30
---	---	---	----------------	---

8. E E

9. P E E

10. C S

11. J S

12. Å S

13. I S

14. S T

Ombud för 8-13: S T

15. J W

16. H C E

17. A E

18. H J

19. M N

20. U P

21. L R

22. K Å

Ombud för 18-22: Advokat J Ö

23. G K

24. G P

25. L S

26. M S

27. E T

28. M T

Ombud för 25-28: Jur.kand. G H B

Klagande och motpart
SMA Mineral AB, 556206-3874

Ombud: Advokat S H

Motpart
Region Gotland
621 81 Visby

Ombud: Advokat M B

SAKEN

Tillstånd till täktverksamhet och vattenverksamhet enligt miljöbalken vid Klintebys och Snögrinde stenbrott, Klintehamn, Gotland

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avvisar SMA Mineral AB:s yrkande om en övergångslösning när det gäller åtgärdsvalsstudien och ianspråktagande av tillstånd till den ansökta verksamheten.
  2. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandet om att inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen.
  3. Mark- och miljööverdomstolen upphäver mark- och miljödomstolens dom, utom såvitt avser prövningsavgift och rättegångskostnader, och avslår SMA Mineral AB:s tillståndsansökan.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Gotlands län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå bolagets ansökan eller, i andra hand, återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning. För det fall domstolen skulle finna att tillstånd kan ges har länsstyrelsen yrkat ändring av ett antal villkor i den överklagade domen.

Naturskyddsföreningen Gotland har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå bolagets ansökan.

Klagandena med nummer 18-22 (H J m.fl.) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avvisa eller, i andra hand, avslå ansökan.

Klagandena med nummer 3-4 och 25-28 (Urbergsgruppen Sverige m.fl.) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå eller, i andra hand, avvisa ansökan. För det fall domstolen skulle finna att tillstånd kan ges har de yrkat ändring av ett antal villkor i den överklagade domen och även föreslagit att ytterligare villkor föreskrivs. De har därutöver yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen.

Övriga klaganden har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och avslå bolagets ansökan.

SMA Mineral AB (bolaget) har motsatt sig ändringsyrkandena och anslutningsvis yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra villkor 6 i mark- och miljödomstolens dom på så sätt att beslutat kostnadstak avseende bolagets bidrag till kostnader för genomförande av trafiksäkerhetshöjande åtgärder ska fastställas till högst 30 miljoner kronor.

Bolaget har vidare framställt följande yrkanden:

Avseende *brytområdet* har bolaget yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska minska detta så att det inte omfattar ett gravfält och en boplats som påträffats i området efter mark- och miljödomstolens dom.

Avseende *trafikförhållandena* har bolaget yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, gällande villkor 6 i den överklagade domen, ska besluta om en övergångslösning av innebörd att den däri angivna åtgärdsvalsstudien delas in i två etapper (etapp 1 och 2) och att studiens innehåll vidgas i förhållande till vad villkor 6 anger (åtgärder på transportvägar). Tillståndet ska få tas i anspråk redan efter det att åtgärderna enligt etapp 1 är på plats – med halverad takttrafik i förhållande till mark- och miljödomstolens tillstånd – till dess slutliga åtgärder enligt etapp 2 är utförda och godkända. Bolaget har hemställt om att Mark- och miljööverdomstolen i sin dom som villkor anger tidsangivelser på följande sätt: Åtgärdsvalsstudien ska vara avslutad den 30 juni 2022 och åtgärderna enligt etapp 1 ska vara utförda senast den 1 mars 2023. När åtgärderna är utförda, eller detta datum passerats, får tillståndet tas i anspråk med avseende på halva av den av mark- och miljödomstolen tillståndsgivna maximala årliga utlevererade volymen. Åtgärderna enligt etapp 2 ska var utförda senast den 31 december 2028. För det fall Trafikverkets processer inte har lett till nödvändig markåtkomst och det därmed inte har gått att genomföra vissa enligt åtgärdsvalsstudien planerade åtgärder vid denna tidpunkt, ska tillståndet därefter övergå till att fortsättningsvis avse hela den av mark- och miljödomstolen tillståndsgivna maximala årliga volymen. För det fall Mark- och miljööverdomstolen inte godtar den föreslagna övergångslösningen har bolaget yrkat att Mark- och miljööverdomstolen i domen tydliggör att åtgärdsvalsstudiens innehåll ska anpassas till vad villkor 6 anger (dvs. åtgärder på transportvägar).

Avseende *naturvärdena* har bolaget ansökt om dispens enligt artskyddsförordningen (2007:845) för ett antal skyddade arter mot bakgrund av ny praxis på området och även gett förslag på villkorsändringar i mark- och miljödomstolens dom för att öka skyddet för dessa arter.

Avseende de *geologiska och hydrologiska förutsättningarna* har bolaget, reservationsvis, yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska medge undantag från 5 kap. 4 § miljöbalken, detta i enlighet med 5 kap. 6 § samma lag och 4 kap. 11-12 §§ vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

Länsstyrelsen i Gotlands län, Naturskyddsföreningen Gotland, H J

m.fl., Urberggruppen Sverige m.fl., övriga klaganden och Region Gotland har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom såvitt avser bolagets bidrag till kostnader för genomförande av trafiksäkerhetshöjande åtgärder. De har inte haft något att erinra mot bolagets yrkande om justering av brytområdet. De har motsatt sig bolagets yrkande om en övergångslösning när det gäller åtgärdsvalsstudien. De har vidare gjort gällande att det saknas förutsättningar att ge sökta dispenser enligt artskyddsförordningen samt att det saknas förutsättningar att medge undantag från 5 kap. 4 § miljöbalken med stöd av vattenförvaltningsförordningen.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har i Mark- och miljööverdomstolen utvecklat sin talan i huvudsaklig överensstämmelse med vad som framgår av mark- och miljödomstolens dom.

Frågan om trafiksäkerhetshöjande åtgärder till följd av bolagets transporter, om tillstånd lämnas, har varit central i såväl mark- och miljödomstolen som i Mark- och miljööverdomstolen. Mark- och miljödomstolen har i sin dom beslutat att det tillstånd som lämnats inte får tas i anspråk innan länsstyrelsen konstaterat att trafiksäkerhetshöjande åtgärder som föranleds av den tillståndsgivna verksamheten har genomförts. Klagandena har invänt mot att mark- och miljödomstolen har skjutit frågan om vilka trafiksäkerhetshöjande åtgärder som behövs och är möjliga att genomföra på framtiden. Frågan om risker med bolagets transporter och de därmed förknippade trafiksäkerhetshöjande åtgärderna har enligt Mark- och miljööverdomstolen bäring på verksamhetens lokalisering och tillåtlighet och domstolen börjar med att ta ställning i denna fråga. Domstolen redogör därför i detta avsnitt enbart för det som parterna framhållit i trafikfrågan.

När det gäller trafikfrågan har från parternas och Trafikverkets sida särskilt framhållits följande:

Länsstyrelsen

Mark- och miljödomstolens dom är felaktig eftersom frågan om vilka trafiksäkerhetsåtgärder som behövs och är möjliga att genomföra har skjutits på framtiden. Det är inte heller klarlagt vem som ska bekosta åtgärderna. Det bör vara klarlagt innan tillstånd lämnas. Både Trafikverket och mark- och miljödomstolen har bedömt att frågan om trafiksäkerhetsåtgärder är så viktig att tillståndet inte får tas i anspråk innan lämpliga åtgärder har genomförts. Frågan om risker med bolagets transporter och de därmed förknippade trafiksäkerhetshöjande åtgärderna har bäring på verksamhetens lokalisering och tillåtlighet. Villkor 6 och 7 i domslutet är formulerade så att tillståndet inte med säkerhet kan nyttjas. Länsstyrelsen får därmed uppgiften att bedöma om och när tillståndet kan tas i anspråk.

När det gäller bolagets yrkande om etappvis ianspråktagande av tillståndet motsätter sig länsstyrelsen detta. Det är inte tvistigt att trafiksäkerhetshöjande åtgärder behöver genomföras. Det är dock inte klarlagt vilka åtgärder som avses i respektive etapp. Detta behöver vara utrett innan tillstånd lämnas. Lämpliga och möjliga trafiksäkerhetsåtgärder bör genomföras innan verksamheten startar. Av villkor 7 i den överklagade domen framgår att tillståndet inte får tas i anspråk innan länsstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet konstaterat att trafiksäkerhetshöjande åtgärder som föranleds av den tillståndsgivna verksamheten har genomförts. Bolaget har inte överklagat detta villkor och det föreslagna etappvisa ianspråktagandet skulle stå i strid med detta villkor. Därutöver innebär yrkandet, såvitt avser etapp 2, att ansökan i sin helhet skulle medges efter den 31 december 2028 oavsett om trafiksäkerhetsåtgärder enligt den planerade åtgärdsvalsstudien kan genomföras eller ej.

Bolagets anslutningsvis framställda yrkande om nedsättning av maximalt belopp för bolagets bidrag till trafiksäkerhetsåtgärder till 30 miljoner kronor bör avslås, eftersom kostnaderna inte är utredda och beloppet riskerar vara otillräckligt för de åtgärder som kan behövas. Länsstyrelsen hänvisar till Trafikverkets syn på detta.

Naturskyddsföreningen Gotland

Frågorna gällande transportvägar, störningar, säkerhetsrisker och skyddsåtgärder är inte utredda i ansökan och inte heller klarlagda i mark- och miljödomstolens dom. Domstolen har bedömt att utredningen ger stöd för att tillräckliga säkerhetshöjande åtgärder på väg 141 är möjliga att genomföra och att det finns förutsättningar för att vidta sådana åtgärder efter den åtgärdsvalsstudie som Trafikverket planerar under medverkan av bl.a. bolaget. Domstolen har gjort en felaktig bedömning, eftersom åtgärdsvalsstudien ännu inte är genomförd och det därför inte är utrett vilka åtgärder som kan bli aktuella. Tillstånd kan inte ges innan transportfrågorna är fullständigt klarlagda.

Urbergsgruppen Sverige m.fl.

Frågan om hur transportererna från täkten ska ordnas är inte utredda. Denna fråga måste vara konsekvensbedömd utifrån ett fullständigt beslutsunderlag och trafiksäkerheten måste vara löst innan tillstånd meddelas. Det saknas idag en acceptabel trafiklösning och det är osäkert om en sådan går att uppnå för den sökta verksamheten. Villkor 6 och 7 i mark- och miljödomstolens dom är olyckligt utformade och skapar en rättsosäker konstruktion. Åtgärdsvalsstudien är inte juridiskt bindande. Den övergångslösning som bolaget presenterat vid huvudförhandlingen är inte acceptabel och bestrids. Högsta domstolen har i rättsfallen NJA 1977 s. 558 och NJA 2004 s. 421 fastslagit att om konsekvenserna av en följdverksamhet blir alltför allvarliga kan en tillståndsansökan avslås.

H J m.fl.

Vägtransporter till och från täktområdet liksom den fartygstrafik som tillkommer från Klintehamn utgör följdverksamhet till den sökta verksamheten enligt 16 kap. 7 § miljöbalken. Bolaget har inte i erforderlig utsträckning beskrivit miljökonsekvenserna av dessa följdverksamheter. Trots detta har mark- och miljödomstolen valt att godkänna bolagets miljökonsekvensbeskrivning. Vägarna i det aktuella området är

smala och redan idag belastade av en omfattande trafik. Antalet fordonsrörelser på sträckan kommer att öka väsentligt om tillstånd ges.

Mark- och miljödomstolen har som villkor föreskrivit att Trafikverket och bolaget ska genomföra en åtgärdsvalsstudie för att utreda hur trafikproblemen i området ska lösas vid en utökad taktverksamhet. Innan dess är trafikfrågan inte löst. Mark- och miljödomstolen har inte förankrat detta centrala villkor i relevanta antaganden om vad en godtagbar trafiksituation skulle innebära och vad det skulle komma att kosta att nå dit. En så pass central fråga måste ha besvarats innan tillstånd kan ges. De motsätter sig den övergångslösning gällande åtgärdsvalsstudien som bolaget har lagt fram vid huvudförhandlingen.

De motsätter sig vidare bolagets yrkade om en sänkning av det belopp som bolaget ska bidra med till trafiksäkerhetshöjande åtgärder. I detta sammanhang bör också följande framhållas. Mark- och miljödomstolens villkor i denna del saknar förankring i utredning kring vad som faktiskt erfordras för att ordna trafiksituationen. Vad kostnaden 110 miljoner ska räcka till är högst oklart. Beloppet är hämtat från uppgifter från bolaget om vad det skulle kosta att bygga ett transportband och har ingen som helst relevans för frågan vad det skulle kosta att göra vägtrafiksituationen i området godtagbart säker vid en utökad taktverksamhet.

Åtgärdsvalsstudien skulle kunna resultera i en ny dragning av väg 141. Processen skulle dock då bli lång och kräva expropriering av mark. Kostnaden skulle också bli hög. Ett annat alternativ är att det tillskapas en ny enskild transportväg söder om Klinte by. Tillståndsprocessen skulle då bli enklare och kostnaden lägre. En sådan lösning skulle också kunna möjliggöra framtida förarlösa transporter på delar av sträckan.

Region Gotland

Region Gotland motsätter sig bolagets yrkande om att bolagets bidrag ska bestämmas till högst 30 miljoner kronor. Regionen anser att beloppet ska vara oförändrat. Genom den villkorsreglering som skett i domen har regionen ansett att följdverksamheten i form av transporter har kunnat godtas och att det inte krävts ytterligare utredningar om

alternativa transportlösningar. Om villkoren förändras till det sämre anser regionen att den ansökta täktverksamheten inte är tillåtlig.

Regionen motsätter sig bolagets förslag till övergångslösning och etappindelning. Bolaget har endast överklagat det belopp med vilket bolaget ska bidra till de trafiksäkerhetshöjande åtgärderna. Bolaget har inte överklagat villkor 7. Av detta villkor framgår att tillståndet inte får tas i anspråk innan de trafiksäkerhetshöjande åtgärder som föranleds av verksamheten har genomförts. Den föreslagna övergångslösningen står i strid med detta villkor.

Bolaget

Villkor 6 bör ändras så att det angivna maxbeloppet 110 miljoner kronor för åtgärder på transportvägar sätts ned till 30 miljoner kronor. Den av mark- och miljödomstolen angivna summan är baserad på vad ett transportband skulle kosta. Bolagets inställning till rimligheten av kostnaden för en transportlösning måste ses i relation till vilka driftskostnader som är förknippade med lösningen. Ett transportband kan få generera en högre investeringskostnad just av det skälet att lösningen inte innebär några direkta driftskostnader, annat än visst underhåll. Vägtransporter däremot innebär stora fortlöpande driftskostnader. Kostnadstaket 110 miljoner kronor motsvarar cirka 10 procent av en normal årsomsättning. Att investera ett så stort belopp i det allmänna vägnätet framstår som orimligt.

Trafikverkets åtgärdsvalsstudie är nu påbörjad med en uttalad målsättning att bli klar första halvåret 2022. Därefter ska i åtgärdsvalsstudien beslutade åtgärder komma på plats och godkännas av länsstyrelsen, varefter tillståndet får tas i anspråk. Efter inledande samtal med Trafikverket inom ramen för åtgärdsvalsstudien finns det goda förhoppningar om att kunna genomföra erforderliga säkerhetshöjande åtgärder i två etapper, med enklare åtgärder som inte kräver vägplan i en första etapp. Det är mot denna bakgrund som bolaget nu föreslår en övergångslösning i två etapper. Om övergångslösningen inte godtas bör det tydliggöras att åtgärdsvalsstudiens innehåll ska anpassas till vad villkor 6 anger (dvs. åtgärder på transportvägar).

I efterdyningarna av beslutet att avvisa Cementa AB:s ansökan om tillstånd till kalkbrytning i Slite har länsstyrelsen på Gotland låtit meddela att det eventuellt kan räcka med en anmälan, för att Cementa AB ska tillåtas frakta kalksten med lastbil drygt 16 km på allmän väg från Kappelshamn till Slite. Cementa AB:s tillstånd avser 3,8 miljoner ton per år. Även om lastbilstransporterna bara skulle avse 25 procent av behovet enligt ansökan rör det sig om en stor mängd materiel som ska fraktas., dvs 950 000 ton per år. Beräknat utifrån 250 arbetsdagar ger det 95 enkelresor eller 190 resor tur och retur med 40 ton nyttolast. Det rör sig följaktligen om ungefär motsvarande omfattning som avseende Klinteby stenbrott.

Vid en jämförelse mellan Cementa AB:s transportväg till Slite och bolagets transportväg i detta fall kan följande konstateras. Den skyltade hastigheten varierar mellan 30 och 80 km/tim längs Cementa AB:s transportväg jämfört med mellan 40 och 80 km/tim längs bolagets transportväg i detta fall. Vägbredden varierar, och smalast uppmätta vägbredd är 6 meter, vilken återfinns längs Cementa AB:s transportsträcka. Det finns anslutande vägar och infarter/utfarter till bostäder och verksamheter längs båda transportvägarna. Flest antal anslutningar finns längs Cementa AB:s transportväg eftersom den är längre.

De trafikrelaterade frågorna i de båda ärendena måste hanteras på ett likartat sätt och med samma kravnivå. Trafikverkets inställning i förevarande mål innebär att de åtgärder på bolagets transportvägar som kräver vägplan i värsta fall inte kommer vara klara för godkännande förrän år 2028-2030. Detta kan inte ses som en likvärdig hantering av två likartade frågor.

Trafikverket

Genom åtgärdsvalsstudien studeras hur trafiksäkerheten ska kunna säkerställas i anslutning till transportvägen mellan tåkten och Klintehams hamn. I åtgärdsvalsstudien bör en jämförelse göras mellan olika transportalternativ där lastbilstransporter på befintlig väg är ett huvudalternativ men andra lösningar ska vägas mot detta. Det går inte att i förväg se vilka åtgärder längs transportvägen som kan förbättra trafiksäkerheten med den planerade utökade trafiken. Därför behöver Trafikverket

inom ramen för studien analysera och utvärdera olika åtgärdsförslag. Utredningen ska studera trafiksäkerhetsbrister och åtgärder föranledda av maxtrafik och halverad maxtrafik från täktverksamheten.

Trafikverket är väghållare för väg 141 och 562 och ansvarig för trafiksäkerheten på vägarna. Det innebär att Trafikverket bedömer vad som är god trafiksäkerhet på dessa vägar. Region Gotland är ansvarig för den fysiska planeringen i Klintehamn. Bolaget är ansvarigt för täktverksamheten och transportererna till och från täkten. Bolaget kommer i åtgärdsvalsstudien att bidra med underlag och lämna synpunkter och kommentarer. Arbetet ska bedrivas med målsättningen att en rapport ska vara färdigställd under första halvåret 2022.

Trafikverket motsätter sig den övergångslösning och etappindelning som bolaget föreslagit och menar att denna fråga ska bedömas inom ramen för åtgärdsvalsstudien. Trafikverket kan inte bedöma om det går att identifiera tillräckliga åtgärder som kan genomföras utan vägplan i en första etapp. Effekterna måste studeras i åtgärdsvalsstudien. Trafikverket motsätter sig också bolagets yrkande om att bolaget ska bidra med högst 30 miljoner kronor istället för 110 miljoner kronor. Kostnadstaket bör vara oförändrat. Kravet har ställts på grund av att transportererna är en följdverksamhet som kräver trafiksäkerhetshöjande åtgärder.

Angående bolagets jämförelse med det pågående ärendet rörande Cementa AB:s transporter av kalksten från Kappelshamn till Slite vill Trafikverket framhålla följande. Trafikverket konstaterar att de båda bolagens transportlösningar visserligen bär många likheter men det finns också omfattande skillnader. Jämförelsebolaget Cementa avser vidta transporter på tre av länets största länsvägar. Dessa vägar ingår i det funktionellt prioriterade vägnätet och är anpassade för en omfattande trafik som idag inte bedrivs på vägarna. Vägarnas bredd är bland länets största vilket även återspeglas i gällande hastigheter om 70 till 90 km/tim. Längs sträckorna finns endast ett fåtal anslutningar och ett fåtal anslutande bostadsfastigheter, fränsett tätorten i Lärbro. Sikten är god längs i stort sett hela sträckan.

Längs den av bolaget avsedda transportvägen är vägarna av betydligt mer begränsad karaktär, endast en del av sträckan uppnår motsvarande förutsättningar som övriga länsvägar och sträckan innehåller en av länets mest komplicerade trafiksituationer, Bönders backe. Till detta kommer flertalet anslutningar och anslutande bostadsfastigheter som ligger i direkt anslutning till väg samt ibland även lägre än befintlig vägbana. Såväl sikt som vägbredd längs sträckan är bitvis ytterst begränsad. Hastigheterna på sträckorna återspeglar den komplicerade trafiksituationen och varierar mellan 40 och 80 km/tim.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Avvisning av SMA:s yrkande om övergångslösning

Bifall till bolagets yrkande om en övergångslösning när det gäller åtgärdsvalsstudien och ianspråktagandet av tillståndet skulle innebära ändring av villkoren 6 och 7 i den överklagande domen. Yrkandet har framställts först efter överklagandetidens utgång och kan därför inte tas upp till prövning i Mark- och miljööverdomstolen. Yrkandet ska därför avvisas.

Trafikfrågan

Bakgrund

I området bedrivs sedan tidigare verksamhet i form av brytning av kalksten enligt ett tillstånd som medger uttag av 70 000 ton per år (Klintebytåkten) respektive 25 000 ton per år (Lilla snögrindetåkten). Tillståndet för Klintebytåkten gäller till och med den 31 december 2033. Tillståndet för Lilla snögrindetåkten gäller till och med den 1 september 2026.

Den sökta verksamheten, som omfattar 900 000 ton kalksten per år och ett uttag om totalt 30 miljoner ton, är således väsentligt större än den nuvarande verksamheten. Verksamheten kommer att bedrivas under hela året istället för som nu under några

veckor per år. Detta kommer innebära en väsentligt högre belastning på transportvägarna till Klintehamns hamn.

Invändningarna från klagandenas sida när det gäller trafikfrågan har varit omfattande i målet. Det har framförallt argumenterats mot den av mark- och miljödomstolen valda lösningen innebärande att frågan om vilka trafiksäkerhetshöjande åtgärder som behövs skjuts på framtiden. Det har också framhållits att länsstyrelsen, med den valda lösningen, fått uppgiften att bedöma om och när tillståndet kan tas i anspråk.

Vid synen som hållits i Mark- och miljööverdomstolen har det från klagandenas sida pekats på de delar av vägsträckan som ansetts särskilt svårlösta och känsliga ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Förhållandena i området

Av utredningen i målet framgår att på sträckan mellan den planerade tåkten och hamnen i Klintehamn kommer en stor andel av trafiken, om tillstånd ges, utgöras av bolagets transporter av kalksten. Transporterna kommer ske med hög frekvens. Under vintertid kommer det att röra sig om 15 transporter per timme. Under sommartid kommer det röra sig om 10,5 transporter per timme. Lastbilarna är breda och har stor svängradie och inkräftar på mötande körfält speciellt vid utfarter. Vägen på delar av sträckan är smal. Även vägrenen är smal. Vid Bönders backe är vägens bredd 6,7 meter och begränsas av vägräcken på båda sidor. Det finns flera hus längs vägen på nära avstånd, som närmast 6,5 meter. Trafikanter på vägen är oskyddade, det gäller såväl gående som cyklister. Längs vägen finns även busshållplats för skolskjuts där barn kan utsättas för risker med den tunga trafik som blir följderna av ett lämnat tillstånd.

Är det fråga om ett följdföretag?

Transporter till och från en miljöfarlig verksamhets anläggningar kan utgöra ett s.k. följdföretag som ska beaktas vid en prövning av den miljöfarliga verksamheten. Enligt 16 kap. 7 § miljöbalken skall sålunda vid tillståndsprövningen av en viss verksamhet

hänsyn också tas till andra verksamheter eller särskilda anläggningar som kan antas bli behövliga för att verksamheten ifråga ska kunna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. Av lagmotiven till denna paragraf framgår att, när en verksamhet tillståndsprövas, det i bedömningen av om verksamheten ska få komma till stånd och på vilka villkor detta ska få ske bör beaktas även följdföretag som nödvändiggörs av den ansökta verksamheten. Som exempel på sådana följdföretag nämns vägar (se prop.1997/98:45, del 2, s. 208).

Högsta domstolen har i avgörandet NJA 2004 s. 421 uttalat sig om möjligheten att reglera följdverksamheter. Domstolen uttalar att vid tillståndsprövning och fastställande av villkor för en miljöfarlig verksamhet kan en rimlig avgränsning vara att kräva av den som sökt tillstånd att denne redovisar miljökonsekvenser av transporter till och från en anläggning i anläggningens närområde. Visar sig olägenheterna i sådana fall alltför allvarliga kan det ytterst innebära att en ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet kan komma att avslås. I andra fall kan en möjlighet vara att förena ett tillstånd med villkor för sådana transporter eller att meddela ett provotidsförordnande, om ett verkligt behov föreligger att skjuta upp provning och fastställande av ett slutligt villkor.

I ett avgörande från Mark- och miljööverdomstolen (Mark- och miljööverdomstolens dom den 19 april 2018 i mål nr M 10855-15), som handlade om ökad trafik till och från en tåkt, bedömde mark- och miljödomstolen att det inte var visat att de olägenheter som den tunga trafiken gav upphov till kunde bemästras genom villkor och skyddsåtgärder och upphävde det givna tillståndet på bl.a. denna grund. I målet var det fråga om ett ökat trafikflöde med upp till 162 tunga fordon per dygn från tåkten. I Mark- och miljööverdomstolen inhämtades yttrande från Trafikverket och bolaget åtog sig att utföra vissa i förväg bestämda trafiksäkerhetshöjande åtgärder i samråd med Trafikverket. Mark- och miljööverdomstolen ändrade mark- och miljödomstolens dom och gav tillstånd med angivande av hur en utfartsvägs anslutning till allmän väg skulle utformas.

Mark- och miljödomstolen har i den nu överklagade domen gjort bedömningen att transportererna från tåkten till Klintehamns hamn utgör ett följdföretag som ska beaktas

vid prövningen av den miljöfarliga verksamheten. Mark- och miljööverdomstolen instämmer i denna bedömning.

Mark- och miljödomstolen har vidare bedömt att den ansökta verksamheten är tillåtlig i den del som rör följdverksamhet i form av transporter. Mark- och miljödomstolen uttalar att utredningen ger stöd för att tillräckliga trafiksäkerhetshöjande åtgärder är möjliga att genomföra och att det finns förutsättningar att vidta sådana åtgärder efter Trafikverkets åtgärdsvalsstudie som bolaget enligt villkor 6 i den överklagade domen ålagts att delta i. Tillståndet ska dock inte få tas i anspråk förrän tillsynsmyndigheten konstaterat att trafiksäkerhetshöjande åtgärder som föranleds av den tillståndsgivna verksamheten genomförts. Detta villkor har bolaget inte överklagat.

Åtgärdsvalsstudien

Trafikverket har beskrivit den åtgärdsvalsstudie som ska göras på följande sätt. I studien utreds hur trafiksäkerheten ska kunna säkerställas i anslutning till transportvägen mellan tåkten och Klintehamns hamn. En jämförelse bör göras mellan olika transportalternativ där lastbilstransporter på befintlig väg är ett huvudalternativ men alternativa lösningar ska vägas mot detta. Det går inte att i förväg säga vilka åtgärder längs transportvägen som kan förbättra trafiksäkerheten med den planerade utökade trafiken. Därför behöver man inom ramen för studien analysera och utvärdera olika åtgärdsförslag. Utredningen ska studera trafiksäkerhetsbrister och åtgärder föranledda av maxtrafik och halverad maxtrafik från tåkten.

Trafikverket har vidare uppgett att åtgärdsvalsstudien inleddes år 2021 och att det varken är lämpligt eller nödvändigt att Mark- och miljööverdomstolen fastställer en tidplan för studien. Målsättningen är att rapporten ska färdigställas till våren 2022, men detta kan komma att ändras. Tidplanen präglas av en rad osäkerheter som är svåra att förutsäga och processen är också avhängig av andra myndigheters beslut. Trafikverket har motsatt sig bolagets förslag om en tidsbegränsad övergångslösning och etappindelning och menar att frågan ska studeras i åtgärdsvalsstudien. Trafikverket kan inte bedöma om det går att identifiera tillräckliga åtgärder som kan genomföras utan vägplan i en första etapp.

Bolaget har uppgett att deras verksamhet i detta fall bär likheter med den pågående prövningen av Cementa AB:s transporter av kalksten från Kappelshamn till Slite och framfört att målens trafikrelaterade frågor bör behandlas lika. Trafikverket har genmält att förhållandena inte är jämförbara och anfört att längs den av bolaget avsedda transportvägen är vägarna av betydligt mer begränsad karaktär, endast delar av sträckan uppnår motsvarande förutsättningar som övriga länsvägar och sträckan innehåller en av länets mest komplicerade trafiksituationer, Bönders backe. Till detta kommer flertalet anslutningar och anslutande bostadsfastigheter som ligger direkt i anslutning till väg samt ibland även under befintlig vägbanas nivå. Såväl sikt som vägbredd längs sträckan är bitvis ytterst begränsad. Hastigheterna på sträckorna återspeglar den komplicerade trafiksituationen och varierar mellan 40 och 80 km/tim.

Av Trafikverkets beskrivning framgår att verket bedömt transportvägen från tåkten till Klintehamns hamn som en sträcka med komplicerade trafiksituationer. Det kan därför förutsättas att det kommer att krävas relativt omfattande åtgärder för att befintliga vägar ska kunna användas för bolagets transporter till hamnen i Klintehamn. När det gäller processen att nå fram till ett resultat i åtgärdsvalsstudien är den, enligt Mark- och miljööverdomstolen, präglad av osäkerhet. De aktörer som är inblandade i processen är Trafikverket som ansvarig för trafiksäkerheten på vägarna, Region Gotland som ansvarig för den fysiska planeringen i Klintehamn samt bolaget som ansvarigt för tåktverksamheten och transporterna till och från tåkten. Det krävs således att dessa parter kan komma överens om vilka trafiksäkerhetshöjande åtgärder som behövs.

Vid handläggningen av målet i Mark- och miljööverdomstolen har framkommit att det mellan bolaget och Trafikverket finns olika uppfattningar om hur åtgärdsvalsstudien ska bedrivas. Bolaget har föreslagit att de trafiksäkerhetshöjande åtgärderna ska göras etappvis och att en begränsad del av verksamheten ska kunna tas i anspråk redan efter första etappen och att detta ska regleras i domen. Trafikverket har motsatt sig en sådan lösning. Bolagets och Trafikverkets motstående uppfattningar i denna fråga ger en indikation på att det kan uppstå svårigheter att i åtgärdsvalsstudien ena sig om ett gemensamt förslag. Till detta kommer att bolaget yrkat att bolaget ska bidra till de trafiksäkerhetshöjande åtgärderna med högst 30 miljoner kr, ett väsentligt lägre belopp än det mark- och miljödomstolen fastställt. Trafikverket har motsatt sig en sådan

nedsättning. Även denna motstående uppfattning riskerar, enligt Mark- och miljööverdomstolen, att försvåra uppnåendet av ett gemensamt förslag om trafiksäkerhetshöjande åtgärder.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning är att det innan åtgärdsvalsstudien är klar inte går att överblicka vilka nödvändiga trafiksäkerhetshöjande åtgärder som går att genomföra. Bolaget har inte heller visat att de olägenheter som den tunga trafiken kommer att ge upphov till kan bemästras genom villkor och skyddsåtgärder.

Ska tillstånd ges?

Såsom villkor 7 i den överklagade domen är formulerat är det länsstyrelsen som utifrån sin bedömning om erforderliga trafiksäkerhetshöjande åtgärder genomförts bestämmer om tillståndet får tas i anspråk. Även beslut av andra myndigheter än länsstyrelsen kan komma att behövas innan bolaget kan ges möjlighet att ta tillståndet i anspråk. Det kan exempelvis bli fråga om beslut om antagande av vägplan såsom förutsättning för att vissa åtgärder får vidtas och därmed för att tillståndet ska få tas i anspråk. Detta aktualiserar frågan om det är möjligt att lämna tillstånd till en verksamhet trots att ianspråktagandet av tillståndet är beroende av att vissa åtgärder är genomförda eller att det finns ett beslut av en annan myndighet.

I Mark- och miljööverdomstolens dom den 18 april 2018 i mål nr M 3776-17 tog domstolen ställning till om det var möjligt att uppställa villkor om att en viss åtgärd ska vara utförd innan tillståndet får tas i anspråk. Enligt villkoret skulle en transportväg vara färdigställd, asfalterad och försedd med bullerskydd. Den närmare utformningen av vägen och bullerskyddet skulle ske i samråd med tillsynsmyndigheten. Ett genomförande av villkoret krävde vissa beslut av lantmäterimyndigheten. Mark- och miljööverdomstolen uttalade att det inte är ovanligt att igångsättandet av en tillståndsgiven verksamhet är beroende av andra beslut, exempelvis beslut om bygglov och detaljplaner. Då ett tillstånd enligt 2 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken inte får strida mot en detaljplan förekommer det också att det beslutas om villkor med krav på detaljplaneändring innan tillstånd får tas i anspråk. Det finns därför, enligt vad domstolen uttalat i avgörandet, inget absolut hinder mot att uppställa villkor om att en

viss åtgärd ska vara utförd innan tillståndet ska tas i anspråk. Villkorens rimlighet får bedömas från fall till fall. En allmän utgångspunkt vid villkorskrivning är att tillståndshavaren ska ha rättsliga och faktiska förutsättningar att klara de krav som villkoret innebär (se bl.a. NJA 2004 s. 421).

En förutsättning för att lämna tillstånd till en verksamhet med villkor om att en viss åtgärd ska vara utförd innan tillståndet får tas i anspråk måste vara att det vid tillståndsprövningen är möjligt att överblicka vilka åtgärder som ska vidtas och åtgärdernas betydelse för tillåtligheten av den ansökta verksamheten. Vidare måste det gå att bedöma om eventuella olägenheter kan bemästras genom villkor och skyddsåtgärder. Detta kräver i regel att planeringen av vilka åtgärder som ska vidtas har kommit så långt att det finns någorlunda konkreta förslag på genomförbara åtgärder att bedöma. Som regel torde det inte vara möjligt eller lämpligt med ett sådant villkor om det är fråga om omfattande åtgärder som vid tillståndsprövningen inte är tillräckligt konkret angivna och det råder osäkerhet om vad som är möjligt att genomföra.

I sammanhanget har också 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken betydelse även om det i målet inte är fråga om att tillsynsmyndigheten ges rätt att meddela villkor för verksamheten. Enligt bestämmelsen får mark- och miljödomstolen överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta om villkor av mindre betydelse. Möjligheten att delegera meddelandet av villkor av mindre betydelse till tillsynsmyndighet infördes i 20 § miljöskyddslagen (1969:387) år 1989. Bestämmelsen överfördes i sak oförändrad till miljöbalken, som ersatte miljöskyddslagen år 1999. I förarbetena till bestämmelsen anfördes bl.a. att de frågor som får avgöras efter en sådan delegering inte får ha någon självständig betydelse för tillåtligheten av företaget. Det ska alltså vara fråga om villkor av mindre betydelse. Som exempel på sådana villkor angavs frågor om närmare teknisk utformning av reningsutrustning eller frågor om åtgärder rörande enstaka avfallstyper som har mindre betydelse från miljöskyddssynpunkt. (Se prop. 1987/88:85 s. 304.)

Mark- och miljööverdomstolen har i några avgöranden tagit ställning till om det varit möjligt att delegera en villkorsfråga till en tillsynsmyndighet. Mark- och

miljööverdomstolen har godtagit att mark- och miljödomstolen i ett mål som gällde utsläpp av avloppsvatten till en å och sjö från ett kommunalt avloppsverk och en våtmark överlätit till tillsynsmyndigheten att fastställa villkor om den närmare utformningen av en våtmark och placeringen av en utsläppspunkt samt hanteringen av slam (Mark- och miljööverdomstolens dom 2005-01-19 i mål nr M 6678-03). Praxis innehåller också flera exempel på att det är möjligt och lämpligt att delegera till tillsynsmyndigheten att besluta om åtgärder för reglering av energihushållning (se t.ex. MÖD 2009:17 och MÖD 2011:23). I ett annat avgörande gällande lokaliseringen av ett stort antal vindkraftverk och dragning av vägar har domstolen ansett att villkor om detta inte varit sådana villkor som varit av mindre betydelse som får delegeras (MÖD 2018:19). Domstolen uttalade i sina skäl att någon prövning enligt miljöbalken inte kunde göras utifrån det underlag som presenterats i målet. Det gick, enligt domstolen, inte att avgöra om verksamhetens lokalisering är lämplig utifrån kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken. Att prövningsmyndigheten överlåter åt tillsynsmyndigheten att besluta om lokalisering av ett stort antal vindkraftverk och dragning av vägar m.m. kunde enligt domstolen inte heller vara i enlighet med 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken som anger att endast villkor av mindre betydelse får delegeras.

Vidare ska 2 kap. 6 § miljöbalken beaktas när frågan om tillåtlighet avgörs. Av den bestämmelsen framgår att för en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller ett vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta möjliga intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. En central del av tillståndsprövningen består av att avgöra om verksamhetens lokalisering är lämplig utifrån dessa krav. Som tidigare nämnts ska vid tillståndsprövningen av en viss verksamhet hänsyn också tas till andra verksamheter eller särskilda anläggningar som kan antas bli behövliga för att verksamheten ifråga ska kunna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt. Av lagmotiven till denna paragraf framgår att, när en verksamhet tillståndsprövas, det i bedömningen av om verksamheten ska få komma till stånd och på vilka villkor detta ska få ske bör beaktas även följdföretag som nödvändiggörs av den ansökta verksamheten (se prop. 1997/98:45, del 2, s. 208). Den följdverksamhet det rör sig om i detta fall är transporter på väg från täkt till utskeppningshamn.

Mot bakgrund av det som anförts gör Mark- och miljööverdomstolen bedömningen att det vid prövningen av bolagets ansökan inte går att avgöra om verksamhetens lokalisering är lämplig utifrån kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken då det i detta skede inte finns tillräckligt konkreta förslag på genomförbara trafiksäkerhetshöjande åtgärder som gör det möjligt att överblicka dessa åtgärders betydelse för tillåtligheten. Att prövningsmyndigheten överlåter åt tillsynsmyndigheten att pröva denna för tillåtligheten avgörande fråga kan inte heller anses vara förenligt med principen att endast villkor av mindre betydelse får delegeras till tillsynsmyndigheten. På grund av det som anförts kan tillstånd inte ges. Mark- och miljödomstolens dom, med undantag för vad som där beslutats om prövningsavgiften och rättegångskostnaderna, ska upphävas och bolagets ansökan om tillstånd avslås.

Övriga frågor

Överklagandena i målet innefattar, förutom trafikfrågan, också invändningar mot mark- och miljödomstolens dom såvitt gäller de geologiska och hydrologiska förutsättningarna för verksamheten och den påverkan verksamheten för med sig när det gäller naturvärden, buller, vibrationer och luftstötsvågor. Frågan om verksamhetens påverkan på kulturmiljön har också tagits upp i överklagandena. Med hänsyn till den grundläggande betydelsen som trafikfrågan har för täktens lokalisering och därmed verksamhetens tillåtlighet saknar domstolen anledning att pröva övriga nu nämnda frågor i målet. Det saknas också anledning för domstolen att pröva den av bolaget anslutningsvis förda talan om en nedsättning av bidragsbeloppet när det gäller de trafiksäkerhetshöjande åtgärderna liksom bolagets övriga vid huvudförhandlingen i Mark- och miljööverdomstolen framställda yrkanden.

Mark- och miljööverdomstolen kan vidare konstatera att innehållet i unionsrätten vid denna utgång saknar relevans för prövning i målet. Förhandsavgörande från EU-domstolen ska därför inte inhämtas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B
Överklagande senast 2022-02-11

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Gösta Ihrfelt, referent, och Ingrid Åhman samt tekniska rådet Mikael Schultz.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2019-12-12
meddelad i
Nacka

Mål nr M 7034-18

PARTER

Sökande

SMA Mineral AB, 556206-3874
Box 329
682 27 Filipstad

Ombud: S H

SAKEN

Tillstånd till täktverksamhet och vattenverksamhet vid Klintebys och Snögrinde stenbrott, Klintehamn, Gotland

AnläggningsID: 73965
Avrinningsområde: 118/117
Koordinater (SWEREF99 TM): N 6364034 / E 695933

DOMSLUT

Tillstånd till miljöfarlig verksamhet

Mark- och miljödomstolen lämnar SMA Mineral AB tillstånd enligt 9 kap. miljö-

balken att inom fastigheten A, ned till ett djup om som lägst

+30 m över havet, bedriva

- fortsatt täktverksamhet avseende kalksten med en maximal årlig volym om 900 000 ton och en total mängd om 30 miljoner ton utlastad produkt och
- till täkten knuten verksamhet med sortering, krossning, tvätt, lagring och uttransport av produkt.

Dok.Id 567325

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 69 131 07 Nacka	Sicklastråket 1	08-561 656 40	E-post: mmd.nacka.avdelning4@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	måndag – fredag 08:00–16:30

Verksamhetsområdet för den tillståndsgivna verksamheten omfattar det område som anges med en röd linje på kartan över brytområdet, se bilaga 1, och det ytterligare område om ca 25 m kring brytområdet som anges i ansökningshandlingarna.

Tillstånd till vattenverksamhet

Mark- och miljödomstolen lämnar SMA Mineral AB tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken att hantera vatten för att förebygga skada och därigenom att

- bortleda uppkommet länsvatten och
- i övrigt utföra de anläggningar såsom dammar, brunnar, ledningar m.m. som erfordras för verksamhetens bedrivande.

Villkor för tillståndet

För den tillståndsgivna verksamheten ska följande villkor gälla.

Allmänt villkor

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig enlighet med vad SMA Mineral AB (bolaget) har angett i ansökningshandlingarna och i övrigt uppgett eller åtagit sig i målet.

Brytnivå

2. Brytning får inte ske under nivån +30 m över havet.

Utmärkning av verksamhetsområde

3. Innan verksamheten påbörjas ska gränsen för verksamhetsområdet märkas ut i terrängen med väl synliga markeringar. Markeringarna ska vara kvar till dess att tillsynsmyndigheten har godkänt efterbehandlingen.

Risk för olycksfall

4. På avsnitt med risk för olycksfall ska stängsel sättas upp eller allmänheten på annat sätt tydligt uppmärksammas på riskerna med att beträda området.

Arbetstider för tåkten

5. Normala arbetstider för tåkten är helgfri måndag–fredag kl. 06–22. Särskilt bullerstörande verksamhet såsom borring, sprängning och skutknackning får endast bedrivas helgfri måndag–fredag kl. 07–18.

Lastning av produkt samt transport till kund och hamn får ske helgfri måndag–fredag kl. 07–22. Tillsynsmyndigheten får, efter anmälan av bolaget, undantagsvis medge sådan lastning och transport under lör-, sön- och helgdagar.

Under sommarperioden den 15 juni–15 augusti samt mellan Luciadagen och Trettondag jul får särskilt bullerstörande verksamhet såsom borring, sprängning, skutknackning, lastning av produkt samt transport till kund och hamn endast ske helgfri måndag–fredag kl. 07–18. Under dessa tidsperioder får endast transporter avseende halva den tillståndsgivna, på perioden löpande, mängden utbrutet material motsvarande 2 380 ton per dag gå till kund och hamn.

Trafik

6. Bolaget ska delta i en åtgärdsvalsstudie i syfte att bedöma vilka trafiksäkerhetshöjande åtgärder som behövs på transportvägar från täktutfarten på väg 141 till Klintehamns hamn och från täktutfarten på väg 562 till korsningen vid väg 141.

Bolaget ska, med anledning av trafiksäkerhetshöjande åtgärder på transportvägar som beslutats av Trafikverket, bidra till kostnader för genomförande av sådana åtgärder med högst 110 miljoner kr.

7. Tillståndet får inte tas i anspråk innan länsstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet konstaterat att trafiksäkerhetshöjande åtgärder som föranleds av den tillståndsgivna verksamheten har genomförts.

Artskydd

8. Berguv. Särskilda bohyllor för berguv ska anläggas under den successiva efterbehandlingen för att skapa fler häckningsmiljöer.
9. Svartfläckig blåvinge. I skogsbestånden i sydöstra delen av fastigheten A eller i fastighetens närhet ska gläntor skapas till en sammanlagd areal om minst fyra hektar i syfte att skapa nya livsmiljöer och goda livsbetingelser för arten.
10. Svartpältsbi. Under stenbrytningen och den successiva efterbehandlingen ska jordvallar läggas upp på flera platser i syfte att skapa nya livsmiljöer och goda livsbetingelser för arten.
11. Stor granspindling och slemringad vaxskivling. I skogsbestånden inom fastigheten A ska äldre skogsbestånd om sammanlagt minst tio hektar bevaras och skyddas mot slutavverkning.

Skydd för Stormyr

12. I syfte att hindra påverkan på Stormyrs naturvärden ska en eller flera tätskärmar anläggas vid behov mellan täkten och den norra respektive västra gränsen för Stormyrs tillrinningsområde enligt ansökningshandlingarna.

Buller

13. Den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten får utomhus vid bostäder inte överstiga följande begränsningsvärden:
- 50 dBA dagtid helgfri måndag–fredag kl. 07–18, dock 45 dBA dagtid helgfri måndag–fredag kl. 07–18 när skutknackning sker
  - 45 dBA kvällstid kl. 18–22 samt dagtid lör-, sön- och helgdag kl. 07–18
  - 40 dBA nattetid kl. 22–07.

Momentana ljud får nattetid kl. 22–07 som begränsningsvärde inte överstiga 55 dBA vid bostäder.

De angivna värdena ska kontrolleras genom emissionsmätning och beräkning eller genom immissionsmätning. Ekvivalentvärden ska beräknas för de tider då verksamheten pågår. Den första kontrollen ska ske inom ett år från det att bullrande verksamhet påbörjats. Kontroll ska därefter ske så snart det skett förändringar i verksamheten som bedöms kunna medföra ökade bullernivåer eller på begäran av tillsynsmyndigheten.

14. Bolaget ska erbjuda bullerreducerande åtgärder för bostäder längs transportvägar som, utomhus vid fasad, med anledning av tillkommande takttrafik erhåller en ekvivalent ljudnivå om 60 dBA eller högre.

Vibrationer och luftstöt vågor

15. Sprängning får som riktvärde inte medföra att den sprängningsinducerade vibrationshastigheten, uttryckt som toppvärde i vertikalled mätt i bostad/sockel i närmaste bostadsbebyggelse, överstiger värdet 4 mm/s. Värdet får dock aldrig överstiga 6 mm/s.

Luftstötuvåg till följd av sprängning får vid närmaste bostadsbebyggelse, vid högst ett sprängningstillfälle per år, överstiga värdet 120 Pa, uttryckt som frifältsvärde. Värdet får dock aldrig överstiga 150 Pa.

De angivna värdena ska kontrolleras genom mätning enligt gällande Svensk Standard (för närvarande SS 460 48 66 respektive SS 02 52 10) vid minst ett av de tre första sprängningstillfällena. Kontroll ska därefter ske så snart det skett förändringar i verksamheten som bedöms kunna medföra ökade vibrationer eller luftstötuvågor eller på begäran av tillsynsmyndigheten.

Angivna begränsningsvärden för vibrationer och luftstötuvågor ska följas upp genom mätningar i enlighet med gällande kontrollprogram.

Andra krav på sprängning

16. Berörda ska på lämpligt sätt informeras om tidpunkten för sprängning. Informationen ska ges minst två dagar före planerad sprängning. I informationen ska anges bl.a. beräknad tid för sprängning.

I anslutning till, men före sprängning, ska omgivningen varnas med en tydlig ljudsignal.

Sprängning ska utföras så att luftstötuvåg, buller och vibrationer vid bebyggelse och andra platser där allmänheten befinner sig, begränsas.

Vid sprängning ska bolaget vidta åtgärder så att stenkastning inte förekommer utanför avspärrat område.

Damning

17. Åtgärder ska vidtas för att minimera spridning av damm från täktverksamhetens olika moment. Diffus störande damning från transportvägar inom verksamhetsområdet ska vid behov motverkas genom vattenbegjutning.

Transportväg ut till väg 141 ska hårdgöras, regelbundet städas och vid behov vattenbegjutas. Material på fordonen ska inte sprida damm i samband med transporter till hamn utan vid behov vattenbegjutas, eller genom att lastutrymmet täcks.

Kemikalier, avfall m.m.

18. Kemikalier, petroleumprodukter och farligt avfall som hanteras inom verksamhetsområdet ska vara märkta samt förvaras i täta behållare på tät invallad yta som är skyddad från nederbörd. Fordonsbränsle ska förvaras enligt ovan eller i dubbelmantlade cisterner med påkörningsskydd.
19. På platser som används för oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts för längre tid, ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.
20. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lättillgänglig. Personal som arbetar i tåkten ska ha kunskaper för att kunna hantera kemikalier eller farligt avfall vid olyckor.

Spolplatta och golvbrunnar

21. Spolplatta och golvbrunnar i eventuell serviceverkstad för arbetsmaskiner ska förses med oljeavskiljare. Vatten från oljeavskiljare tas om hand genom infiltrering i täktområdet.

Vatten i bassäng

22. Vattnet i bassängen, inledningsvis från mindre sedimentationsbassäng, för länshållningsvatten från verksamheten ska som begränsningsvärden ha ett pH mellan 6 och 9, suspenderade ämnen ≤ 25 mg/l samt ett oljeindex $\leq 0,1$ mg/l.

Begränsningsvärdena avser värden från vattenprovtagning en gång per månad eller av kontinuerligt mätt medelvärde för månaden. Villkoret anses uppfyllt om det innehålls minst tio månader av tolv.

Vid utsläpp till bäck i norr ska vattenflödet mätas kontinuerligt.

Efterbehandling

23. Efterbehandling av täktområdet ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och i huvudsak följa ingiven efterbehandlingsplan. Efterbehandling ska ske dels successivt allteftersom brytningen fortskrider, dels slutligt.

En slutlig efterbehandlingsplan, upprättad i samråd med tillsynsmyndigheten, ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan täktverksamheten beräknas upphöra.

24. Sedan täktverksamheten slutligen avslutats och området efterbehandlats enligt villkoren i denna dom ska anmälan om detta snarast göras till tillsynsmyndigheten.

Akut vattenbrist i enskild brunn

25. Om det under tiden för oförutsedd skada uppstår skada på grund av akut vattenbrist i enskild brunn på grund av täktverksamheten, åligger det bolaget att

omgående ordna med tillhandahållande av vatten för att tillgodose fastighetens behov av vatten för hushåll och djurhållning.

Kompensationsåtgärd avseende ”källan”

26. Som kompensationsåtgärd avseende minskad tillrinning under vinterperioden ska en brunn anläggas vid Snögrindebrottet för avledning av vatten till ”källan” på fastigheten C.

Kontroll

27. Ett program för egenkontroll ska upprättas och lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att tillståndet har tagits i anspråk. Programmet ska bl.a. omfatta kontroll av buller, vibrationer och riskerna för grund- och ytvattenpåverkan samt fortlöpande efterbehandling. Vatten som bortleds från täkterna ska mätas till volym och kontrolleras avseende kemisk sammansättning. I fråga om utsläppskontroll ska mätmetod, frekvens och utvärderingsmetod anges.

Kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten.

Kännedom om tillståndet

28. Personal som arbetar inom täktområdet ska känna till innehållet i denna dom och de åtaganden som gjorts i ansökan. En kopia av täktillståndet ska finnas tillgängligt vid tækten.

Anmälan om att tillståndet tas i anspråk

29. Bolaget ska anmäla till tillsynsmyndigheten när tillståndet tas i anspråk.

Ekonomisk säkerhet

30. Bolaget ska senast när den nu tillståndsgivna verksamheten påbörjas ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling med 66 000 kr/ha öppen, ej efterbehandlad bruten area. Säkerheten ska uppfylla bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Den ska godkännas av tillståndsmyndigheten och förvaras hos Länsstyrelsen i Gotlands län.

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen bedömer att miljökonsekvensbeskrivningen med gjorda kompletteringar uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken så att den specifika miljöbedömningen kan slutföras. Miljökonsekvensbeskrivningen godkänns.

Arbets tid

Arbeten för iordningställande av de för vattenverksamheten erforderliga anläggningarnas grundstruktur ska vara utförda inom tio år från det att domen har fått laga kraft.

Igångsättningstid

Den i tillståndet angivna miljöfarliga verksamheten ska ha satts igång senast inom fem år från det att domen har fått laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skada som mark- och miljödomstolen inte förutsett, får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska för att tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen senast 20 år från arbetstidens utgång.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen fastställer prövningsavgiften slutligt till 20 768 kr.

Rättegångskostnader

SMA Mineral AB ska ersätta följande för rättegångskostnader.

- a. Länsstyrelsen i Gotlands län med 214 400 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för dom tills betalning sker.
  - b. Region Gotland med 233 593 kr, varav 198 000 kr avser ombudsarvode och 28 600 kr ersättning till tekniskt biträde, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för dom tills betalning sker.
  - c. Miljö- och byggnämnden i Region Gotland med 21 700 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för dom tills betalning sker.
  - d. G H Bs huvudmän med 287 482 kr, varav 215 000 kr avser ombudsarvode och 62 500 kr ersättning till tekniskt biträde, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för dom tills betalning sker.
-

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DOMSLUT	1
BAKGRUND	15
SMA:S YRKANDEN.....	15
SMA:S FÖRSLAG TILL VILLKOR	16
MOTPARTERNAS INSTÄLLNING	22
SMA:S UTVECKLING AV TALAN	25
Om bolaget och behovet av täkten	25
Ansökan omfattning	25
Genomförda samråd	26
Lokalisering och planförhållanden.....	26
Referenssystem i höjd och plan	31
Nuvarande verksamhet	31
Täktverksamheten	31
Bränsle	33
Vattenverksamheten	34
Transporter.....	35
Skyddade områden, arter och andra intressen.....	36
Miljökonsekvensbeskrivning och samråd.....	40
Särskilt om vattenverksamheten	62
Skydds- och kompensationsåtgärder	63
Tillåtlighet.....	64
SMA:s KOMPLETTERING AV ANSÖKAN	64
Verksamhetsområde	65
Trafik	65

MOTPARTERNAS UTVECKLING AV TALAN	69
Länstyrelsen i Gotlands län	69
Miljö- och byggnämnden i Region Gotland	73
Region Gotland	74
SGU	75
Trafikverket.....	80
Klintetraktens framtid.....	81
Naturskyddsföreningen Gotland	82
G H Bs huvudmän.....	87
A E och H C E (D)	94
B H, D H och G M (E)	96
L H, G K och G P (F, G och ytterligare en fastighet).....	97
S K (H).....	98
M L och H N (I och J).....	98
M N och U P (K).....	99
A O m.fl. (L, M, N och O)	102
SMA:S BEMÖTANDE AV SYNPUNKTER	104
MÅLETS HANDLÄGGNING.....	105
DOMSKÄL.....	105
Prövningens omfattning.....	105
MKB och övrig utredning.....	108
Rådighet.....	108
Tillåtlighet.....	109
Tillstånd	132

Villkor.....	133
Arbetstid och igångsättningstid.....	133
Oförutsedd skada.....	134
Prövningsavgift	134
Rättegångskostnader.....	134

BAKGRUND

SMA Mineral AB (SMA) bedriver brytning av kalksten vid Klintebys och Snögrinde stenbrott på Gotland. Båda stenbrotten är lokaliserade till fastigheten A. Verksamheten vid Klintebys och Snögrindes stenbrott bedrivs i enlighet med tillstånd från Länsstyrelsen i Stockholms län, miljöprövningsdelegationen, meddelat i beslut den 25 april 2014 (dnr 5511-16513-2013) respektive beslut från den 25 augusti 2006 (dnr 551-5507-05).

SMA avser att utvidga sin verksamhet och söker därför tillstånd till utökad verksamhet vid brotten. Den kalksten som bryts kommer att levereras till produktionsanläggningar som tillverkar bränd och släkt kalk. Ansökan avser ett uttag om 30 miljoner ton berg, varav högst 900 000 ton per år. Verksamhetsområdet omfattar en yta om ca 224 ha med ett brytområde om ca 109 ha.

Ansökan omfattar tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till fortsatt och utökad täktverksamhet vid stenbrotten. Eftersom brytning planeras under grundvattennivån inkluderar ansökan även frågan om tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till vattenverksamhet vid täkten i form av länshållning.

SMA:S YRKANDEN

SMA har yrkat att mark- och miljödomstolen ska lämna tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken att inom fastigheten A, i överensstämmelse med den yta som framgår av en figur i en handling som ingavs vid huvudförhandlingen, ned till ett djup om som lägst + 30 m över havet

- bedriva fortsatt täktverksamhet avseende kalksten med en maximal årlig volym om 900 000 ton och en total mängd om 30 miljoner ton utlastad produkt och
- bedriva till täkten knuten verksamhet med sortering och krossning, tvätt, lagring samt uttransport av produkt.

SMA har även yrkat tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken att hantera vatten för att förebygga skada och därigenom att

- få bortleda uppkommet länsvatten och
- i övrigt få utföra de anläggningar såsom dammar, brunnar, ledningar m.m. som erfordras för verksamhetens bedrivande.

SMA har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska fastställa

- arbetstiden för iordningställande av de för vattenverksamheten erforderliga anläggningarnas grundstruktur till tio år efter lagakraftvunnet tillstånd
- den tid inom vilken den miljöfarliga verksamheten ska sättas igång till fem år från det att tillståndet vunnit laga kraft
- tiden för anmälan av oförutsedd skada till 20 år efter arbetstidens utgång.

SMA har avslutningsvis yrkat att mark- och miljödomstolen ska godkänna den ingivna miljökonsekvensbeskrivningen.

SMA:S FÖRSLAG TILL VILLKOR

SMA har föreslagit följande villkor.

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig enlighet med vad bolaget har angett i ansökningshandlingarna och i övrigt uppgett eller åtagit sig i målet.
2. Innan verksamheten påbörjas ska gränsen för verksamhetsområdet märkas ut i terrängen med väl synliga markeringar. Markeringarna ska vara kvar till dess att tillsynsmyndigheten har godkänt efterbehandlingen.
3. Brytning får inte ske under nivån +30 m över havet.

4. Normala arbetstider för tåkten är helgfria vardagar (måndag–fredag) kl. 06–22. Särskilt bullerstörande verksamheter såsom borrning, sprängning och skutknackning får endast bedrivas under vardag (måndag–fredag) kl. 07–18.

Lastning av produkt samt transport till kund och hamn får ske helgfria vardagar (måndag–fredag) kl. 07–22. Undantagsvis får lastning och transport ske under lör-, sön- och helgdagar.

Under sommarperioden mellan den 15 juni och den 15 augusti, respektive mellan Luciadagen och Trettondag jul, får särskilt bullerstörande verksamheter såsom borrning, sprängning och skutknackning samt lastning av produkt och transport till kund och hamn, endast ske vardag (måndag–fredag) kl. 07–18. Under dessa tidsperioder får dessutom endast transporter avseende halva den tillståndsgivna, på perioden löpande, mängden utbrutet material motsvarande 2 380 ton per dag gå till kund och hamn.

5. Den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten får utomhus vid bostäder inte överstiga följande begränsningsvärden:
- 50 dBA dagtid (helgfri måndag–fredag kl. 07–18)
  - 45 dBA kvällstid (kl. 18–22) samt dagtid lör-, sön- och helgdagar (kl. 07–18)
  - 40 dBA nattetid (kl. 22–07).

Nattetid ska dessutom gälla att momentana bullervärden får uppgå till högst 55 dBA vid bostäder.

De angivna värdena ska kontrolleras genom emissionsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätning. Ekvivalentvärden ska beräknas för de tider då verksamheten pågår. Den första kontrollen ska ske inom ett år från det att bullrande verksamhet påbörjats. Kontroll ska därefter ske så snart det skett

förändringar i verksamheten som bedöms kunna medföra ökade bullernivåer eller på begäran av tillsynsmyndigheten.

6. Sprängning får som riktvärde inte medföra att den sprängningsinducerade vibrationshastigheten, uttryckt som toppvärde i vertikalled mätt i bostad/sockel i närmaste bostadsbebyggelse, överstiger värdet 4 mm/s. Värdet får dock aldrig överstiga 6 mm/s.

Luftstötståg till följd av sprängning får vid närmaste bostadsbebyggelse, vid högst ett sprängningstillfälle per år, överstiga värdet 120 Pa, uttryckt som frifältsvärde. Värdet får dock aldrig överstiga 150 Pa.

De angivna värdena ska kontrolleras genom mätning, enligt gällande Svensk Standard (för närvarande SS 460 48 66 respektive SS 02 52 10), vid minst ett av de tre första sprängningstillfällena och då det har skett förändringar i verksamheten som bedöms kunna medföra ökade vibrationer eller luftstötståg samt på begäran av tillsynsmyndigheten.

Angivna begränsningsvärden för vibrationer och luftstötståg ska följas upp genom mätningar i enlighet med gällande kontrollprogram.

7. Berörda ska på lämpligt sätt informeras om tidpunkten för sprängning. Informationen ska ges minst två dagar före planerad sprängning. I informationen ska anges bl.a. beräknad tid för sprängning.

I anslutning till, men före sprängning, ska omgivningen varnas med en tydlig ljudsignal.

Sprängning ska utföras så att luftstötståg, buller och vibrationer vid bebyggelse och andra platser där allmänheten befinner sig, begränsas.

Vid sprängning ska bolaget vidta åtgärder så att stenkastning inte förekommer utanför avspärrat område.

8. Åtgärder ska vidtas för att minimera spridning av damm från täktverksamhetens olika moment. Diffus störande damning från transportvägar inom verksamhetsområdet ska vid behov motverkas genom vattenbegjutning.

Transportväg ut till väg 141 ska hårdgöras, regelbundet städas och vid behov vattenbegjutas. Material på fordonen ska inte sprida damm i samband med transporter till hamn utan vid behov vattenbegjutas, eller genom att lastutrymmet täcks.

9. Kemikalier, petroleumprodukter och farligt avfall som hanteras inom verksamhetsområdet ska vara märkta samt förvaras i täta behållare på tät invallad yta som är skyddad från nederbörd. Fordonsbränsle ska förvaras enligt ovan eller i dubbelmantlade cisterner med påkörningsskydd.
10. På platser som används för oljehantering inklusive tankning samt under fordon och maskiner som parkerats eller uppställts för längre tid, ska marken skyddas eller vara beständig mot spill av petroleumprodukter.
11. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lättillgänglig. Personal som arbetar i tåkten ska ha kunskaper för att kunna hantera kemikalier eller farligt avfall vid olyckor.
12. Efterbehandling av täktområdet ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och i huvudsak följa ingiven efterbehandlingsplan (bilaga B.8). Efterbehandling ska ske dels successivt allteftersom brytningen fortskrider, dels slutligt.

En slutlig efterbehandlingsplan, upprättad i samråd med tillsynsmyndigheten, ska i god tid innan det att täktverksamheten beräknas upphöra, ges in till tillsynsmyndigheten.

13. Sedan täktverksamheten slutligen avslutats och området efterbehandlats enligt villkoren i denna dom ska anmälan om detta snarast göras till tillsynsmyndigheten.

14. Ett program för egenkontroll ska upprättas och lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att tillståndet har tagits i anspråk. Programmet ska bl.a. omfatta kontroll av buller, vibrationer och riskerna för grund- och ytvattenpåverkan samt fortlöpande efterbehandling. Vatten som bortleds från täkterna ska mätas till volym och kontrolleras avseende kemisk sammansättning. I fråga om utsläppskontroll ska mätmetod, frekvens och utvärderingsmetod anges.

Kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten.

15. På avsnitt med risk för olycksfall ska stängsel sättas upp eller allmänheten på annat sätt tydligt uppmärksammas på riskerna med att beträda området.

16. Vattnet i bassängen, inledningsvis från mindre sedimentationsbassäng, för länshållningsvatten från verksamheten ska som begränsningsvärden ha ett pH mellan 6 och 9, suspenderade ämnen ≤ 25 mg/l, samt ett oljeindex $\leq 0,1$ mg/l.

Begränsningsvärdena avser värden från vattenprovtagning en gång per månad eller av kontinuerligt mätt medelvärde för månaden. Villkoret anses uppfyllt om det innehålls minst tio månader av tolv.

Vid utsläpp till bäck i norr mäts vattenflödet kontinuerligt.

17. Spolplatta och golvbrunnar i eventuell serviceverkstad för arbetsmaskiner ska förses med oljeavskiljare. Vatten från oljeavskiljare tas om hand genom infiltrering i täktområdet.
18. Personal som arbetar inom täktområdet ska känna till innehållet i denna dom och de åtaganden som gjorts i ansökan. En kopia av täktillståndet ska finnas tillgängligt vid täkten.
19. Bolaget ska anmäla till tillsynsmyndigheten när tillståndet tas i anspråk.
20. Bolaget ska senast vid tiden för att den nu tillståndsgivna verksamheten påbörjas ställa ekonomisk säkerhet för efterbehandling med 66 000 kr/ha öppen, ej efterbehandlad bruten area. Säkerheten ska uppfylla bestämmelserna i 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Den ska godkännas av och förvaras hos Länsstyrelsen i Gotlands län.

Bolaget har kompletterat ansökan med följande förslag till villkor.

21. Om det under tiden för oförutsedd skada uppstår skada på grund av akut vattenbrist i enskild brunn på grund av täktverksamheten, åligger det SMA Mineral att omgående ordna med tillhandahållande av vatten för att tillgodose fastighetens behov av vatten för hushåll och djurhållning.
22. SMA Mineral ska erbjuda bullerreducerande åtgärder för bostäder längs transportvägen som, utomhus vid fasad, med anledning av tillkommande täkttrafik erhåller en bullernivå överskridande 60 dBA.
23. SMA Mineral ska delta i Trafikverkets åtgärdsvalsstudie avseende transportvägen mellan täkt och hamn, om sådan beslutas.

24. Som kompensationsåtgärd avseende minskad tillrinning under vinterperioden ska en brunn anläggas vid Snögrindebrottet för avledning av vatten till ”källan” på fastigheten C.

MOTPARTERNAS INSTÄLLNING

Motparterna har angett följande inställning till bolagets yrkanden. Motparternas närmare synpunkter på ansökan redovisas i avsnittet Motparternas utveckling av talan.

Länsstyrelsen i Gotlands län har uppgett följande. Ansökan är otillräckligt preciserad och bristfälligt underbyggd. Den redovisning som lämnats ger inte tillräckligt underlag för prövning av frågan om tillåtlighet för den samlade tillståndssökta verksamheten. SMA ska föreläggas att komplettera ansökan vad gäller bl.a. transporter, buller och hydrologi. Om MKB:n bedöms vara godtagbar, bör ansökan avslås på grund av bedömningar i fråga om transporter, miljö kvalitetsnormer och artskydd. Verksamhetsområdet har angetts på felaktigt sätt.

Miljö- och byggnämnden i Region Gotland har uppgett följande. Verksamheten är inte förenlig med syftet för Program Klintehamn 2030. Följdverksamheten i form av transporter på allmän väg innebär sådan risk för störningar att den inte bör tillåtas om inte en annan lösning för transporterna presenteras. Om tillstånd ges till verksamheten bör det förenas med ytterligare villkor. Nämnden har vidare yrkat ersättning för hittills nedlagd tid för remisshandläggning av ansökan om tillstånd till vattenverksamhet med 21 700 kr.

Region Gotland har uppgett följande. Regionens bedömning är att vattentäkterna i Mølner och Loggarve inte kommer att påverkas av täktverksamheten. Regionen ser därför inget skäl att motsätta sig verksamheten på den grunden, under förutsättning att verksamheten inte påverkar vattentäkterna negativt med avseende på såväl

kvalitet som kvantitet. Täktverksamheten är inte förenlig med syftet för Program Klintehamn 2030.

SGU har uppgett följande. Grundvattenbildning till berg är underskattad i ansökan. Verksamhetens påverkan på kommunal dricksvattenförsörjning är sådan att Loggarve vattentäkt skulle behöva ett ca 10 km² infiltrationsområde (jämfört med sitt 4,9 km² stora skyddsområde) för att upprätthålla samma grundvattennivåer som idag och Mölner vattentäkt skulle behöva ett ca 3,6 km² stort infiltrationsområde (jämfört med sitt 2,9 km² stora skyddsområde). Verksamheten kommer att ha en negativ påverkan på grundvattenförekomsten Mellersta Gotland Klintehamn och dess miljökvalitetsnormer.

Tekniska nämnden i Region Gotland har ansett att ansökan behöver kompletteras med fördjupande underlag och analyser.

Trafikverket har yrkat att en förutsättning för att bevilja ansökan är att villkor ska gälla om att 1) en trafikslagsövergripande åtgärdsvalsstudie genomförs genom Trafikverket Region Stockholm, 2) de planerings- och genomförandeåtgärder som kan komma att krävas enligt denna åtgärdsvalsstudie bekostas av sökanden och 3) erforderliga avtal beträffande ovanstående tecknas mellan Trafikverket Region Stockholm och sökanden. Trafikverket har vidare uppgett bl.a. följande. Det är tillfredsställande att SMA är beredda att delta i en åtgärdsvalsstudie om trafikfrågorna. De alternativ till landsvägstransporter som diskuteras i trafikutredningen, dvs. transportband och nyanlagd väg, bör ytterligare utredas och övervägas inom ramen för en åtgärdsvalsstudie.

Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har avstått från att yttra sig.

Gotlands Botaniska Förening har ansett att ansökan behöver kompletteras avseende påverkan på områdets naturmiljöer och däri ingående arter. Föreningen

har även ansett att eftersom täktbotten kommer att ligga under nivån för Stormyr finns en risk att tillrinningsområdet och därmed Stormyr påverkas.

Klintetraktens framtid har, som det får förstås, ifrågasatt om underlaget i ansökan är tillräckligt.

Naturskyddsföreningen Gotland har yrkat att mark- och miljödomstolen ska avslå ansökan i sin helhet med hänsyn till betydande negativ påverkan på naturvärden och vatten samt utsläpp till luft.

G H Bs huvudmän har motsatt sig att tillstånd lämnas.

A E och H C E, ägare av fastigheten D, har yrkat att bli vattenrättsliga sakägare i målet och motsatt sig att tillstånd lämnas.

B H, D H och G M, ägare av fastigheten E, har motsatt sig att tillstånd lämnas.

L H, G K och G P, ägare av fastigheterna F, G och ytterligare en fastighet, har yrkat att bli sakägare i målet. De har invänt mot ökad trafik på vägarna, buller från verksamheten och påverkan på enskilda dricksvattenbrunnar. De har även efterfrågat ytterligare underlag om bl.a. påverkan på Stormyr.

S K, ägare av fastigheten H, har motsatt sig att tillstånd lämnas.

M L och H N, ägare av fastigheterna I och J, har motsatt sig att tillstånd lämnas.

L N, boende i Gothem, har invänt att verksamheten medför stora utsläpp av koldioxid och att ansökan präglas av en brist på helhetssyn.

M N och U P har som ägare till fastigheten K yrkat att bli sakägare i målet och motsatt sig att tillstånd lämnas.

A O och J W, ägare av fastigheten L, I S och S T, ägare av O, E E och P E E, ägare av M, samt M S och L S, ägare av N har yrkat att bli sakägare i målet och motsatt sig att tillstånd lämnas.

SMA:S UTVECKLING AV TALAN

SMA har till stöd för ansökan anfört bl.a. följande.

I ansökan ingår en miljökonsekvensbeskrivning, en teknisk beskrivning inklusive täktplan och en behovsutredning.

Om bolaget och behovet av tälkten

SMA är ett svenskt aktiebolag med huvudkontor i Persberg, Filipstad. Bolaget grundades 1932 och har ca 250 anställda vid sammanlagt 24 produktionsenheter. Bolaget bedriver brytning av kalksten, förädling av kalksten samt försäljning av kalkstensprodukter, huvudsakligen till svensk, men även övrig nordisk, basindustri.

Ansökan omfattning

SMA Mineral bedriver verksamhet vid Klintebys och Snögrinde stenbrott. Båda stenbrotten är lokaliserade till fastigheten A (före fastighetsbildningen B) ca fem mil söder om Visby och tre och en halv

kilometer från Klintehamns centrum. På fastigheten finns god tillgång på kalksten av rätt kvalitet. Kalksten är ett så kallat markägarmineral, dvs. åtkomsten regleras inte i minerallagen utan förutsätter markägande. Ansökan avser ett uttag om 30 miljoner ton berg, varav högst 900 000 ton per år. Verksamhetsområdet omfattar en yta om ca 224 ha med ett brytområde om ca 109 ha.

Den sökta verksamheten benämns Klintebys stenbrott. Ansökan omfattar tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till fortsatt och utökad täktverksamhet vid stenbrotten och motsvaras av verksamhetskoderna 10.11 och 10.50, se 4 kap. 2 och 6 §§ miljöprövningsförordningen (2013:251). Eftersom brytning planeras under grundvattennivån inkluderar ansökan även frågan om tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till vattenverksamhet vid täkten i form av länshållning.

Genomförda samråd

Samråd enligt 6 kap. miljöbalken avseende den planerade verksamheten har genomförts. Synpunkterna har beaktats när verksamheten utformats och ansökan tagits fram. Utöver det formella samrådet har den 28 mars 2018 avstämningsmöte hållits med länsstyrelsen och den 28 maj 2018 ett större informationsmöte med allmänheten.

Lokalisering och planförhållanden

Allmän orientering

Planerad täktverksamhet är lokaliserad till fastigheten A, ca fem mil söder om Visby, fyra kilometer från Klintehamns godshamn och tre och en halv kilometer från Klintehamns centrum. Bolaget har med ägaren till A tecknat avtal om nyttjanderätt avseende den sökta verksamheten.

Verksamhetsområdet angränsar till åkermark i norr och öster, till skogsmark och våtmarksområdet Stormyr i söder, samt skogsmark och väg 141 i väster. Väg 141, som går längs med verksamhetsområdet, respektive väg 562, strax norr om detta, innebär goda möjligheter att transportera kalksten till godshamnen i Klintehamn.

Närmaste bostäder ligger ca 300 m bort, vid Lilla Snögrinde i väster, samt ca 350 m bort vid Hunninge Gård i öster. Klinte kyrka ligger drygt en kilometer väster om planerad verksamhet. Klinteberget, ett friluftsområde ligger ca en kilometer väster om planerad verksamhet. Närmaste vattenförekomster är Snoderån med biflödet Levidebäcken, strax söder om verksamhetsområdet, samt Östersjön, ca fyra kilometer västerut. Det planerade täktområdet ligger i den södra delen av grundvattenförekomsten Mellersta Gotland-Klintehamn.

Rådande planförhållanden

Region Gotlands översiktsplan 2010–2025 omfattar hela Gotland, både mark- och vattenområden. Enligt översiktsplanens bebyggelseutveckling för delområde väster, inom vilket Klintehamn ingår, beräknas Klintehamns utvecklingsmöjligheter som centrum för utskeppning av jordbrukets och skogsnäringens produkter på Gotland fullföljas under planperioden. I planen anges att det i Klintehamn finns flera större fabriker och att därför en omstrukturering av godstrafiken till Klintehamn skulle ge goda utvecklingsmöjligheter för delområde väster. En fördjupad översiktsplan ska, inom ramen för kustzonplaneringen, tas fram för Klintehamn med omgivning. Området för befintlig och föreslagen verksamhet är inte detaljplanlagt.

Mark- och vattenförhållanden

Mark

Den gotländska berggrunden består i ytan av omväxlande mägersten och kalksten och i mindre grad även av sandsten i söder. På markytan är drygt 400 miljoner år

gamla skikt från tidsperioden Silur blottade, men under dem finns äldre sedimentbergarter.

Det planerade kalkbrottet är beläget i den norra sidan av en höjdrygg tvärs över mellersta Gotland. Höjdryggen tillhör den så kallade Klintebergformationen och består av olika kalkstenstyper. Ytberggrunden består i huvudsak av lagrad och revartad, oregelbundet lagrad stromatoporoidkalksten, vilket ger en knölig och sprickrik hälllyta. Inslag finns även av tunnlagrad kalkarenit, som ger en flack och sprickfattig hälllyta. Kalkstenen underlagras av mörk och växellagring med mörk, mörksten och kalksten. Mäktigheten av kalksten varierar inom fastigheten och kärnbörning visar att övergången mellan kalk- och mörksten och mörksten ofta ligger på ca + 41 till + 43 m.ö.h., men ställvis djupare.

Revkalksten och stromatoporoidkalksten karaktäriseras av stor sprickighet och därmed möjlighet till lagring och transport av grundvatten. Karstvittring bedöms kunna påverka förekommande sprickors storlek ned till någon meters djup. Inga större områden med ytlig karst har dock påträffats.

Ytvatten

Inga ytvattendrag går från höjdområdet vid den planerade utvidgningen av befintliga stenbrott. De bäckar som finns nedanför höjdområdet går genom jordbruksmark norr och söder om täktområdet. Bäckerna som avvattnar den norra delen av fastigheten går förbi Hunninge gård mot nordväst över jordbruksmarken, där den är kulverterad och ansluter till en bäck som kommer från livsmedelsindustrin. Bäckerna fortsätter en bit längs vägen mot Loggarve, där den viker av mot väster och slutligen rinner ut i Östersjön vid Varvsholm, norr om Klintehamn.

Den södra delen av fastigheten, där Stormyr ligger, avrinner mot Levidebäckerna, som går genom Lilla Solbjärke. Idag finns inte någon direkt förbindelse mellan

Stormyr och bäcken som börjar norr om Lilla Solbjärge, men tidigare har en utdikning gjorts av Stormyr förbi Lillmyr med anslutning till bäcken.

Grundvatten

Kalkberggrunden är relativt tät under den ytliga uppspruckna delen ned till 3–5 m djup. Detta gäller över hela verksamhetsområdet med undantag för den sydvästra delen av området, där berggrunden även har en betydande vattengenomsläpplighet på större djup. Grundvattnets flödesriktning följer därför den ytliga topografin.

Det innebär att grundvattenströmningen sker från det topografiska höjdområdet på + 55 m i den centrala delen av fastigheten mot nordöst och mot söder och väster. En stor del av nettonederbörden avrinner alltså som ytligt grundvatten främst mot nordöst till bäcken som mynnar vid Klintehamn. En del avrinner till Stormyr och mot bäcksystemet i söder vid Lilla Solbjärge. En stor del avrinner även västerut till området söder om Snögrinde stenbrott där det infiltrerar till djupare liggande grundvatten.

Tillgången på grundvatten är tämligen god med uttagsmöjligheter på 600–2 000 l/h inom den höjdrygg tvärs över mellersta Gotland som sträcker sig från Fröjel i syd-sydväst till Torsburgen i nord-nordost. En utvärdering av SGU:s brunnarkiv ger en mediankapacitet på 1 200 l/h, mediandjup om 34 m och en regional hydraulisk konduktivitet om $0,5 \times 10^{-6}$ m/s. Enligt uppgifter från SGU kan konduktiviteten dock vara en faktor 3 gånger högre.

Väster om höjdryggen finns ett smalt område med mörkelsten och mörkel i riktning sydväst-nordost, längs vägen mellan Fröjel och genom Klinte. Detta område har mindre goda uttagsmöjligheter på <600 l/h och en regional konduktivitet på $0,1 \times 10^{-6}$ m/s. Väster om detta ligger ett smalt stråk av siltsten och mörkelsten med uttagsmöjligheter på 600–2 000 l/h och en regional konduktivitet på $1,8 \times 10^{-6}$ m/s.

Längre västerut om Klintehamn förekommer mörgelsten och mörgel med tämligen goda uttagsmöjligheter och en regional konduktivitet på $1,4 \times 10^{-6}$ m/s.

I området väster om vägen från Fröjel mot Klinte och Loggarve är det inte ovanligt med höga halter av klorid i grundvattnet.

Kommunala vattentäkter

Vid Klintehamn finns två kommunala vattentäkter, Loggarve och Mølner. Mølner är en äldre vattentäkt som numera inte används, utan utgör reservvattentäkt. Den stängdes för ca fem år sedan på grund av höga halter E. colibakterier vid kraftiga regntillfällen, då ytligt grundvatten infiltrerade vid brunnarna. För att säkra vattenförsörjningen till Klintehamns samhälle och livsmedelsindustrin anlades en grundvattendamm i Loggarve sommaren 1964. En vattendom från 1973 ger kommunen rätt att utvinna 700 m³ vatten per dygn i genomsnitt.

Det totala vattenuttaget ur Loggarve vattentäkt har under de tre senaste åren varierat mellan ca 30 000 och 100 000 m³. Nästan hela uttaget av vatten går till livsmedelsindustrin Foodmark invid väg 562. Årsmedelflödet har varierat mellan 1 l/s 2015 till drygt 3 l/s 2016. Uttaget varierar under året och vattennivån kan under sommaren sänkas nästan till bottenivå.

Halten klorid och sulfat vid Loggarve vattentäkt är låg och uppgår till ca 10 mg/l respektive 25 mg/l, förutom under senare år då kloridhalten har ökat något till ca 17 mg/l. Vid Mølner vattentäkt är halterna något lägre. Halten nitrat varierar i Loggarve mellan 1–4 mg/l och kalciumhalten är ca 110 mg/l.

Idag sker vattenförsörjningen till Klintehamn genom pumpning av vatten i ledning från Visby och Tofta vattenverk via Västergarn till Klintehamn och Mølner vattenreservoar. Därifrån pumpas vatten söderut till Levide.

Referenssystem i höjd och plan

Angivna lägeskoordinater hänför sig till koordinatsystemet SWEREF 99 TM. Som höjdsystem används RH2000.

Fixpunkter har satts i berg vid de båda befintliga stenbrotten Lilla Snögrinde och Klintebys. Punkterna är satta på pallkant vid brottens norra sida och består av stålrör som borrarats i berg och har markerats med reflexkäpp. De har följande koordinater:

Fixpunkt	Norting	Easting	RH2000	Befintligt stenbrott
#1	6363686.68	695678.51	51.76	Lilla Snögrinde
#2	6363637.94	695667.63	51.06	Lilla Snögrinde
#3	6363536.73	695595.23	52.24	Lilla Snögrinde
#4	6364528.85	695934.41	46.32	Klintebys
#5	6364555.58	695967.76	48.16	Klintebys

Nuvarande verksamhet

Den befintliga verksamhetens nuläge är följande. Tillståndsgiven volym i Klintebytåkten är 1,4 miljoner ton och 70 000 ton per år. Detta räcker till 2033. Tillståndsgiven volym i Snögrindetåkten är 300 000 ton och 25 000 ton per år. Det räcker till 2026. Produktion pågår ca 5 veckor per år och sysselsätter 2–5 personer med nuvarande drift. Kalkstenen används lokalt och till SMA:s kalkugnar i Oxelösund, Luleå och Röyttä. Kalksten skeppas via Klintehamn.

TåktverksamhetenTåktplan

Ansökt tåktområde framgår av figur 1 i bilaga A.1. Brytgränsen är anpassad till påträffade fornlämningar, naturvärden samt till tillrinningsområdet för Stormyr. I brytningsområdet finns inga ytor med mycket höga naturvärden (klass I). Tåkten

planeras initialt att brytas i tre olika områden. I norr skapas en fördjupning för planerat vattenmagasin. Väster om kraftledningen, i Snögrindebrottet, sker brytning i sydlig riktning och öster om kraftledningen sker brytning i nordlig riktning. Tanken är att sammanbinda de två befintliga brotten, för att därefter bryta söderut och slutligen förgrena brytningen ut till brytområdets yttre delar. Att samtidigt få tillgång till flera delar av täkten ger möjlighet att blanda olika stenkvaliteter för ett optimalt nyttjande av bergvolymen i täkten.

Brytområdet ligger generellt på nivån + 50 till + 55 m.ö.h. Dess högsta läge är + 56 m.ö.h. Pallarna planeras i huvudsak att bli vertikala. Täktbotten kommer att variera i djup beroende på stenens kvalitet, men kommer områdesvis att vara plan. Täktbottens slutliga nivå planeras variera mellan + 30 och + 45 m.ö.h. Bullervall planeras väst samt nordväst om krossplatsen. Täktbotten från nuvarande verksamhet används som arbets- och upplagsplan. På täktbotten sker bearbetning, interna transporter samt uppläggning.

Norr om det befintliga Klintebys stenbrott, i den norra delen av sökt brytområde, ligger en upplagsplan på tidigare åkermark. Denna behöver ianspråkta inledningsvis, tills tillräckliga ytor finns tillgängliga på täktbotten. Därefter planeras ingen täktverksamhet att bedrivas på upplagsytan. Inom täktområdet anläggs servicevägar för att ansluta de olika brytområdena till krossplats.

Uttransport av produkter till konsument planeras i huvudsak att ske med anslutning till länsväg 141. Sträckningen av servicevägen framgår av täktplanen. Merparten av transportererna avses gå mot hamnen i Klintehamn. En mindre andel av transportererna går åt öster på väg 562 och åt söder på väg 141, till lokal förbrukning på Gotland. Servicevägen kommer att ha ytbeläggning av asfalt eller motsvarande, och skyltad hastighetsbegränsning med 30 km/tim. Över servicevägen kan en bom fällas ner. Bommen är placerad strax utanför verksamhetsområdet.

Arbetsmoment och maskinpark

Verksamheten består av följande arbetsmoment:

- avbaning
- borrhning
- losstagning
- sprängning
- krossning
- sortering
- tvätt av produkter
- skutknackning
- interna transporter
- utlastning.

Maskiner i verksamheten är

- hjullastare
- dumper (som då ersätter en eller flera hjullastare)
- grävmaskiner
- borrhutrustning med ljudisolerande huv
- grovkross
- utrustning för efterkrossning och sortering
- utrustning för tvätt av produkt
- utrustning för rening av tvättvatten.

Grovkross och sorteringsutrustning kan vara stationära och mobila enheter.

Bränsle

Fordon samt mobila kross- och siktverk drivs med dieselolja. Dieselolja förvaras i invallad tank med överfyllnings- och påkörningsskydd. När tankning ska ske pumpas dieselolja direkt till en rörlig maskin, som en hjullastare, eller alternativt till

en mobil säkerhetsgodkänd mindre tank. Denna transporteras till respektive maskin (t.ex. stenkrossen) för tankning. Vid tankning i tåkten används skyddsplåtar så att eventuellt spill och följande förorening från olja förhindras.

Vattenverksamheten

Den sökta vattenverksamheten består av länshållning av täktområdet och hantering av länsvattnet. Den vattenmängd som måste hanteras utgörs av nettonederbörden eller avrinningen över brytområdet. De topografiska och hydrogeologiska förhållandena medför att det dessutom tillkommer vatten som infiltrerar inom fastigheten och som rinner till lågpunkter som skapas vid brytningen.

Den totala mängd vatten som avrinner i området efter några års drift bedöms vara ca 5 l/s, varav del kan komma till användning inom verksamheten i en tvättanläggning för produkter.

Partikulärt material avskiljs i en sedimentationsanläggning, och något förorenat tvättvatten uppstår därför inte. Det renade vattnet återförs till tvättanläggningen i en sluten krets. Förbrukning av vatten för tvätt uppkommer genom att vatten lämnar verksamhetsområdet med produkterna, då med en uppskattad fukthalt om 3–5 procent, vilket motsvarar 1–1,5 l/s vatten i produkten.

Ett överskott av länsvattnet om 3,5–4 l/s beräknas alltså uppstå. Det vatten som avleds från verksamheten kan komma att användas på ett eller flera av följande sätt:

- Bevattning av jordbruksmarker norr om täktområdet (lagring i bassäng).
- Infiltration i anslutning till Loggarve vattentäkt för att förstärka tillgång till dricksvatten.
- Leverans till livsmedelsindustrin, t.ex. Foodmark.
- Överskott av vatten avleds via diken på åkermarken i norr (i sista hand).

Målsättningen är att inget vatten ska ledas för avrinning mot Östersjön.

Transporter

Interna transporter

Interna transporter sker med lastmaskin och eventuellt dumper för att förflytta produkter från sorteringsanläggningen till större upplag.

Externa transporter

Från upplagen sker upplastning i transportbilar för vidare leverans till kund.

Beräknat på sökt uttag uppskattas antalet transportpassager till och från tåkten till ett genomsnitt om 204 per dag (102 stycken ut och 102 tillbaka med tom lastbil). Transporterna planeras i huvudsak gå ut på länsväg 141 i nordlig riktning mot hamnen i Klintehamn. Avståndet till hamnen är ca 4 kilometer. En mindre andel transporter kommer att gå ut på väg 562 till mottagare i de norra och östra delarna av Gotland. Transporterna av produkt på allmän väg mellan tåkten och Klintehamns hamn utgör ett tillskott till trafiken på allmän väg och behandlas i ansökan som ett följd företag till tåktverksamheten.

Enligt föreslaget villkor begränsas de externa transporterna till vardagar mellan kl. 06–22. Under sommarperioden, den 15 juni–15 augusti, begränsas transporterna till kl. 07–18.

Vad gäller övriga uttransporter avseende försörjning av området med personal, maskiner, bränsle, sprängmedel och övrigt förbrukningsmaterial är dessa av begränsad omfattning jämfört med uttransport av produkter.

Skyddade områden, arter och andra intressen

Formellt skyddade områden

Det planerade verksamhetsområdet ligger inte inom några skyddade natur- och växtskyddsområden eller kulturresevat. Inte heller ligger det inom strandskyddat område.

Riksintressen

Klintberget med dess promenadstråk och motionsspår är utpekade som riksintresse för rörligt friluftsliv enligt 3 kap. miljöbalken.

Områdena för nuvarande verksamhet vid Klintebys stenbrott respektive Snögrinde stenbrott är utpekade som riksintresse för naturvård på grund av sedimentär berggrundsstratigrafi. Av Naturvårdsverkets utpekandebeslut den 7 februari 2000 framgår att det som avses att skyddas är skärningar genom muldemärgelsten och att lokalerna visar på tidsavsnitt i den geologiska utvecklingen där stora förändringar i miljön avspeglas. Det som har bedömts skyddsvärt är således vertikala skärningar på grund av mänsklig påverkan, bl.a. i stenbrott, men även vid annan anläggningspåverkad miljö, t.ex. längs diken och vägar, som inom den geologiska vetenskapen är intressanta att studera för att följa den historiska utvecklingen i olika avseenden. Vidare utgör hela Gotland riksintresse med avseende på turism och friluftsliv enligt 4 kap. miljöbalken, och då framför allt det rörliga friluftslivet.

Naturvärden

Utförda naturvärdesinventeringar

SMA har uppdragit åt Naturcentrum AB att utföra naturvärdesinventeringar på, och i anslutning till, det planerade verksamhetsområdet. 2015 gjordes en översiktlig

inventering och 2017 en fördjupad. Därutöver har en kompletterande inventering gjorts 2018. Rapporterna från dessa tillfällen inges. Bedömningen är att ca 41 ha, (18 procent) av den inventerade ytan har höga eller mycket höga naturvärden, 31 ha (14 procent) har påtagliga naturvärden, medan resterande yta (148 ha, motsvarande knappt 70 procent) har lägre värden. Totalt har 25 delområden av olika storlek med naturvärden identifierats.

Det planerade brytområdet har anpassats efter inventeringen så att inte något område med mycket högt naturvärde tas i anspråk för brytning. Resultatet är att tolv av delområdena (38 ha) ligger inom det planerade brytområdet. Åtta av dessa (15 ha) har ett högt naturvärde och fyra (23 ha) ett påtagligt naturvärde.

Naturtyperna inom området utgörs huvudsakligen av hyggen, ungskogar och bestånd av f.d. betad kalkbarrskog respektive alvarskog av varierande ålder och storlek. Därtill finns några objekt med agmyrar, kalkfuktängar och rikkärr, öppna till halvöppna alvarmarker och även rent antropogena miljöer; en grusväg och en anlagd damm.

Naturtyper enligt Natura 2000

Cirka 47 ha mark som bedöms tillhöra naturtyper enligt Natura 2000 har identifierats. Av dessa dominerar naturtyperna västlig taiga (9010) och skogsbeta (9070) med en sammanlagd yta om ca 22 ha. Nordiskt alvar (6280a) och kalkfuktäng (6410) är näst mest utbredda, medan kalkkärr med ag (7210) och rikkärr (7230) utgör endast en mindre del av arealen. Av dessa sex naturtyper är tre prioriterade enligt art- och habitatdirektivet; nordiskt alvar, kalkkärr med ag och västlig taiga.

Artinventeringar

Artinventeringar har av Naturcentrum utförts 2015, 2017 och 2018. Totalt har 112 rödlistade och/eller skyddade arter påträffats inom eller i anslutning till

fastigheten. 81 av dessa arter har påträffats inom fastigheten och 51 av dessa har noterats inom det planerade brytområdet.

Av de rödlistade arterna (inklusive underarter) har 56 stycken påträffats inom fastigheten, varav 32 inom det planerade brytområdet. Av de skyddade arterna (inklusive underarterna) har 36 stycken påträffats inom fastigheten, varav 28 inom det planerade brytområdet. Elva av de noterade arterna är både rödlistade och skyddade, detta gäller främst ett antal fågelarter men även ett par insekter och en reptil.

Vid inventeringarna noterades ca 920 förekomster av rödlistade arter inom fastigheten, varav ca 370 stycken inom brytområdet.

Övriga naturintressen

Inom fastigheten finns längst i norr ett 3,4 ha stort barrskogsbestånd, som av Skogsstyrelsen har registrerats som ett objekt med naturvärde. Beståndet omfattas inte av biotopskydd, naturvårdsavtal eller någon annan form av formellt skydd. I länsstyrelsens våtmarksinventering har två objekt som delvis ligger inom fastigheten identifierats. Dessa är Stormyr (ID 12887) och ett kärr öster om Stormyr (ID 12886). Enligt våtmarksinventeringen har objekten ett visst naturvärde, klass 3.

Koncessionsområden

Gotlands Elnät AB (GEAB) har såväl en 70 kV luftledning som en 10 kV markförlagd ledning i området. För luftledningen har GEAB ledningsrätt i ett område om 20 meter på vardera sida om ledningen. I samband med brytningens framdrift kan befintliga ledningar komma att flyttas till områden som brutits ut till slutlig marknivå, om värdet av stenen motiverar detta. En ny koncessionsansökan inlämnas i ett sådant fall och ett separat avtal om villkor för flytt av befintliga kraftledningar mellan ledningsägare och SMA Mineral upprättas.

Fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar

Gotlands Museum har fått i uppdrag att undersöka i vilken utsträckning fornlämningar och andra kulturhistoriska objekt finns i området. Inventeringen bekräftar Riksantikvarieämbetets registrerade fornlämningar i området. Därutöver har Gotlands Museum bedömt ett antal påträffade fynd som fornlämningar. Utöver dessa påträffades inga spår av forna tiders verksamhet i området, och varken byggnadsminnen eller skyddsvärda kulturmiljöer. Den samlade bedömningen från inventeringen var att området har en del fornlämningar, men att det också är ett relativt stort område. Särskilt bebyggelsen inom fornlämningen RAÄ Klinte 1:1 är av stort forskningsintresse.

Arendus AB har gjort en uppföljande bedömning av registrerade kulturlämningar inom planerat brytområde, med avseende på deras status som fornlämning, samt en kulturhistorisk värdering av påträffade lämningar inför en exploatering. Av de lämningar som Gotlands Museum påträffade har Arendus tolkat en lämning som gravfält, medan övriga lämningar har tolkats som övrig kulturhistorisk lämning eller naturbildning. Därutöver har Arendus vid uppföljningen påträffat ytterligare ett område med gravar och intilliggande hålvägar, vilka av Arendus har bedömts som fornlämningar.

Följande bedömning gjordes i den sammanfattande rapporten:

Avseende värderingen av påträffade och redan kända fornlämningar inom brytområdet har de mindre gravgrupperna inom brytområdet bedömts icke vara av omistligt värde, vare sig pedagogiskt eller vetenskapligt, då denna typ av gravar och gravmiljöer i anslutning till äldre vägar är rikligt förekommande på Gotland. Däremot har de sedan tidigare kända fornlämningarna i form av ett boplatsoområde bestående av bl.a. sju husgrunder (RAÄ Klinte 1:1) och intilliggande gravfält (RAÄ Klinte 43:1) bedömts vara av betydande vetenskapligt och pedagogiskt värde, vilket innebär att området, som ligger på gränsen för brytområdet, bör undantas från exploatering. Därtill poängteras

möjligheten att lyfta fram denna miljö som ett intressant och illustrativt besöksmål avseende den äldre järnålderns landskap.

Brytområdet är anpassat till ovan redovisade slutsatser. Vad gäller möjligheten att anordna ett besöksmål i enlighet med vad som anförs i rapporten, ställer sig bolaget positivt till detta.

Friluftsliv

Hela Gotland berörs av riksintresse för turism och friluftsliv, främst det rörliga friluftslivet. Dessutom är Klintberget med promenadstråk och utmarkerade motionsspår utpekade som riksintresse för rörligt friluftsliv. Bedömningen är att det planerade täktområdet inte kommer att ha någon negativ påverkan på dessa riksintressen. Det kommer även efter meddelat tillstånd att finnas goda möjligheter att nå de skogliga värdena på ett okomplicerat sätt, och täktverksamheten bedöms inte komma att ha någon negativ inverkan varken på turism eller på det rörliga friluftslivet.

Miljökonsekvensbeskrivning och samråd

Miljökonsekvenser

En miljökonsekvensbeskrivning har upprättats. MKB:n beskriver lokaliseringen, den nuvarande verksamheten och utformningen av den planerade verksamheten. Nedan redovisas de viktigaste punkterna.

Nollalternativet

Nollalternativet definieras som att planerad verksamhet inte får tillstånd att bedrivas och nuvarande täktverksamheter fortsätter enligt gällande beslut. Nollalternativet innebär även fortsatt konventionellt skogsbruk på fastigheten samt att den kalksten

som berörd basindustri kräver kan komma att importeras från andra länder, vilket medför en ökad miljöbelastning avseende transporter och utsläpp från dessa.

Påverkan på luft

Planerad verksamhet kommer att ge upphov till utsläpp till luft från sprängning, damning från hantering av krossprodukter samt utsläpp från arbetsmaskiner, dieselverk och transporter.

Vid sprängning släpps en begränsad mängd koldioxid, vattenånga och kvävgas ut i luften. Vid sprängning bildas även kväveoxider som kan vara skadliga för människors hälsa och miljön (försurande effekter och gödning från kvävednedfall). Tätverksamhet orsakar alltid en viss damning, främst vid krossning, bandtransportering, lastning samt vid transporter till och från verksamhetsområdet.

Vid jämförelse med nollalternativet kommer föroreningar till luft såsom kväveföreningar, damm och utsläpp från transporter lokalt att öka. Avseende kväveoxider och koldioxid rör det sig i stället om en gynnsam påverkan, med anledning av minskade långväga sjötransporter.

I den planerade tänkten kommer emulsionssprängmedel i bulk att användas, något som minskar risken för spridning av kväveföreningar till luften. Undersökningar visar att andelen kväveoxider uppgår till ca 1 procent av insatt mängd sprängmedel, och dessa anses därför inte utgöra någon risk för miljö- och hälsostörningar. Dagens sprängmedel är utvecklade för att kunna användas i gruvor vilket ställer höga krav på låg bildning av kväveoxider, något som i sin tur gynnar miljön.

Arbetsmaskiner byts mot modern utrustning med ännu mer effektiva och rena motorer, när maskinernas tekniska livslängd har tjänat ut.

För att i största möjliga mån bekämpa damning kommer stenmaterialet att vattenbegjutas före krossning. Vid torr väderlek kommer vägar och planer inom verksamhetsområdet att bevattnas.

Närmaste bebyggelse ligger ca 300 m söder om och 350 m ost om verksamhetsområdet. Bedömningen är att dessa fastigheter inte berörs av damning eftersom områden med skog ligger mellan bebyggelse och verksamhet. Bolaget föreslår att dessa trädridåer ska bevaras. Ca 450 m norr om verksamhetsområdet ligger ytterligare bebyggelse, som inte på samma sätt har någon naturlig avskärmning. Om störande damning uppstår kommer bevattning att ske.

Transportleden ut från området kommer att asfalteras eller på annat sätt hårdgöras (villkorsförslag), och dessutom städas regelbundet. I det fall materialet är torrt och det dammar från flak kommer täckta transporter att användas.

Påverkan på mark, naturvärden och rödlistade arter

Mark

Den främsta påverkan på mark från planerad verksamhet är ytterligare avbaning och brytning av kalksten. I jämförelse med nollalternativet kommer verksamhets- och brytområdet att utökas. Bolagets åtaganden kring successiv och slutlig efterbehandling av området framgår av till ansökan bifogad efterbehandlingsplan.

Naturvärden

Verksamheten innebär att en del naturvärdesobjekt och artförekomster inom brytområdet försvinner till följd av avbaning och brytning. Det planerade brytningsområdet har dock anpassats efter föreliggande naturvärden. I brytningsområdet finns inga ytor med mycket höga naturvärden (klass I). De naturvärden som finns inom brytområdet utgörs mestadels av före detta betade kalkbarrskogar, halvöppna

alvarmarker, kalkfuktängar och ett mindre agkärr. Dessa naturtyper förekommer också inom de delar av fastigheten som inte berörs av den planerade verksamheten. Resterande delar, ca 65 ha av brytområdet, har lägre naturvärden. Dessa utgörs av hyggen, yngre skogsbestånd av planterad tallskog samt två mindre kalkbrott.

Nollalternativet, med fortsatt befintlig markanvändning, innebär att skogsbestånden kommer att brukas med konventionella metoder och att idag öppna marker på sikt kommer växa igen och till slut bli skogsmark. Skogsavverkningar och fortgående igenväxning av öppna marker kommer leda till att områdets naturvärden på sikt minskar.

Naturtyper Natura 2000

Vissa ytor med naturtyper enligt Natura 2000, som har identifierats inom området, kommer att försvinna till följd av avbaning och stenbrytning. De naturtyper och arealer som berörs är nordiskt alvar (6280a), 6,9 ha, kalkfuktäng (6410a), 3,0 ha, kalkkärr med ag (7210), 0,6 ha och skogsbete (9070), 7,8 ha.

För nordiskt alvar påverkas drygt 50 procent av fastighetens totala areal. Motsvarande andel för de övriga naturtyperna är följande: kalkfuktäng 40 procent, kalkkärr med ag 18 procent och skogsbete 50 procent. Naturtyperna rikkärr (7230) och västlig taiga (9010) förekommer inom fastigheten endast utanför planerat brytområde och kommer därför inte att påverkas av brytplanerna.

Kontinuerligt under efterbehandlingen kommer som ersättning en rad sällsynta och biologiskt värdefulla naturtyper att skapas. Exempel på sådana typer är större och mindre vattensamlingar, svämzoner, tillfälliga våtar, torrängar, öppna kalkhällmarker, sydvända slänter, sandblottor, kalkgrusmarker, buskmarker och bergsbranter.

Redan ett par år efter att efterbehandlingen påbörjats bedöms de nyskapade naturtyperna utgöra lämpliga habitat för en del av de rödlistade och/eller skyddade

arter som påträffats inom A. De skapade naturtypernas biologiska värde kommer successivt att öka, allteftersom etablering av rödlistade och skyddade arter sker.

De skapade miljöerna utgör initialt inte naturtyper enligt Natura 2000, men på längre sikt (>50 år) kan de utvecklas till olika Natura 2000-naturtyper, t.ex. nordiskt alvar och kalkkärr med ag.

Vidare kommer riktade åtgärder genomföras i och i anslutning till de nyskapade miljöerna med syfte att gynna specifika arter som annars bedöms missgynnas av stenbrytningen.

Nollalternativet, med fortsatt markanvändning som idag, innebär att skogsbestånd som identifierats som Natura 2000-naturtyper kommer brukas med konventionella metoder och att ytor identifierade som nordiskt alvar (6280a) och kalkfuktäng (6410a) på sikt kommer växa igen. Skogsavverkningar och fortgående igenväxning av öppna marker kommer leda till att dessa ytor på sikt övergår från att vara Natura 2000-naturtyper till att inte vara det. Den samlade arealen av naturtyper enligt Natura 2000 kommer minska till följd av nollalternativet.

Skyddsvärda arter

Totalt har 112 rödlistade och/eller skyddade arter påträffats inom eller i anslutning till fastigheten. 81 av dessa arter har påträffats inom fastigheten och 51 inom det planerade brytområdet. För det stora flertalet av arterna, ca 95 stycken, bedöms såväl lokal som regional och nationell påverkan på deras bevarandestatus av den planerade stenbrytningen vara obetydlig. Två grupper av arter ryms inom denna bedömning:

De arter som har noterats i området i stort, men som inte lever inom eller utnyttjar det planerade brytområdet, bedöms inte påverkas negativt av täktverksamheten. Detta gäller t.ex. arter som buskskvätta, trana och sexfläckig bastardsvärmare.

Den andra gruppen, för vilken stenbrytningen bedöms ha obetydlig påverkan, gäller de arter som förekommer mycket rikligt inom hela fastigheten och dessutom är vanliga på Gotland och/eller Sverige i övrigt. Exempel på sådana arter är trädpip-lärka, gulsparrv, ljus solvända, backtimjan och jordtistel. Förekomsterna inom det planerade brytområdet för dessa arter utgör endast en mycket liten del av den lokala eller regionala populationen och de bedöms kunna finnas kvar med bibehållen bevarandestatus inom fastigheten och i de närmaste omgivningarna såväl under som efter avslutat täktverksamhet.

För ett antal arter kan dock stenbrytningen riskera att påverka deras bevarandestatus, åtminstone lokalt. Detta gäller arter som har hela eller en stor del av sina lokala förekomster inom det planerade brytområdet, arter som är nationellt eller regionalt mycket sällsynta, samt arter vars livsmiljö tydligt kommer att minska till följd av stenbrytningen.

För att undvika negativ påverkan kommer SMA Mineral att vidta artinriktade bevarandeåtgärder i samband med den fortlöpande efterbehandlingen.

Nedan, och i underbilagor till MKB:n, beskrivs mer detaljerat sådana arter som påträffats i området, resonemang kring deras ekologi, bevarandestatus samt förslag på lokala åtgärder.

Berguv förekommer med ett revir i centrala delarna av fastigheten. Berguven är en rödlistad (VU) och skyddad genom fågeldirektivet i Sverige. På Gotland häckar ca 13 par (Ottosson m.fl. 2012). Arten häckar vanligtvis i klippstup och bergsbranter, men även i pågående och avslutade bergtäkter. Under häckningstid kan berguvar vara störningskänsliga, men häckningar förekommer ibland i bullriga och störnings-

utsatta miljöer. Samtidigt som den planerade stenbrytningen innebär en störning så kommer verksamheten också att skapa häckningsmiljöer i form av klippstup. För att ytterligare gynna arten kommer särskilda bohyllor anläggas i samband med efterbehandlingsprocessen. Utifrån planerad brytning och efterbehandlingsplan görs därför bedömningen att berggubv på sikt kan gynnas av den sökta verksamheten, både lokalt och regionalt.

Spillkråka har noterats med två revir i och i anslutning till fastigheten. Det ena reviret ligger delvis inom det planerade brytområdet. Arten är rödlistad (NT) och skyddad genom fågeldirektivet i Sverige. Den gotländska populationen skattas till ca 300 par (Ottosson m.fl. 2012). Spillkråkan är knuten till skogsmark med äldre träd, gärna tallar. Genom att arealen skogsmark inom fastigheten kommer att minska till följd av täktverksamheten finns det en risk för lokal negativ påverkan. På regional och nationell nivå bedöms påverkan emellertid vara obetydlig.

Törnskata häckar med ett par i brytområdets östligaste del. Arten är skyddad genom Fågeldirektivet men inte rödlistad i Sverige, men bedömdes som NT (missgynnad) i 2005 års rödlista (Gärdenfors 2005). På Gotland häckar ca 1 200 par. Törnskatans häckningsmiljö utgörs av buskmarker, hyggen och brynmiljöer. Törnskatan är en flyttfågel som byter häckningsplats mellan åren. Inom ca 10 år efter påbörjad efterbehandling ska för arten lämpliga buskmarker ha skapats, sannolikt i större omfattning än vad som är fallet inom fastigheten idag. På sikt bedöms arten gynnas av den efterföljande återställningen.

Trädlärka häckar med ett par i anslutning till den pågående täkten vid Lilla Snögrinde i det planerade brytområdet. Arten är skyddad genom fågeldirektivet, men är inte rödlistad i Sverige. På Gotland häckar ca 300 par (Ottosson m.fl. 2012). Under brytningsfasen kan trädlärkan lokalt påverkas negativt, men inom några år efter påbörjad efterbehandling kommer lämpliga häckningsmiljöer att ha skapats. På längre sikt bedöms arten gynnas genom efterbehandlingsplanen.

Lundsångare häckar med ett par i nordligaste delen av det planerade brytområdet. Arten är rödlistad (NT) och skyddad genom Fågeldirektivet i Sverige. Gotland hyser en stor del av det nationella beståndet av lundsångare och populationen uppskattas till ca 40 par (Ottosson m.fl. 2012). Häckningsmiljön utgörs i normalfallet av högstammig lövskog, men även andra skogsmiljöer kan nyttjas. Lundsångare är en tropikflyttare och dess bestånd varierar från år till år. Lövskogsbeståndet där arten häckade 2018 kommer helt eller delvis att avverkas i samband med stenbrytningen. Eftersom individer av lundsångare, i likhet med många andra småfåglar, byter häckningsplats mellan åren bedöms det som sannolikt att arten även i fortsättningen sporadiskt kommer att häcka med enstaka par inom eller kring fastigheten. På regional och nationell nivå bedöms påverkan som obetydlig.

Mindre vattensalamander förekommer i den lilla lakvattendammen i stenbrottet vid Lilla Snögrinde. Mindre vattensalamander är fridlyst i hela landet men också ett av våra vanligaste groddjur. Arten har gynnsam bevarandestatus på Gotland och i landet i övrigt. Dammen i Lilla Snögrindebrottet kommer på sikt att försvinna i samband med stenbrytningen. I det nya och betydligt större brottet kommer flera, både större och mindre, dammar att anläggas. Arealen lämpligt habitat för mindre vattensalamander kommer därmed att öka påtagligt. Bedömningen är därför att den lokala populationen kommer att öka. På regional och nationell nivå bedöms påverkan vara obetydlig.

Tre exemplar av *gotlandssnok* har påträffats inom fastigheten. Denna lokala underart av vanlig snok förekommer endast på Gotland. Gotlandssnoken födosöker ofta i och i anslutning till vattensamlingar men kan också påträffas i en rad olika miljöer, både öppen mark och sluten skog. Övervintring sker ofta i sydvända sluttningar med stenskravel och lucker jord eller sand. Ett av fynden gjordes i anslutning till lakvattendammen i Lilla Snögrindetäkten, de övriga två utanför brytområdet. Arten är rödlistad (NT) och fridlyst. Inom ramen för efterbehandlingen kommer sydvända sluttningar med sand och stenskravel att skapas. Vidare kommer flera större och

mindre vattensamlingar/dammar att anläggas. Sammantaget bedöms arealen lämpligt habitat för gotlandssnoken att öka och artens förekomst gynnas.

Svartpälsbi har påträffats vid två tillfällen inom fastigheten, 2008 i den norra täkten och 2018 i täkten vid Lilla Snögrinde. Vid båda tillfällena noterades ett exemplar. Arten bedöms ha en liten population i anslutning till de befintliga brotten. Svartpälsbiet är rödlistat (VU) men saknar formellt skydd i Sverige. Kulturskapande och blomrika miljöer som åkerkanter, täkter och ruderatmarker verkar vara lämpliga habitat för arten. Fyndet vid Lilla Snögrinde-täkten gjordes i ett stort bestånd med blåeld och resedaväxter som etablerat sig på jordmassor utmed taktens södra och östra kanter. Inga fynd finns från mer naturliga biotoper i de övriga delar av fastigheten. I samband med den utökade stenbrytningen kommer jordvallar att läggas upp på flera platser, både i områden med pågående verksamhet men också som en del i efterbehandlingsplanen. Avsikten med dessa jordvallar är att utgöra lämpliga habitat för svartpälsbi och en rad andra sällsynta insekter och växter. Förekomsten av svartpälsbi bedöms därför ha goda utsikter av utvecklas. Den ökade arealen lämpligt habitat som skapas kan också ge en positiv effekt även på regional nivå.

Pudrad kärrtrollslända förekommer i den lilla lakvattendammen i stenbrottet vid Lilla Snögrinde. Arten är upptagen i bilaga 4 till art- och habitatdirektivet. Den har gynnsam bevarandestatus på Gotland och i landet i övrigt. Dammen i stenbrottet vid Lilla Snögrinde kommer på sikt att försvinna i samband med stenbrytningen. I det nya, betydligt större, brottet kommer flera större och mindre dammar anläggas. Dessa bedöms kunna utgöra lämpliga habitat för arten och arealen lämpliga habitat kommer därmed att öka påtagligt. Den lokala populationen bedöms därför gynnas av efterbehandlingen. Arten är tämligen vanlig i Sverige varför den regionala och nationella effekten bedöms vara obetydlig.

Under inventeringar sommaren 2018 påträffades *dårgräsfjäril* på 24 platser med totalt ca 130 individer inom fastigheten. Fem av fynden, sammanlagt ca 10 individer, gjordes inom det planerade brytområdet. Dårgräsfjärilen är rödlistad (NT),

fridlyst och upptagen i bilaga 4 till art- och habitatdirektivet. Arten förekommer på mellersta Gotland, där den lokalt kan vara allmän, samt i ett mindre område i Östergötland. Larverna lever huvudsakligen av lundstarr och fjärilen påträffas mestadels i glesa skogsbestånd. Den totala arealen skog inom fastigheten kommer att minska till följd av avverkningar och avbaningar inom det planerade brytområdet. Eftersom endast en mycket liten del av förekomsterna noterades inom det planerade brytområdet bedöms påverkan på arten vara tämligen ringa. Övriga delar av fastigheten bedöms kunna hysa en livskraftig population både under och efter avslutad täktverksamhet.

Svartfläckig blåvinge har observerats på totalt åtta platser inom fastigheten, varav fem inom det planerade brytområdet. Arten är rödlistad (NT) och upptagen i bilaga 4 till Art- och habitat-direktivet. Den har sina starkaste populationer i landet på Öland, Gotland och i östra Skåne. På Gotland är arten spridd och tämligen allmän över stora delar av ön. Fjärilens larver lever initialt på backtimjan eller kungsmynta. Stora delar av larvutvecklingen sker dock inne i bon av hedrödmyra där den lever som rovdjur. Arten är således beroende av att både värdväxten och värdmyran förekommer tillsammans. Svartfläckig blåvinge, och dess båda värdarter, förekommer allmänt i öppna och varma miljöer så som kalkrika betesmarker och alvarmarker. Efterbehandlingsplanen har som mål att skapa stora ytor med öppna och varma torrängar och öppna kalkhällmarker. Inom några år bedöms efterbehandlade ytor vara återetablerade av backtimjan och hedrödmyra och kan då utgöra lämpliga habitat för svartfläckig blåvinge. Allt eftersom stenbrytningen tar ny mark i anspråk kommer befintliga habitat att försvinna, medan lämpliga habitat kontinuerligt kommer att skapas. Detta förfaringssätt bedöms ge goda förutsättningar för att svartfläckig blåvinge kommer att bibehålla ungefär samma lokala populationsstorlek. Efter avslutad stenbrytning bedöms arealen lämpligt habitat vara större än i nuläget, och täktverksamheten bedöms därför kunna vara gynnsam för svartfläckig blåvinge på lång sikt.

Hårig dolkstekel hittades på en plats inom det planerade brytområdet sommaren 2018. Arten är rödlistade (NT) och fridlyst. Arten har så gott som hela sin svenska förekomst på Gotland, där den finns spritt över stora delar av ön. Öppna, torra och blomrika marker utgör habitat. Efterbehandlingsplanen syftar till att skapa stora arealer med öppna, varma och blomrika miljöer så som kalkrika torrängar och öppna kalkhällmarker. Efter avslutad stenbrytning bedöms arealen lämpliga habitat vara större än i nuläget och täktverksamheten bedöms därför vara gynnsam för den lokala populationen av hårig dolkstekel på lång sikt.

Sammetsbockrot, som är en rödlistad (EN) underart till vanlig bockrot, noterades på 38 platser med sammanlagt ca 470 plantor inom fastigheten sommaren 2018. Av dessa återfanns 16 växtplatser med sammanlagt ca 150 plantor inom det planerade brytområdet. Sammetsbockrot saknar formellt skydd. Sammetsbockroten har färre än 20 kända förekomster i Sverige, huvuddelen på Gotland. Habitatet utgörs av sandiga gräshedar med tunt jordtäckte i kalktrakter samt alvarmarker. Samtliga växtplatser på fastigheten utgörs av sandiga skogsbilvägar, kraftledningsgator och utmed en gångstig, vilket belyser artens beroende av "markstörning". De miljöer som kommer att skapas vid efterbehandlingen bedöms utgöra särskilt lämpliga habitat för arten och chanserna för att den ska etablera sig i de efterbehandlade ytorna bedöms som goda. På kort sikt, de första fem till tio åren efter brytstart, finns en risk att arten missgynnas, medan den på längre sikt bedöms gynnas påtagligt genom att arealen habitat blir betydligt större. Sammantaget bedöms att stenbrytningen kan ha en positiv påverkan på den lokala förekomsten av sammetsbockrot. Den positiva påverkan kan även ha betydelse på regional nivå.

Ekvaxskivling har noterats på två platser inom fastigheten, båda inom det planerade brytområdet. Arten är rödlistad (NT) men saknar formellt skydd. Ekvaxskivling har en östlig utbredning i Sverige och förekommer mindre allmänt på bl.a. Öland, Gotland och runt Mälardalen. Den bildar mykorrhiza med ek i glesa ek- eller blandskogsbestånd på kalkhaltig mark. Från Gotland finns ca 50 kända förekomster noterade och från hela landet finns drygt 150 fynd rapporterade. Stenbrytningen

kommer att ge en negativ påverkan på arten lokalt, men på regional och nationell nivå bedöms påverkan vara obetydlig.

Slemringad vaxskivling har endast noterats på en plats inom fastigheten, nämligen strax söder om Lilla Snögrindebrottet inom det planerade brytområdet. Arten är rödlistad (VU) men saknar formellt skydd. Slemringad vaxskivling förekommer på kalkrik mark i barrskog från Gotland till Norrbotten. Totalt finns knappt 100 rapporterade fynd av arten från Sverige, av vilka 25 kommer från Gotland. Kunskapen om sällsynta marksvampars utbredning och förekomst är generellt bristfällig, och man kan anta att det finns ett stort mörkertal vad det gäller antal förekomster. Stenbrytningen kommer att ha en negativ påverkan på arten lokalt men på regional och nationell nivå bedöms påverkan vara obetydlig.

Mjölmusseron har endast noterats på en plats inom fastigheten, mellan de två befintliga stenbrotten i det planerade brytområdet. Arten är rödlistad (NT) men saknar formellt skydd. Gles ek- eller blandskog samt trädbärande betesmark utgör artens habitat. Mjölmusseronen följer i stort sett ekens utbredning i Sverige. Knappt 200 fynd finns rapporterade från landet, av vilka ca 20 kommer från Gotland. Mörkertalet vad det gäller antalet förekomster är sannolikt påtagligt. Den planerade stenbrytningen kommer att ha en negativ påverkan på arten lokalt, men på regional och nationell nivå bedöms påverkan vara obetydlig.

Stor granspindling har endast noterats på en plats inom fastigheten, mellan de två befintliga stenbrotten i det planerade brytområdet. Arten är rödlistad (VU) men saknar formellt skydd. Ängsgranskog och barrblandskog på kalkrik mark utgör artens viktigaste habitat. Arten är spridd från Skåne till Jämtland. Ca 50 fynd finns rapporterade från landet, vara av ca 10 från Gotland. Mörkertalet vad det gäller antalet förekomster är sannolikt stort. Den planerade stenbrytningen kommer att ha en lokal negativ påverkan på arten, möjligen även regionalt. På nationell nivå bedöms påverkan bli obetydlig.

Sammanfattningsvis bedöms inte att någon av de skyddade arternas bevarandestatus påverkas negativt av den planerade täktverksamheten med tillhörande efterbehandlingsplan. Någon dispens från artskyddsförordningen (2007:845) söks därför inte (jfr rättsfallet MÖD 2016:1 Klinthagentäkten).

Nollalternativet, med fortgående skogsbruk och igenväxning av öppna marker, kommer att innebära att livsvillkoren för de rödlistade och/eller skyddade arterna knutna till öppna marker eller äldre skogsbestånd kontinuerligt kommer att försämrans inom hela fastigheten. De arter som påträffats i kraftledningsgatan, utmed skogsbilvägar och i anslutning till de befintliga täkterna kommer bibehålla sina populationer då det på dessa platser även fortsättningsvis kommer att ske viss markstörning och igenväxningen kommer hållas tillbaka genom röjningar. Arter som kan nyttja konventionellt brukade skogar och igenväxningsmarker, t.ex. nattskärra, trädpiplärka, järnsparv m.fl. kommer sannolikt även fortsatt hysa goda populationer vid ett nollalternativ. Nollalternativet innebär dock en risk att några av de mest skyddsvärda och krävande arterna försvinner från fastigheten.

Påverkan på vatten

Den planerade vattenhanteringen beskrivs i en bilaga till ansökan.

I brytområdets norra och centrala del ligger grundvattennivån på några meters djup under markytan. Det innebär att kalkbrytningen bl.a. i området öster om kraftledningen kommer att ske under grundvattenytan. I områdets norra del planeras en bassäng att anläggas för sedimentation och lagring av vatten från verksamheten. Bassängen kommer att användas för att lagra vatten från vinter och vår med hög nederbörd till sommar med liten nederbörd och avrinning. En omfördelning av vatten sker alltså till sommaren då behovet är stort inom jordbruket och även för dricksvattenförsörjningen. Bassängens kapacitet anpassas till beräknad nederbörd/-avrinning under ett normalår. Avrinning till bäcken i norr kan således bara ske under vinterperioden vid ovanligt stora nederbörds mängder. Bassängen ligger i

märgel som är tät, vilket innebär att inget läckage bedöms ske som påverkar grundvattenförekomsten i omgivningen till täkten.

Länsvattnet kommer att ha något förhöjda halter av kväve i form av nitrat från sprängmedelsrester och sulfat från vittring av sulfider i kalkstenen. Halterna av övriga ämnen kommer vara låga, beroende på kalkstenens buffrande verkan på pH. Eftersom vattnet i första hand avses att användas för bevattningsändamål på jordbruksmarker behöver det inte renas. Aktuella grödor är i behov av kväve och svavel, som normalt tillförs via handelsgödsel. Bevattningen innebär att gödselgivan kan minskas.

Den begränsade avsänkningen av grundvattennivån som den planerade brytningen leder till, med de skyddsåtgärder som beskrivs i ansökan, bedöms inte ha någon påverkan på tillrinningen till Stormyr och dess grund- och ytvattenberoende ekosystem.

Inte heller bedöms brytningen påverka möjligheten till nuvarande eller utökat vattenuttag ur brunnar vid Loggarve och Mølner vattentäkter, vare sig under eller efter avslutad brytning.

Ingen privat brunn påverkas av avsänkt grundvattennivå, eftersom en sådan avsänkning endast kommer i fråga upp till ca 100 m från planerat kalkbrott och närmsta brunn ligger på C på ett avstånd av ca 300 m. Inte heller klorid-halten i grundvattnet bedöms bli påverkad. Däremot kan den temporära "källan" på C, som dock inte flödar hela året, drabbas av marginellt minskat flöde vid kalkbrytning i den sydvästra delen under vinterperioden då grundvatten-nivåerna naturligt är höga liksom flödet från källan.

Transporter

Hamn för utskeppning

Hamnen i Klintehamn har ett miljötillstånd som är begränsat avseende volym på inkommande gods per år. Det finns inom detta tillstånd möjlighet att öka trafiken med ca 100 000 ton gods per år. En försöksperiod har inletts med utlastning av 100 000 ton kalksten. Försöket har fallit väl ut och har kunnat genomföras utan oacceptabla störningar.

Hamnens kapacitet har utökats genom att farleden har muddrats, men utlastningstillståndet kommer att behöva utvidgas för att kunna täcka framtida behov.

Alternativa hamnar för distribution av kalksten är

- SMA Minerals egen hamn i Strå, med ett avstånd om ca 90 km från planerad verksamhet, eller
- Slites allmänna hamn, med ett avstånd om ca 63 km från planerad verksamhet.

Utskeppning från dessa hamnar bedöms inte som rimliga alternativ vare sig utifrån allmänna hänsyn som miljöbelastning, energieffektivitet och trafiksäkerhet eller utifrån företagsekonomi.

Försörjningen av bolagets kustbaserade kalkverk i anslutning till kundernas stålverk runt Östersjön via utlastning i den näraliggande godshamnen i Klintehamn, bedöms vara det mest lämpliga alternativet.

Transportväg

Påverkan från transporterna beskrivs utförligt i ansökan. Fyra alternativa transportvägar har studerats och utvärderats. Det alternativ som förordas är till och från

hamnen via väg 141/140. Dessa vägar bedöms ha den standard och utformning som har bäst förutsättningar för att hantera den tunga trafiken. Väg 141/140 har på aktuell vägsträcka klassning BK1, vilket är den högsta bärighetsstandard och medger en bruttovikt på fordon om 64 ton.

Trafikverket har vid samrådet sammantaget inte haft någonting att erinra mot den föreslagna transportlösningen, dock att anslutningen från täktområdet mot väg 141 ska uppfylla krav enligt Trafikverkets regler för vägar och gators utformning (VGU). Bolaget åtar sig att utforma anslutningen efter kraven i VGU.

Ytterligare möjliga transportlösningar är att anlägga en ny vägsträckning antingen norr eller söder om bebyggelsen runt Klinte kyrka eller att anlägga en bandtransportör för transport av sten ned till hamnen. Dessa alternativ bedöms sammantaget inte vara lämpliga.

Transporterna planeras således till allmän väg. Verksamheten kommer att medföra en ökad trafikmängd. Trafikmängden i årsdygnstrafik (ÅDT) på väg 141 bedöms öka från 900/1740 fordon till 1080/1920 fordon. Det rör sig om en procentuell ökning av totalt antal fordon på mellan 7 och 20 procent. Ökningen utgörs av tunga transporter vilket ger en framtida generell andel tung trafik på 13–26 procent. Anledningen till den höga andelen tung trafik är att det totala antalet fordon på en sträcka (punkten C) är lågt.

Att en lite större väg som har som funktion att förbinda orter eller en gata som förbinder stadsdelar i en lite större ort, har en andel tung trafik på ca 10–15 procent är inte ovanligt. Vägar, både i städer och på landsbygd, som har en uppsamlande funktion kan utifrån sin standard normalt hantera en trafikmängd på ca 2 000 fordon per dygn, vilket också bedöms gälla för väg 140/141. Förarna kommer att utbildas och instrueras i fråga om delsträckor där extra uppmärksamhet och försiktighet krävs.

Trafiksäkerhetsfrågor kommer att behandlas i kontakt med Trafikverket, men är inte en del av prövningen enligt miljöbalken (se t.ex. dom den 8 maj 2017 av mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt i mål nr M 4218-15).

Justering av antal transportrörelser

Ansökan justeras enligt följande. Antalet ansökta transportrörelser halveras under sommarperioden den 15 juni–15 augusti samt mellan Luciadagen och Trettondag jul. Halveringen beräknas från den sökta uttagsmängden 900 000 ton per år. Givet att transporter sker under totalt 220 dagar per normalår ger detta 170 dagar med normala transportrörelser och 50 dagar med begränsning.

Maximalt omfattar ansökan därmed följande antal uttransporter (och dubbla mängden fordonsrörelser om även intransporterna beaktas):

- 170 dagar med 115 uttransporter per dag
- 50 dagar med 58 uttransporter per dag

Villkorsförslaget som begränsar transporter sommartid och under julhelgerna (avseende bullerdämpande åtgärder vid bostäder) är beräknat utifrån 58 uttransporter och utifrån 41 ton nyttolast, 64 ton brutto. Detta ger en begränsning till 2 380 ton per dag uttransporterat material.

Deltagande i åtgärdsvalsstudie

SMA har genomfört ett möte med Trafikverket för att skapa en gemensam bild av hur arbetet med trafikfrågorna ska drivas framåt på bästa sätt. Mötet genomfördes under vecka 33 hos Trafikverket. På mötet deltog företrädare från Trafikverkets olika enheter som har engagemang i trafiken på Gotland. Det diskuterades behov av en åtgärdsvalsstudie (ÅVS) för att hantera utvecklingsprojekt som Trafikverket är involverade i.

Trafikverket anser det är lämpligt att samordna utvecklingen av Klintebys stenbrott med övriga pågående projekt såsom program Klintehamn, utvecklingen av Klintehamn hamn m.fl. Detta för att få en helhetsbild av framtida trafiksystem som på bästa sätt kan anpassas mot dessa olika utvecklingsprojekt och där avvägningar mellan olika behov och önskemål kan hanteras i en arbetsgrupp där berörda aktörer deltar.

SMA åtar sig att delta i Trafikverkets ÅVS, dels för att bidra med kunskap om den egna verksamheten och dess påverkan på trafiksystemet, dels för att bidra till lämpliga lösningar för att mildra effekten för de närboende. SMA åtar sig även att, efter genomförd ÅVS, med Trafikverket teckna, för företaget ur ekonomiskt perspektiv rimliga, avtal om förbättringar avseende trafiksäkerhetshöjande åtgärder.

Buller

Drifttider

Täktverksamhet innehåller delverksamheter som är av bullrande karaktär. SMA Mineral arbetar fortlöpande med försiktighetsmått och skyddsåtgärder för att reducera bullerpåverkan, både med avseende på personal och omgivning. Buller-villkor föreslås. Dessutom begränsas bullerstörningen genom villkor om tillåtna drifttider. Jämfört med vad som angavs i samrådsunderlaget föreslår bolaget villkor med mer begränsade drifttider.

Drifttid för särskilt bullerstörande verksamheter såsom borrhning, sprängning och skutknackning föreslås vara vardagar kl. 07–18. Lastning av produkt samt transport av produkt till kund och hamn föreslås normalt få pågå vardagar kl. 06–22. Lördagar och helger, dock ej sommartid, kommer lastning av produkt och transporter till kund och hamn att ske endast undantagsvis. Sommartid – mellan den 15 juni och 15 augusti – föreslås som generell drifttid, inklusive lastning av produkt samt transport av produkt till kund och hamn, vardagar kl. 07–18.

Externt industribuller

Verksamhetens förväntade bullerpåverkan på närmaste bostäder kring täktområdet har beräknats. I beräkningarna har hänsyn tagits till det buller som alstras av de maskiner och fordon som kommer att ingå i uttag, produktion och utlastning av kalksten, det vill säga bergborr, krossar, grävmaskiner, skutknackare, hjullastare och lastbilar inom verksamhetsområdet. Beräkningsfallen har gjorts utifrån olika brytskeden och för att förmedla värsta utfall ur bullersynpunkt, utan vidtagna skyddsåtgärder. Enligt Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller (rapport 6538) gäller följande riktvärden såsom ekvivalent ljudnivå i dBA.

	Dag kl. 06-18	Kväll kl. 18-22, samt lör-, sön- och helgdag kl. 06-18	Natt kl. 22-06
Utgångspunkt för olägenhetsbedömning vid bostäder, skolor, förskolor och vårdlokaler	50	45	40

Naturvårdsverkets riktvärden föreslås som bullervillkor.

Vägtrafikbuller

Eftersom bolaget har valt att betrakta transporter till och från Klintehamns hamn som följd företag, har förväntad bullerpåverkan från dessa på allmän väg beräknats. Som anges ovan beräknas utifrån sökt uttag av produkt transporter komma att uppgå till i genomsnitt 204 passager per dag på täktvägen fram till anslutningspunkt vid väg och vidare mot Klintehamns hamn. Vid beräkningen av vägtrafikbuller har dessa 204 passager per årsmedeldygn adderats till befintlig trafik.

Naturvårdsverket har i juni 2017 gett ut den uppdaterade vägledningen "Riktvärden för buller från väg- och spårtrafik vid befintliga bostäder". Det är en tillsynsvägledning baserad på rättspraxis efter infrastrukturproposition 1996/97:53. I vägledningen beskrivs riktvärden vid befintliga bostäder baserade på begreppet "god bebyggd

miljö". För buller från vägtrafik sammanfaller dessa i stort med infrastrukturpropositionens riktvärden utomhus dvs. ekvivalentnivå 55 dBA utomhus vid fasad samt uteplats och maximalnivå utomhus på uteplats 70 dBA.

I vägledningen anges följande om när åtgärder behöver övervägas:

Enligt praxis har det i äldre befintlig miljö inte bedömts att åtgärder rutinemässigt ska övervägas även om nivåerna för god miljö inte klaras. Istället har de så kallade "åtgärdsnivåerna" använts för att avgöra om åtgärder i normalfallet behöver övervägas i äldre befintlig miljö. Med äldre befintlig miljö avses bostäder byggda före våren år 1997 samt att den störande vägen eller spåret inte byggts eller väsentligen byggts om efter nämnda tidpunkt.

För äldre befintlig miljö anges som åtgärdsnivå 65 dBA.

Enligt utförda beräkningar av bullerstörningen från allmän väg, efter tillkommande lastbilstransporter till och från tåkten, utsätts inga fastigheter längs väg 141/140 för bullervärden överstigande 65 dBA.

Bullerdämpande åtgärder vid bostäder

Bullerreducerande åtgärder vid bostäder längs transportvägen erbjuds på så sätt att inte någon bostad behöver utsättas för ljudnivåer över 60 dBA utomhus vid fasad. Beräkningar har gjorts utifrån effekten av bullerdämpande plank, men även fönsterbyte kan bli aktuellt.

Vibrationer och luftstötter

Vid sprängningar i tåkten uppstår vibrationer och luftstötter som kan orsaka skador på närbelägen bebyggelse och även risker för människor som vistas i tåktens absoluta närhet. Om lösa föremål, t.ex. stenar ligger på pallkanten när sprängning

sker kan det resultera i så kallad stenkastning som kan orsaka skada. För att minimera risken för skada kommer pallkanten inför sprängning att städas ren från lösa föremål. Ett meddelande, t.ex. via SMS, skickas ut till närboende och en signal ljuder före sprängning. ÅF Infrastructure AB har på uppdrag av SMA Mineral AB upprättat en riskanalys med förslag till kontrollåtgärder med avseende på vibrationer från sprängningar och lastbilstransporterna. En byggnadsinventering har genomförts för att säkerställa byggnadernas skick och påvisa om någon byggnad skulle visa tecken på påverkan från sprängningar. Vibrations- och luftstötmätningar kommer att ske vid närmaste bebyggelse. Dessutom kommer att mätningar att ske vid bebyggelse som vid inventeringen uppvisade känslighet för vibrationer.

Kemikalier

Kemikalier kommer att förvaras i för kemikalierna ändamålsenlig utrustning, t.ex. IBC-tankar eller i fristående cisterner för bulkvara. Petroleumprodukter hanteras enligt anvisningarna i Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor (NFS 2003:24). Förvaring av petroleumprodukter kommer att ske i besiktigade och godkända tankar med överfyllnadsskydd och invallning. Cisternuppställning och tankning av arbetsmaskiner eller säkerhetsgodkänd mindre tank kommer i möjligaste mån att ske på en iordningställd hårdgjord yta som utgörs av ett väl packat lager stensmjöl i fraktionen 0–2 mm. Ytan bedöms med detta utförande ha mycket låg permeabilitet, men även ha möjlighet till uppsamling eller bortgrävning av eventuellt spill eller läckage. Vid tankning i tälten kommer skyddsplåtar användas för att förhindra att eventuellt spill och läckage inte förorenar mark och vatten. Akuta utsläpp och hanteringsspill som ger upphov till förorenade massor ska kunna omhändertas och bortföras. Absorbenter finns lättillgängligt i tälten och alltid vid de platser där oljor och bränslen hanteras.

Ej Sevesoanläggning

Verksamheten kommer inte att omfattas av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagen).

Avfall

Planerad verksamhet ger upphov till avfall i form av hushållsavfall, branschspecifikt avfall och farligt avfall. Farligt avfall i form av spillolja och liknande uppkommer vid service av maskinerna. Service kan komma att ske i tåkten, men kommer att i huvudsak ske på en verkstad. Allt avfall källsorteras och lämnas till återanvändning eller återvinning när så är möjligt. Farligt avfall förvaras i tät container med absorptionsmedel lättillgängligt. Avfall transporteras av godkänd transportör och omhändertas av godkänd mottagare. Transportör av farligt avfall har särskilt tillstånd.

Sakägare miljöfarlig verksamhet

Vibrationer och luftstöt från sprängning

Enligt beräkningar transporteras vibrationer från sprängning ca 150–200 m, varför besiktningsområdet i samband med sprängning brukar sträcka sig 200 m från platsen för sprängning. Tåktens närmaste fastighet ligger ca 300 m från verksamhetsområdets gräns. Sakägare beträffande vibrationer och luftstöt i samband med sprängning saknas därmed.

Buller

Beräkningar utvisar att Naturvårdsverkets riktvärden beträffande industribuller innehålls vid samtliga närliggande fastigheter, om skyddsåtgärder vidtas i form av

ett bullerdämpat borrhaggregat och uppförande av bullervall. Sakägare med avseende på buller saknas därmed.

Samråd

Samråd har skett i enlighet med 6 kap. miljöbalken. Redogörelse för samråd finns i MKB:n.

Särskilt om vattenverksamheten

Rådighet

Bolaget har med ägaren till A tecknat avtal om nyttjanderätt avseende den sökta verksamheten. Erforderlig rådighet föreligger således.

Influensområde

Vid brytning i ytterkanten av brytområdet kommer en viss avsänkning av grundvattennivån att ske. Avsänkningen är dock relativt liten och beräknas att sträcka sig maximalt 100 m från planerat kalkbrott.

Berörda fastigheter och sakägare

Ägarna till fastigheten C är sakägare med anledning av en eventuell påverkan på källflödet under vintern, dock inte på grund av påverkan på den privata brunnen, eftersom den får vatten från andra berglager än källan. Även ägaren till fastigheten P bedöms som sakägare, eftersom vattnet från källan rinner i ett kulverterat dike till en damm på den fastigheten. En sakägarförteckning bifogas.

Skada av vattenverksamheten

Förutsedd skada

Om det kan påvisas att källflödet har minskat på grund av täktverksamheten bör ersättning utgå. Ett möjligt ersättningserbjudande är att pumpa vatten till källan från en brunn på täktområdet under den period som det påvisas att källan har fått minskat flöde.

Oförutsedd skada

Tiden för talan om oförutsedd skada bör bestämmas till 20 år, räknat från utgången av arbetstiden.

Skydds- och kompensationsåtgärder

Relevanta skyddsåtgärder framgår av bolagets förslag till villkor. Därutöver gör bolaget följande åtaganden:

- Bullerdämpad bergborr kommer att användas.
- En bullervall kommer att uppföras vid inledande krossplats.
- En skogssidå som insynsskydd och som skydd mot dammspridning kommer att lämnas i öster respektive söder.
- Beredskap kommer att finnas för anläggande av tätskärm utanför tillrinningsområdet för Stormyr, för det fall ytberget visar sig vara mycket uppsprucket.
- Beredskap kommer att finnas för snabb sanering vid händelse av trafikolycka i närheten av Mølner vattentäkt.
- Efterbehandling och biotopvårdande åtgärder kommer att genomföras i enlighet med vad som anges i efterbehandlingsplanen.

Tillåtlighet

I ansökan redovisas närmare skälen för att verksamheten är tillåtlig med avseende på 2 kap. miljöbalken, 3 och 4 kap. miljöbalken, 11 kap. miljöbalken, artskydds-förordningen och miljökvalitetsnormer. Det är sammantaget bolagets uppfattning att verksamheten, vid en tillämpning av miljöbalken, kan beviljas i enlighet med yrkandena och förslaget till villkor.

Arbetstid och igångsättningstid

Den tid inom vilken arbetena med iordningställande av de för vattenverksamheten erforderliga anläggningarnas grundstruktur, enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken ska vara utförda, bör bestämmas till tio år från lagakraftvunnen dom.

Den tid inom vilken den miljöfarliga verksamheten enligt samma lagrum ska ha satts igång bör bestämmas till fem år från lagakraftvunnen dom.

SMA:s KOMPLETTERING AV ANSÖKAN

Mark- och miljödomstolen har förelagt SMA att komplettera ansökan i enlighet med till domstolen inkomna synpunkter. SMA har med anledning av detta gett in kompletterande underlag genom att i flera bilagor behandla frågor om

- a. verksamhetsområde m.m.
- b. hydrologi
- c. naturvärden
- d. trafik
- e. buller
- f. vibrationer
- g. friluftsliv och kulturmiljö.

I det följande återges delar av bolagets komplettering.

Verksamhetsområde

Verksamhetsområde, naturvärden m.m.

Verksamhetsområdet omfattar hela fastigheten, men verksamheten kommer anpassas och begränsas efter lokala förhållanden där hänsyn tas till områden med höga naturvärden och arkeologiska fynd utanför brytområdet.

De områden som undantas från verksamhet enligt en tidigare ingiven bild (figur) omfattar totalt ca 22,8 ha med höga, eller mycket höga naturvärden, varav 13,7 ha är skog och 9,1 ha utgörs av myr. I figuren framgår inte den anpassning av brytområdet som lämnar ett avstånd av ca 25 m som undantas med anledning arkeologiska fynd utmed brytgräns i nordväst. Anpassning görs efter lokala förhållanden på plats med syfte att dessa fornlämningar inte kommer till skada av upplag med material, skyddsvallar, vägar med mer.

Trafik

Åtgärder som ska genomföras (åtaganden)

Dessa åtgärder bedöms vara direkt kopplade till verksamheten och ska därför genomföras för att kunna uppnå god trafiksäkerhetsstandard trots ökade transporter.

Utfart S (pkt 1)

Behov av siktröjning bedöms föreligga. För att minska påverkan på motriktat körfält vid utfart med högersväng kan anslutningsvägen utföras med större radie än dagens utformning. På så vis kommer inte högersvängande lastbil in på motriktat körfält. Dialog om behov av ändrad utformning kommer att föras med Trafikverket längre fram i processen.

Planering av transporter (pkt 2 och 3)

Vid ökat antal tåkttransporter är det viktigt att i möjligaste mån undvika möte mellan två lastbilar i bymiljön vid och strax väster om Bönders backe och en åtgärd är därför att justera lastbilarnas avgångstid från hamn respektive tåkt. På så vis blir gaturummet vid vägräckena där samspelet mellan oskyddade trafikanter och lastbilar ska ske inte trängre än nödvändigt.

Åtgärder som kan utföras

Nedanstående åtgärder är möjliga att genomföra för att öka trafiksäkerheten längs transportsträckan. Dessa åtgärder har inte SMA rådighet över utan det är andra huvudmän som behöver agera.

Skolskjutshållplatser

För att redan i nuläget öka både den upplevda och faktiska trafiksäkerheten kopplat till skolskjutshållplatserna bör Region Gotland tillse att synliggöra hållplatserna med en tydlig uppmärkning, i de fall de används. Kommunerna Linköping, Norrköping och Jönköping använder exempelvis en särskild skolskjutshållplatsskylt i högre reflekterande material för att öka uppmärksamheten hos trafikanterna att skolbarn kan röra sig i området kring hållplatsen. Skylten kan enkelt täckas för när skolskjutshållplatsen, under längre perioder, inte används av skolbarn.

En mer omfattande åtgärd än ovanstående för att ytterligare öka både den upplevda och faktiska trafiksäkerheten kopplat till skolskjutshållplatserna är att mobila hållplatser kan ställas ut. Dessa hållplatser är temporära och kan enkelt tas bort när hållplatsen inte längre används av skolbarn. Denna åtgärd används i andra kommuner i de fall det inte går att hitta en plats med tillräckliga ytor och sikt för skolskjutshållplatsen. Endast Lilla Snögrinde används som skolskjutshållplats i dagsläget, hållplatsen är tillika en ordinarie hållplats. Det finns också exempel på

mer avancerad skyltning med hjälp av blinkande/ rinnande ljusramper som aktiveras av en sändare som skolbarnet bär med sig. En annan möjlig åtgärd är reflexväst-kampanjer. Det är Region Gotland som ansvarar för åtgärder vid skolskjutshållplatserna i samråd med Trafikverket. SMA kan vara delaktiga i detta arbete.

Vegetation (pkt 3, 4 och 7)

På några avsnitt utmed väg 141 är det vegetation utmed vägen som påverkar vägens funktion negativt. Fastighetsägare och Trafikverket bör tillse att avlägsna vegetation som skymmer sikten. Denna siktröjning rekommenderas för att inte trafiksäkerheten ska påverkas negativt.

Utförning vid Utfart S (pkt 1)

Vid punkt 1 kan ett vänstersvängskörfält adderas för att på så sätt minimera täkttransporternas påverkan på södergående trafik. Med mått hämtade från VGU, dvs. inte detaljstuderat för den specifika korsningen, kan konstateras att vänsterkörfältet behöver vara minst 30 m långt och vägen behöver breddas med ca 4 m. I och med byggnation av vänstersvängskörfält minskar också kravet på sikt norrut eftersom vänstersvängskörfältet samtidigt leder till omkörningsförbud. Denna åtgärd är mer omfattande än den tidigare redovisade åtgärden i korsningen och förmodligen behöver mer vägområde tas i anspråk och då krävs det förmodligen en vägplan. Om berörd fastighetsägare accepterar att marken tas i anspråk kan processen drivas som en så kallad typfall 1 som är enklare form av process som bygger på frivillighet och därmed behövs inte vägplan. Om fastighetsägaren inte accepterar att marken tas i anspråk behövs det en vägplanprocess.

Ett annat alternativ är att införa omkörningsförbud vid korsningen för att minska risken att någon missbedömer lastbilens behov av utrymme. Införs omkörningsförbud förändras kravet på siktsträcka genom att det endast är ett körfält som ska

ses. Det är länsstyrelsen som, efter remiss till Trafikverket, Polismyndigheten och Region Gotland, tar beslut om omkörningsförbud.

Gång- och cykelpassage (pkt 5)

En möjlig förbättring av passagen är att smalna av vägen på respektive sida om refugen så att körfältet på varje sida blir ca 3 m brett, tillse att refugen blir 2 m bred samt förstärka det målade spärrområdet med kantstöd. På så vis sänks hastigheten ytterligare i korsningspunkten. Trafikverket är, som tidigare nämnts, ansvariga för åtgärder som innebär ändrad fysisk utformning på väg 140/141.

Utfart N (pkt 6)

Denna korsning finns som alternativ utfart till pkt 1 och bedöms användas i liten utsträckning av verksamheten. En djupare utredning om sikt i denna korsning kan genomföras och om utredningen visar på behov av åtgärd kan antingen åtgärd genomföras eller avsteget från siktkrav godkännas av Trafikverket. Åtgärden är i sådana fall med anledning av att befintlig korsning inte uppfyller siktkraven i VGU och beror inte av den ökade täktverksamheten.

Anläggande av gång- och cykelväg

Anläggande av gång- och cykelväg utmed väg 141 mellan den södra anslutningen pkt 1 och pkt 5 kan utföras för att öka trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter. En sådan lösning ryms dock inte inom nuvarande vägområde utan kräver inlösen av en remsa av närliggande fastighetsmark samt eventuellt borttagande av ett antal träd på några fastigheter. En sådan lösning kräver därmed också framtagande av vägplan. Den föreslagna åtgärden ligger inom Trafikverkets ansvarsområde då de är väghållare och styr vilka åtgärder som ska genomföras på deras vägar. SMA har inte rådighet över denna lösning och det går därmed inte att villkorssätta åtgärden.

Förändrad prioritet i korsning väg 141/562 (pkt 3)

Det finns inget sätt att i punkt 3 åtgärda lutningen in mot korsningen för väg 141 med hänsyn till vägens nuvarande profil utan att påverka omkringliggande fastigheter, varför det inte föreslås någon sådan lösning.

En lösning har översiktligt studerats med syfte att minska start och stopp för transportvägen via väg 140/141. Denna lösning innebär att väg 141 blir huvudriktning och stopplikt eller väjningsplikt föreskrivs väg 562, som då blir anslutande väg. Väg 141 erhåller en lutning genom korsningen på ca 3 procent och väg 562 på mindre än 1 procent. Ett exempel på hur korsningen skulle kunna se ut illustreras i en figur.

Denna åtgärd medför att relativt mycket mark behöver tas i anspråk av framför allt Q, exakt hur mycket behöver studeras mer djupgående. Den påverkar även befintlig trädrad utmed fastighetsgräns. Lösningen kräver framtagande av en vägplan tillsammans med Trafikverket vilket är en omfattande process. Förbättringen för transporterna bedöms inte stå i proportion till de negativa effekterna genom påverkan på privata fastighetsägares mark. Alternativet bedöms inte rimligt.

MOTPARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

Mark- och miljödomstolen sammanfattar i det följande synpunkter som motparter lämnat efter att ansökan kungjorts. Redovisningen begränsas vad gäller synpunkter som motparter lämnat dessförinnan på behov av att komplettera ansökan.

Länsstyrelsen i Gotlands län Verksamhetsområde

Länsstyrelsen kan inte tillstyrka hela det angivna verksamhetsområdet. Det saknas utredning för att fullt ut bedöma konsekvenserna av olika utformningar som skulle

kunna följa av ett bifall till ansökan. Det har inte preciserats vad området utanför själva täktområdet ska användas till. Verksamhetsområdet är omotiverat stort i förhållande till brytområdet, som dessutom innefattar flera områden som ska undantas från verksamhet. Ett så stort verksamhetsområde skulle kunna användas för att anmäla tillkommande verksamhet som inte har bedömts i detta mål.

Täktplan

Täktplanen är inte begriplig på grund av bl.a. att brytriktning anges i olika faser. Vilken ordning man bryter kalksten har betydelse för konsekvenserna av verksamheten. Kartunderlaget är dåligt. Underlaget har getts in som delar i en miljökonsekvensbeskrivning. Det är svårt att förstå de olika faserna under drifttiden. Gränsen för följdverksamhet ifrågasätts.

Grundvatten

Länsstyrelsen ansluter sig till vad SGU anfört i denna del.

Kulturmiljö

Hela verksamhetsområdet bör inventeras avseende kulturmiljö innan verksamheten påbörjas. Inventering ska avse både fornlämningar och andra kulturmiljöaspekter. Det ska finnas med i miljökonsekvensbeskrivningen. Påverkan på riksintresset Klinte kyrka som rekreations- och kontemplationsplats har inte beskrivits. Det behövs kontrollprogram och åtgärdsplan. Även kulturmiljö längs med transportvägar kan påverkas. Transporterna ger upphov till en barriäreffekt.

Artskydd

Svartfläckig blåvinge förekommer på stora delar av ön. Lokalerna runt Klintebys täkt är små och relativt isolerade. Det är förmodligen lokala populationer med

sporadiskt utbyte. För arten är det en ogynnsam bevarandestatus i boreal region vid de två senaste rapporteringarna till EU (2013 och 2019). Enligt de senaste uppgifterna är 99 procent av exemplaren borta, vilket beror på 2018 års torka. Bevarandestatusen är därför mycket ogynnsam. Ett dödande av även ett fåtal individer skulle i dagsläget kunna påverka bevarandestatusen enligt 4 § 1 och 2 artskyddsförordningen. Som skyddsåtgärd föreslås restaurering av närliggande lokaler dit fjärilarna förväntas flytta när deras nuvarande fortplantningsområden bryts bort. Men hinner fjärilarna flytta över? Vidare ska efterbehandling ske så att nya och mer långsiktiga lokaler skapas dit fjärilarna ska flytta från restaureringsområdena i steg 1. Båda stegen är mycket osäkra. SMA har inte visat att skyddsåtgärderna är tillräckliga.

Dårgräsfjäril har samma formella skydd som svartfläckig blåvinge och bevarandestatusen är ogynnsam. Inga egentliga skyddsåtgärder föreslås av SMA mer än att befintliga skogar med naturvärden inom fastigheten avsätts för naturvårdande ändamål, dvs. ett kalkbrott enligt ansökan innebär en nettoförlust av fortplantningsområden. Det är oklart vilka skogsområden det rör sig om. Länsstyrelsen ifrågasätter om det är en lämplig skyddsåtgärd.

Berguv är fåtalig på Gotland, med ca 20 revirhållande par under 2019, och trenden är osäker. Starka häckningsindikationer finns för 2019 i det område Naturcentrum pekat ut i sin fågelinventering 2018. Här bedöms finnas goda miljöer för markhäckning. Plats för sannolik häckning avbanas eller bryts bort sannolikt innan det finns lugna områden i tåkten där berguvarna kan häcka. Det är stor risk för störning om verksamhet sker i fortplantningsområdet under häckningstid. EU-kommissionens vägledning om KEF-åtgärder och kompensationsåtgärder måste beaktas.

Trafik

Resultatet av en åtgärdsvalsstudie ska ligga till grund för ett slutligt miljötillstånd, för att kunna bedöma om den föreslagna transportvägen är lämplig. Ett alternativ till landsvägstransporter bör utredas och övervägas ytterligare. Underlaget är inte

komplett med beaktande av att utredning saknas om hur trafiksäkerheten påverkas inklusive förslag på begränsningar, skyddsåtgärder och försiktighetsmått som behöver vidtas utifrån vilka risker som framkommit.

Buller

Länsstyrelsen tillstyrker föreslagna villkor inklusive villkor om bullerdämpande åtgärder vid bostäder. Underlaget är inte komplett med beaktande av att utredning saknas om möjligheten att genomföra presenterade bullerdämpande åtgärder. Det är inte utrett om skutknackning skulle innebära impulsjud, därför behövs ett villkor om det. Det kan samtidigt ges ett bemyndigande till länsstyrelsen att medge undantag från villkoret om högsta ljudnivå 45 dBA.

Vibrationer och luftstöt våg

Villkor ska föreskrivas som begränsar vibrationer till följd av sprängningar i brottet till högst 2 mm/s vid kringliggande bebyggelse och som begränsar maximalt tillåten luftstöt våg till högst 100 Pa vid kringliggande bebyggelse.

Skyddsåtgärder

Det saknas en sammanställning av vilka skyddsåtgärder som bolaget åtar sig för verksamheten t.ex. när det gäller skyddade arter såsom svartfläckig blåvinge, därgräsfjäril och berguv.

Efterbehandling

Bolaget har i ansökan visat i enkla kartor hur efterbehandlingen ska utföras men det är svårt att begripa hur det ska hänga ihop med hänsyn till bl.a. den damm som bolaget har kompletterat med. Anläggandet av vattenmagasin i norr med tillhörande anläggning är inte väl beskrivet.

Miljö- och byggnämnden i Region Gotland

Ansökan om täktverksamhet och vattenverksamhet är inte förenlig med syftet för Program Klintehamn 2030 och de synpunkter som Klintehamnsborna lämnat i dialogen vid samrådet vid programmets framtagande.

Påtaglig risk föreligger för omfattande störning i form av damning och trafikbuller från kalkstenstransporter på allmän väg mellan plats för täktverksamhet och Klintehamns hamn, som angetts som utskeppningshamn. Transporterna är en följdverksamhet till sökt täktverksamhet som därför inte bör tillåtas om inte en annan lösning för transporterna presenteras.

I det fall mark- och miljödomstolen överväger att besluta om tillstånd lämnar nämnden följande övriga synpunkter på ansökan.

Villkor för damning bör kompletteras med krav på täckta transporter vid risk för damning. Ett villkor bör läggas till som omfattar kontroll av partiklar i luft för att följa upp att miljö kvalitetsnorm innehålls. Kontroll bör ske nära bostäder där risk för påverkan finns både från brytningsverksamheten och från transporter på väg. Uppsamlat länsvatten ska i första hand användas för dricksvattenändamål om det är möjligt att omhänderta för regionen. Vatten som kan tas in till vattenreningsverket ska i så fall vara så rent att ytterligare reningssteg inte krävs. Tillstånd bör förenas med villkor som reglerar krav på skyddsåtgärder eller ersättningsåtgärder vid oförutsedda effekter på de intilliggande kommunala vattentäkterna eller enskilda dricksvattentäkter. Egenkontrollprogram bör vara av sådan omfattning att det går att bedöma om påverkan på vattentäkter kan hänföras till brytningsverksamheten. Bolaget bör åläggas att erbjuda möjlighet till trafikbullerreduktion för de värst utsatta bostäderna längs med vald transportväg till Klintehamns hamn. Bullerreduktion bör ske både inomhus och vid uteplats.

Region Gotland

Allmänt vattenförsörjning

Regionen har haft utlåtande från Sweco som grund för sin bedömning. Sweco har haft svårt att följa SMA:s kompletteringar avseende hydrogeologiska och hydrologiska förhållanden. Swecos bedömning är att regionens brunnar inte kommer att påverkas av täktverksamheten även om Swecos påverkansavstånd blir något större än det som SMA angett.

Enskilda brunnar

SMA har medgett Regionens förslag till villkor, som avser om det under tiden för oförutsedd skada skulle uppstå skada på grund av akut vattenbrist i enskild brunn.

Program Klintehamn 2030

Regionfullmäktige tog i september 2019 beslut om Program Klintehamn. Programmet kommer att inkluderas i kommande översiktsplan. Programmet är utifrån det kommunala planmonopolet ett regionalt styrdokument. Programmet får betraktas som den gällande långsiktiga strategiska viljeinriktningen för Klintehamns utveckling. Syftet med programmet är att stärka Klintehamns identitet som plats för boende, naturupplevelser, turism, handel och en variation av verksamheter. Den identiteten är en nyckel till Klintehamns utveckling och en viktig motor till att generera en vilja bland markägare och verksamhetsutövare att investera och utveckla Klintehamn ytterligare. Programmet kräver att inga beslut eller tillstånd tillåts som påverkar förutsättningarna eller Klintehamns identitet negativt.

Programmet har fyra övergripande mål.

1. Klintehamns identitet ska stärkas som en attraktiv plats för verksamheter, boende och besökare.

2. Klintehamns gröna och blå värden ska stärkas och belysas.
3. Klintehamn ska vara ett sammanhållet jämlikt samhälle med gena och trygga stråk för gång och cykel.
4. Klintehamn ska få fler bostäder av god kvalitet och hållbar arkitektur.

Olägenheter från transporter

De tunga transporterna på allmän väg med ett genomsnitt om en lastbil var fjärde minut bedöms påtagligt skada intentionerna i programmet och de utpekade värdena i Klintehamn.

Trafiksäkerhet

En åtgärdsvalsstudie ger en möjlighet för berörda aktörer att skapa en gemensam bild av vilka åtgärder de föredrar och hur dessa ska genomföras. Verksamhetsutövaren ska svara för åtgärder. Regionen undrar hur SMA har tänkt sig den saken och vilka styrmedel som kommer att finnas.

Alternativa transportlösningar

Bolaget har i MKB:n redovisat ett alternativ med att anlägga en bandtransportör för transport av sten till hamnen för 110 miljoner kr. Det motsvarar en kostnad om 4 miljoner kr per år och ca 4,50 kr per ton. Ett längre resonemang borde förts om detta alternativ.

SGU

Grundvattenbildning till berg är underskattad

SGU har redan tidigare instämt i den hydrogeologiska beskrivningen av området som visar att det ytuppspruckna berget sträcker sig några meter ner under bergytan

och att denna zon leder bort en stor del av tillgängligt grundvatten från området. Ansökan anger att vattengenomsläppligheten i den underliggande mägerstenen är ca 1/1000 av den i den ytliga kalkstenen, vilket innebär en marginell grundvattenbildning till mägerstenen. Det finns ändå skäl att ytterligare belysa denna fråga.

Ansökan har fortfarande avrinningen på 5 l/s/km² som utgångspunkt för vattenbalansen och den efterföljande påverkan inom området. Ansökan gör gällande att samma höga grundvattenbildning försörjer den bergborrade kommunala vattentäkten och att denna därmed är belägen så att den inte alls kan finnas inom bergtäktens influensområde. I ansökan förs ett resonemang om att hela grundvattenbildningen för det maximala uttaget sker inom vattenskyddsområdet.

Det finns flera studier som redovisar grundvattenbildning till berg på Gotland. Ett exempel finns att hämta från tillståndsprövningen av Cementas kalkstenstäkt i Slite (pågående tillståndsansökan i mark- och miljödomstolen, mål M 7575-17). Där redovisas en numerisk modell som räknar fram 32 mm grundvattenbildning per år till berg på relevant djup. Redan 1979 genomfördes på SGU en numerisk modellering över delar av ön som indikerade att grundvattenflödet ner till berg i inströmningsområden kan vara 25 mm/år vilket då motsvarar ca 0,8 l/s/km² och alltså utgör ca 16 procent av områdets totala avrinning. SGU anser således att SMA har underskattat grundvattenbildningen till djupare berg vid täkten.

Påverkan på kommunal dricksvattenförsörjning

En omräkning enligt principen i ansökan, men med rimliga värden på grundvattenbildning till berg, visar att Mølner vattentäkt då skulle behöva ett ca 3,6 km² stort infiltrationsområde (jämfört med sitt 2,9 km² stora skyddsområde) och att Loggarve vattentäkt skulle behöva ett ca 10 km² infiltrationsområde (jämfört med sitt 4,9 km² stora skyddsområde) för att upprätthålla samma grundvattennivåer som idag.

Vad gäller saltvattenpåverkan på den kommunala brunnen i närheten har SGU redan uttalat sig om brytningsnivåer, intagsnivåer och grundvattennivåer och konstaterat att risken för ökad saltvatteninträngning på grund av kalkstensbrottet är liten och att bolagets verksamhet ensamt inte bedöms orsaka saltvatteninträngning. SGU vidhåller denna syn även om SGU anser att grundvattenbildningsområdet till de kommunala brunnarna är större än vad det är redovisat i ansökan.

SGU bedömer det som troligt att kalkstenstäktens influensområde och de kommunala brunnarnas grundvattenbildningsområde överlappar varandra. Ett minskat grundvattenflöde till berg på större djup skulle kunna innebära större avsänkning i de kommunala brunnarna än vad bolaget beräknat. SGU bedömer dock att den ökade risken för påverkan på brunnarna är marginell.

Påverkan på grundvattenförekomsten Mellersta Gotland Klintehamn och dess miljö kvalitetsnormer

SMA hävdar att den kvantitativa statusen är felaktigt angiven i VISS och inte överensstämmer med SGU:s hydrogeologiska kartor och brunnsinformation. Detta påstående saknar grund. Statusklassificeringen bygger inte på informationen om uttagsmöjligheter, varken siffran som anges i den allmänna beskrivningen eller i den geologiska beskrivningen i VISS. Statusklassificering utgör en bedömning av omfattningen av negativ mänsklig påverkan på grundvattenförekomsten utifrån de fyra kriterier som beskrevs i SGU:s tidigare yttrande. Kriterierna är direkt hämtade från SGU:s föreskrift om miljö kvalitetsnormer och statusklassificering av grundvatten (SGU-FS 2013:2). De svenska föreskrifterna är införlivningen av bestämmelserna i bilaga V, 2.1.2 i ramdirektivet för vatten (2000/60/EC). Ytterligare information om hur statusklassificeringen ska ske finns i europeisk gemensam vägledning. SGU har även gett ut vägledning på området, vilken finns att läsa på myndighetens webbplats.

Påverkan på en grundvattenförekomst innefattar både grundvattnet i den översta uppspruckna delen av berget och i de djupare lagren. Ansökan redovisar att påverkan på djupare liggande grundvatten är marginell. SGU menar att denna påverkan har underskattats i ansökan. En grundvattenbildning på 25 mm/år till djupare berglager är rimlig. Den mängd vatten som skulle rinna ner i berget över täktområdet (108 ha), om inte detta område var utbrutet, blir då ca 0,85 l/s. Denna mängd vatten förväntas alltså nu avledas bort under driftstiden. Utöver denna vattenmängd förmodas grundvatten rinna in till kalkstenstäckten från sidorna inom det område som gäller som influensområde.

I ansökan presenteras influensområdet som 8 ha. En grov uppskattning (utifrån en grundvattenbildning på 25 mm/år) ger ett inläckage från bergtäktens sidor på 0,06 l/s, som alltså kommer att dräneras bort från grundvattenförekomsten. I Swecos granskning (på uppdrag av Region Gotland) kom man dessutom fram till ett större influensområde. Ett dubbelt så stort influensområde torde undanta dubbelt så mycket vatten från grundvattenförekomsten och detta skulle alltså kunna utgöra 0,12 l/s.

Det är rimligt att anta att det från grundvattenförekomsten kommer att bortledas närmare 1 l/s utifrån antagandet att 25 mm/år bildar grundvatten på större djup och utifrån de influensområden som har diskuterats i ansökan och bemötandet av denna. Detta flöde skulle i så fall motsvara knappt 32 000 m³/år. Det grundvatten som leds bort från det ytligt uppspruckna berget räknas också som grundvattenbortledning från grundvattenförekomsten, även om SGU menar att denna andel även tidigare rann av till ytvattnet snabbt efter regn. Sammantaget innebär detta att den ansökta verksamheten kommer leda till en negativ påverkan på grundvattenförekomstens vattenbalans. Grundvattenförekomsten har idag otillfredsställande kvantitativ status med avseende på detta kriterium. Ansökan innebär således en försämring av en grundvattenförekomst som redan idag har den lägsta statusklassen.

De två kriterier för kvantitativ status som handlar om saltvatteninträngning och påverkan på anslutna akvatiska ekosystem kommer inte försämrats eller äventyras utifrån den ansökta verksamheten.

Det fjärde kriteriet för kvantitativ status handlar om påverkan på grundvattenberoende terrestra ekosystem. SGU konstaterar att SMA inte har redovisat några mer utförliga undersökningar till stöd för att Stormyr inte kommer påverkas negativt av verksamheten. SMA framför att tillrinningen kommer minska vintertid, men att det inte ger någon negativ påverkan. Vidare anförs att ingen påverkan kommer ske under sommaren eftersom nivåerna ändå är så låga vid den tidpunkten på året. SGU vill här påpeka att den mest känsliga perioden för vegetationen är under våren. Om grundvattennivåerna sjunker tidigare eller om tillrinningen minskar under våren, som är växternas tillväxtperiod, kan det skada ekosystemet. Ansökan saknar underlag som visar påverkan under denna period. De mätningar som refereras till är utförda under åren 2017–2018, vilket var en period med speciella väderförhållanden på Gotland och mycket låga grundvattennivåer. Det är också en kort period varför det finns anledning att vara försiktig med att dra allt för långtgående slutsatser av utförda mätningar. SGU vidhåller sin bedömning att det finns en risk att verksamheten leder till minskad grundvattentillförsel till Stormyr. SGU noterar att ansökan nu inkluderar att en tätskärm ska anläggas mot våtmarken som skyddsåtgärd, vilket är bra. Det saknas dock fortfarande adekvat information om placering, utformning, förväntad effekt och kontrollprogram för att säkerställa att en tätskärm får avsedd effekt. SGU vidhåller därför att verksamheten äventyrar möjligheten att nå miljö kvalitetsnormen god kvantitativ status.

Risken för påverkan på den kemiska statusen för grundvattenförekomsten utgörs i första hand av förhöjda sulfathalter i avrinnande vatten. SGU menade i sitt förra yttrande att det saknas tillfredsställande information om förväntade sulfathalter i avrinnande vatten och att omhändertagandet av vattnet var oklart. SMA har klargjort att allt länshållningsvatten ska pumpas till bassängen i norr och att inget ska infiltreras till grundvattenförekomsten under brytperioden. Det innebär att risken för

sulfatpåverkan minskar, men samtidigt innebär det en ökad negativ påverkan på vattenbalansen i grundvattenförekomsten. Vad gäller den slutliga hanteringen av vattnet i bassängen har inga nya uppgifter framkommit, men oavsett om vattnet kommer användas för bevattning eller ledas bort i ytvattendrag bedömer SGU att risken för sulfatpåverkan på grundvattenförekomsten är liten.

Trafikverket

Trafikverket noterar med tillfredsställelse att SMA är beredda att delta i en åtgärdsvalsstudie som rör trafikfrågorna. Trafikverket anser att resultatet av en sådan åtgärdsvalsstudie ska ligga till grund för slutligt miljötillstånd.

SMA avfärdar alternativa lösningar till landtransporter i form av transportband eller nyanlagd väg. Skälen som anförs är höga investeringskostnader och att sökanden saknar möjlighet att få tillgång till nödvändig mark. Trafikverket vidhåller att de alternativ till landsvägstransporter som diskuteras i trafikutredningen bör ytterligare utredas och övervägas inom ramen för en åtgärdsvalsstudie. De trafiksäkerhets- höjande åtgärder inom det allmänna vägnätet som kan komma att krävas ska bekostas av verksamhetsutövaren. Vid åtgärdsvalsstudien görs en rimlighetsbedömning av åtgärder, dvs. rimliga kostnader bedöms i processen. Frågan är sedan vem som ska betala. Trafikverket yrkar att sökanden bör stå för alla kostnader som rör transport till och från verksamheten och alla åtgärder som åtgärdsvalsstudien fastslår är nödvändiga för att uppnå en god trafiksäkerhet i området. Det görs även en bedömning av vem som har nytta av åtgärder. Vidare krävs det att erforderliga avtal tecknas mellan Trafikverket och verksamhetsutövaren som grund för slutligt miljötillstånd.

SMA för ett resonemang om att landtransporterna inte innebär någon barriärpåverkan runt de allmänna vägarna. Som underlag för detta har en beräkning av tid i sekunder mellan fordon gjorts med utgångspunkt från en jämn fördelning av dygnstrafiken över 16 timmar (vakna delen av dygnet). Trafikverket vill framföra

att trafiken fördelar sig olika under dygnets timmar med tydliga toppar morgnar och eftermiddagar. Detta bör beaktas vid beräkning av barriäreffekt, liksom att transporterna mellan täkt och hamn sker med 24 m ekipage.

Vägavsnittet Bönders Backe rymmer flera trafiktekniska problem som väglutning, vägbredd och direkta tomtutfarter. SMA har framfört att framkomlighetsproblemen i Bönders Backe vid passage av uppställda sopfordon kan lösas genom att transportfordonen stannar och avvaktar bakom sopfordonet. Trafikverket vill påpeka att efterföljande fordon kan lockas att köra om kombinationen sopfordon-transportfordon (en sträcka av ca 40 meter) vilket innebär en ökad trafiksäkerhetsrisk. Beträffande trafikbullerpåverkan vill Trafikverket framföra att det är motiverat att beakta den befintliga bebyggelsens ålder liksom även väganläggningens ålder om gällande regelverk ska följas. En bullerberäkning ska baseras på Trafikverkets prognos 2040 samt årstidsvariationen i trafiken.

Klintetraktens framtid

För Klintehamns och hela Klintetraktens framtida utveckling har deras fortsatta analyser och diskussioner kommit fram till att en kraftigt utökad kalkbrytning i trakten skulle få förödande konsekvenser för ambitionerna utveckla orten och trakten som attraktiv boende- och vistelsemiljö. De pågående regionala planeringsinsatserna rörande Klintehamn utgår helt från målsättningar att stärka ortens identitet som en attraktiv plats för verksamheter, boende och besökare samt stärka ortens gröna och blå värden.

Det är viktigt att se vilka bebyggelsemässiga restriktioner som den successivt förstärkta militära etableringen på bl.a. Tofta skjutfält kommer att få för ett stort område mellan Visby och södra delen av Toftaområdet. Dessa restriktioner kommer istället att ytterligare öka det redan idag betydande bebyggelsestrycket mot kustområdet mellan Tofta och Fröjel/Eksta. Där ligger Klintehamn som en centralpunkt och än så länge med goda förutsättningar för en betydande positiv utveckling.

Det intresse kalkindustrin nu har att hitta nya stora brytningsområden på mellersta och södra Gotland går helt på kollisionskurs med bl.a. målsättningen att utveckla besöksnäringen på ön. Om man bara ser till sysselsättningsmöjligheter så är de övertygade om att en utebliven kalkbrytning ger utrymme för många fler framtida arbetstillfällen i trakten än vad ens som skulle bli den direkta sysselsättnings-effekten av kalkbrytningsverksamheten. Om ansökan skulle beviljas så är det med största sannolikhet så att ännu mer omfattande brytningsönskemål i Buttleområdet kommer att följa efter. Från kalkindustrins sida ser man Klintehamn som den självklara nya stora utskeppningshamnen. De ser omfattande konsekvenser av en sådan utveckling, som en död hand över samhället och trakten.

Naturskyddsföreningen Gotland

Naturskyddsföreningens mineralpolicy

Riksföreningens mineralpolicy från 2015 anger att behovet av ny brytning av mineral, däribland kalksten, ska förebyggas och att återvinning och återbruk ska eftersträvas. Ny brytning av mineral får ske om syftet inte kan uppnås med mindre ingripande strategier eller metoder och förutsatt att det finns en långsiktig samhällsnytta, att verksamheten uppfyller gällande miljökrav, att miljöekonomiska styrmedel införs för att införliva de externa kostnader som brytningen orsakar och att mineralproducenter före ny brytning redovisar strategier för att i framtiden minska behovet av nya mineral.

Naturskyddsföreningen Gotland stöder denna uppfattning. Återvinning och återbruk är inte aktuellt i detta fall. Föreningen ifrågasätter däremot hur mycket kalksten som behöver brytas och om det inte är möjligt för brukarna eller kunderna att använda alternativa material eller processer som kan minska behovet av ny brytning.

Behovsanalys

SMA redovisar inte någon analys av hur stort behovet är av de produkter som avses produceras, inte heller någon analys av möjligheterna för brukarna inom t.ex. stål- och cellulosaindustrin att använda alternativa material eller processer, för att därmed kunna minska behovet av ny brytning och därav följande påverkan på naturvärden och utsläpp till luft.

Påverkan på naturvärden

Verksamheten medför oacceptabla skador på områdets höga naturvärden. Betydande negativ påverkan på naturvärden uppstår inte bara inom brytområdet utan även inom stora delar av verksamhetsområdet där det enligt ansökan bl.a. förekommer avbaning, lagring och transporter, varför siffrorna i ansökan och MKB:n är delvis missvisande. Det är därför starkt missvisande när det hävdas att de arter som inte lever i brytområdet inte bedöms påverkas negativt och att inte någon av de skyddade arternas bevarandestatus påverkas negativt av verksamheten. Redovisningen av hur många arter och individer som påverkas utanför brytområdet är ofullständig och medger ingen korrekt bedömning.

Vad gäller påverkan på fågel har SMA inte samrått med Gotlands Ornitologiska Förening eller Kungsörn Sverige som besitter god lokal kännedom om skyddade fåglar. Av ansökan framgår inte hur och i vilken omfattning som inventering av skyddade fåglar skett. Närboende har vid samråd uppgett att det finns kungsörn i området men detta kommenteras inte av SMA. Boverket skriver i Vindkraft-handboken att det är nödvändigt med en kartering av fågelfaunan i området under minst ett år för att kunna bedöma påverkan och att inventeringar av t.ex. flyttstråk, häckningslokaler och födosöksområden i och omkring en föreslagen vindkraftpark alltid bör redovisas i en MKB. Även i Naturvårdsverkets uppdaterade syntesrapport 6740 Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss anges att det är önskvärt med fler än ett års inventering. Samma krav bör gälla för täktverksamheten.

I ansökan redovisas förekomst av berguv, som enligt Gotlands Ornitologiska Förening häckar inom området sedan många år. Enligt MKB:n planerar SMA att hindra berguvarna från att häcka genom att störa dem med t.ex. lastbilstrafik under perioden januari–mars. Åtgärden är enligt Naturcentrum att betrakta som fullt rimlig och uppfyllande de hänsynskrav som kan ställas. Målet är att berguvarna ska välja häckningsplats i de delar av tåkten där ingen brytning kommer att ske under året.

Åtgärden och vad Naturcentrum anfört är anmärkningsvärda och strider mot EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv samt artskyddsförordningen eftersom de innebär en otillåten störning av berguvens livsmiljö. Åtgärden skulle också kräva dispens från artskyddsförordningen vilket SMA inte sökt.

Föreningen är starkt kritisk till SMA:s bedömning att planerade bevarandeåtgärder i samband med efterbehandlingen kommer att återställa och till och med förbättra bevarandestatusen för flera av de särskilt skyddsvärda/rödlistade arterna. Syftet med bestämmelserna i art- och habitatdirektivet är att säkra den biologiska mångfalden genom bevarandet av naturligt förekommande livsmiljöer samt den vilda floran och faunan inom EU:s medlemsländer. Det innebär att förutsättningen för att djuren och växterna ska kunna bevaras i sina naturliga levnadsmiljöer ska upprätthållas.

Att som SMA föreslår skapa nya livsmiljöer som efterliknar de som förstörs på grund av brytningsverksamheten kan inte anses uppfylla direktivens syfte.

Påverkan på vatten

Ansökan med bilagor innehåller en omfattande redovisning och bedömning av eventuell påverkan på vatten. Slutsatserna anges vara att varken tillrinningen till Stormyr eller till kommunala och privata brunnar påverkas. Analysen bygger på en grundvattenmodell. Föreningen vill betona att modellen, vars resultat ansökan vilar på, bara är en förenklad bild av verkligheten och en av många tänkbara. Föreningen

efterlyser en bedömning av oberoende sakkunniga och påminner om erfarenheterna från Nordkalks och SMA:s ansökningar om kalkstensbrytning vid Bunge på norra Gotland där olika konsulter kom till motsatta slutsatser om påverkan på vatten av de sökta verksamheterna. Erfarenheterna från Bunge visar att Gotlands berggrund är speciellt svårbedömd, vilket understryks av SGU:s rapport 2017:01 Våtmarker och grundvattenbildning som anger att med Gotlands geologi är det i många områden svårt att göra bedömningar av vattnets vägar, då transporten i berggrunden är extra svårbedömd och då jordlagren i vissa delar kan ha en komplex lagerföljd.

Föreningen anser inte att det är övertygande visat att det inte sker någon betydande negativ påverkan på vatten och att försiktighetsprincipen ska gälla vilket innebär att tillstånd inte kan ges.

Utsläpp till luft

Vid upphettning av kalksten avges koldioxid. SMA Mineral Norra Europa orsakade 2018 utsläpp på ca 480 000 ton koldioxid varav uppskattningsvis största delen härrör från bränning av gotländsk kalksten. Syftet med en MKB är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter som verksamheten kan medföra och möjliggöra en samlad bedömning av dessa effekter på människors hälsa och miljön. Samma krav på helhetsbedömning måste enligt föreningen även gälla vid denna tillståndsprövning. Även utsläppen av klimatgaser måste därför ingå i prövningen.

EU har som bindande klimatmål att till 2020 minska sina växthusgasutsläpp med minst 20 procent jämfört med 1990 och med 30 procent om andra stora ekonomier tar sitt ansvar för att minska utsläppen. Till 2030 är målet 40 procent lägre växthusgasutsläpp än 1990. EU har vidare lovat att till 2050 minska sina utsläpp med 80–95 procent jämfört med 1990 om andra utvecklade länder gör detsamma.

IPCC presenterade i oktober 2018 sin specialrapport om 1,5 graders global uppvärmning. Enligt rapporten krävs en minskning av de globala koldioxidutsläppen

med 45 procent till 2030 för att begränsa temperaturökningen till 1,5 grader och i förlängningen krävs nollutsläpp till 2050.

Riksdagen har beslutat om 16 nationella miljömål, däribland begränsad klimatpåverkan, grundvatten av god kvalitet och ett rikt växt- och djurliv.

Gotlands regionala utvecklingsprogram Vision 2025 har fem övergripande mål. Ett är att Gotland ska bli världsledande ö-region i miljö- och klimatfrågor. Programmet lägger stor vikt vid hållbarhetsfrågorna, speciellt energi och vatten. Hur det ska gå till konkretiseras i Region Gotlands miljöprogram som pekar ut fokusområden och strategier för att nå de övergripande miljömålen. Programmet innehåller en strategisk del koncentrerat kring fyra prioriterade områden: energi och klimat, vatten, hållbara val och naturens mångfald.

Dessa miljömål ska vara vägledande i tillståndsprövningen och ansökan ska därför avslås. Om inte ansökan avslås krävs i vart fall en redovisning av möjliga åtgärder för att minimera utsläppen av klimatgaser i enlighet med de politiska besluten.

Transporter

Frågorna vad gäller val av transportväg, störningar, miljöbelastning, säkerhetsrisker och skyddsåtgärder fortfarande inte är utredda i ansökan. Det är också oklart hur Klintehamns hamn ska kunna ta hand om den ökade transportvolymen.

Nollalternativet

Nollalternativet sägs i ansökan och MKB:n innebära fortsatt konventionellt skogsbruk och igenväxning på fastigheten samt att kalksten behöver importeras från andra länder vilket medför ökad miljöbelastning. Föreningen anser att beskrivningen är ofullständig och missvisande. Markerna kan t.ex. skötas mer aktivt med alternativa skogsbruksmetoder och skogsbete för att förhindra igenväxning. Den absolut viktigaste konsekvensen av nollalternativet är dock att kalkstensresursen

och naturvärdena bevaras för framtiden och kan då eventuellt användas för mer angelägna ändamål som inte går att förutse idag. Dessutom undanröjs de betydande risker, störningar och miljöbelastning som orsakas av transporterna till Klintehamns hamn.

G H Bs huvudmän

G H B företräder följande ägare till fastigheter: E E och P E E (M), H J (P), L S och M S (R, S m.fl.), L R (R), E T och M T (C), F W (S) och K Å (T). Hon företräder även Urbergsgruppen Klintehamn genom Urbergsgruppen Sverige. L R och K Å har även gett in egna yttranden i målet.

Prövningens omfattning

Utgångspunkten i miljöbalken är att en samlad prövning ska göras av en verksamhets totala miljöpåverkan. Enligt rättspraxis behöver en tillståndsmyndighets samlade prövning innefatta att alla centrala frågor hanteras på ett sådant sätt att villkor kan föreskrivas i alla delar som är relevanta från miljösynpunkt.

Av ansökan framgår att bolaget avser att använda det upplag som ligger norr om befintligt stenbrott. Upplaget omfattas dock inte av befintligt tillstånd och det framgår inte av ansökan att området omfattas av denna. Avståndet mellan T och det planerade upplaget är ca 450 m och upplaget berör huvudmännen både visuellt samt genom störningar i form av buller och damning. Motorljud från den interna trafiken, men även ljud från hanteringen av massorna såsom ljudbangar från skopor, är för huvudmännen redan idag mycket störande. Vidare medför placering-

en av upplaget att damm sprider sig till deras fastighet. Det måste tydligt framgå av ansökan om och hur upplaget ingår samt vilka olägenheter detta kan medföra.

För att kunna bedöma de totala miljökonsekvenserna av verksamheten är det av mycket stor vikt att t.ex. alla landtransporter till och från vid täktområdet, men även alla planerade transporter från godshamnen i Klintehamn, måste anses vara sådana följdverksamheter som ska omfattas av prövningen. Fartygstrafiken och lastbilstrafiken till och från hamnen är visserligen inte tillståndspliktiga i sig, men är en direkt följd av sökandens verksamhet och ska därför beaktas vid prövningen om verksamheterna är tillåtliga. Visar sig olägenheterna av en följdverksamhet vara alltför allvarliga kan det ytterst innebära att en ansökan om tillstånd kan komma att avslås.

Miljökonsekvensbeskrivningen

MKB:n kan inte godkännas. Riskerna och konsekvenserna avseende verksamheten med följdverksamheter är otillfredsställande utredda och redovisade. SMA har i många fall dragit felaktiga, eller inga, slutsatser av de underlagsrapporter man själv låtit utföra. Särskilt allvarliga brister finns det vad avser utredning kring alternativa lokaliseringar, påverkansområde avseende grundvattensänkning samt effekterna av sådan avsänkning, vattenhantering, trafiksituationen samt effekter av denna, kumulativa effekter av påverkan från planerad verksamhet och andra pågående och planerade verksamheter samt påverkan på arter. Prövningsunderlaget kan inte läggas till grund för en fullständig, exakt och slutlig bedömning på grundval av vilka varje rimligt vetenskapligt tvivel kan skingras ifråga om den planerade verksamhetens påverkan på området.

Är en prövning i sak ändå möjlig, men beskrivningen likväl bristfällig, måste det istället ses som en fråga om ansökans materiella hållbarhet. Bristerna måste då falla tillbaka på sökanden, exempelvis om de allmänna hänsynsreglerna inte är uppfyllda, något som ytterst bör föra med sig att ansökan avslås.

Lokaliseringen och behovet av täkten*2 kap. 6 § miljöbalken*

Utredningen av alternativa platser i MKB:n är undermålig. SMA har inte visat att platsen är lämplig, att verksamheten kan ske med minsta möjliga olägenheter och att den därmed är tillåtlig enligt miljöbalken. SMA har inte försökt hitta realistiska och lämpliga lokaliseringar utan enbart sökt jämförelseobjekt som inte lämpar sig för verksamheten. Bristerna i lokaliseringsutredningen är av den grad att det inte är möjligt att bedöma om det finns likvärdiga eller bättre lokaliseringar. Denna brist är så väsentlig att mark- och miljödomstolen utifrån beslutsunderlaget varken kan pröva om den valda platsen är lämplig enligt 2 kap. 6 § miljöbalken eller om krav på annan lokalisering skulle vara oskäligt enligt 2 kap. 7 § första stycket miljöbalken.

Riksintressen och hushållning med naturresurser

Även om behov kan anses vara visat, vilket de starkt bestrider, måste en fullständig prövning av om den föreslagna lokaliseringen är tillåtlig göras. Att märka är att den aktuella mineralfyndigheten inte av SGU är utpekad som riksintresse enligt 3 kap. 7 § miljöbalken. Delar av det planerade täktområdet är däremot utpekade som riksintresse enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Naturvärdet ligger bl.a. i det öppna odlingslandskapet. Marken i närområdet har dessutom genom huvudmännens och andra närboendes försorg återskapats till det ursprungliga öppna kulturlandskap som en gång fanns kring både Hunningegårdarna och Snögrindegårdarna. Området hyser unika kulturvärden och har över 1000-åriga kulturminnen inklusive en järnåldersby.

Hela Gotland är även utpekad som riksintresse för det rörliga friluftslivet enligt 4 kap. 2 § miljöbalken. Den planerade verksamheten kommer att påverka detta intresse genom buller, vibrationer och barriäreffekter på grund av trafikökning på ett sätt som medför påtaglig skada för riksintresset.

Mark- och vattenområden ska enligt 3 kap. 1 § miljöbalken användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Den planerade täktverksamheten utgör inte en sådan markanvändning som är lämplig enligt 3 kap. 1 §.

Naturmiljön

Av de naturvärdesinventeringar som SMA låtit utföra framgår att ca 41 procent av området har höga eller mycket höga naturvärden. Området hyser flera prioriterade och andra naturtyper enligt art- och habitatdirektivet (47 ha). Även om bolaget avser att i viss mån kompensera för förlusterna av dessa habitat kommer en förlust av habitat och arter oundvikligen att ske. Naturtyper i Klinteområdet som idag anses ha dålig bevarandestatus är taiga och rikkärr.

Våtmarken Stormyr i den sydöstra delen av området med tillrinningsområde hyser höga värden. Det finns många oklarheter i SMA:s utredningar om hur stor påverkan verksamheten kan komma att medföra och vilken effekt den kan få på våtmarken. Inte minst mot bakgrund av förekomsten av sprickor i det ytliga berget anser de att det finns stor risk för oacceptabel påverkan på myren och dess naturvärden. Lillmyr ligger ca 400 m söder om Stormyr och får sitt vatten till största delen genom avrinning från Stormyr via yt- och grundvatten samt via grundvatten från tillrinningsområden nordöst och nordväst om Lillmyr. Även Lillmyr hotas alltså av den planerade verksamheten.

Naturinventeringarna är således bristfälliga och gjorda vid för få tillfällen och på fel årstid för flertalet växter och djur. Det går inte utifrån befintligt beslutsunderlag att bedöma påverkan på omgivande naturmiljö. Redan av genomförda utredningar och inventeringar står det klart att man inte kan dra slutsatsen att verksamheten inte kan komma att påtagligt påverka och ändra naturmiljön på ett negativt sätt.

Artskydd

Flera arter inom och i anslutning till verksamhetsområdet är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen. Av de inventeringar SMA låtit utföra framgår att det i området finns fridlysta arter varav särskilt ska nämnas berguv, spillkråka, törnskata och trädlärka som finns på fågeldirektivets lista 1. En fortsatt och utökad täktverksamhet i området skulle medföra störningar såsom frekventa sprängningar och tunga fordon som färdas till och från området, vilket skulle komma att påverka djuren som lever, häckar, söker föda eller föder upp sina ungar där. Påverkan på fågellivet kan bl.a. ske genom störning och bortträngning från boplatser och födosökområden.

I området finns även enligt SMA:s inventering de fridlysta arterna pudrad kärrtrollslända och svartvingad blåvinge samt flera andra skyddsvärda arter. Dispens enligt 14 § AF får endast lämnas under vissa i förordningen angivna förutsättningar. I detta mål finns inte förutsättningar att ge dispens. Det finns andra lämpligare lösningar, dispensen skulle försvåra upprätthållande av gynnsam bevarandestatus av skyddade arter och ingen av de övriga förutsättningarna är aktuella. För att kunna bedöma om en dispens behövs eller inte för ett område förutsätts ett tillräckligt och välgrundat beslutsunderlag. Det saknas i målet sådant underlag.

Påverkan på yt- och grundvatten

Verksamheten ligger i nära anslutning till både yt- och grundvattenförekomster för vilka det finns miljö kvalitetsnormer. Av beslutsunderlaget i ärendet kan man konstatera att verksamheten riskerar medföra försämring av både ekologisk och kemisk status för flera vattendrag i närområdet på ett sådant sätt som inte är tillåtligt enligt ramdirektivet för vatten.

Påverkan för närboende och areella näringar

Både bostads- och fritidshusbebyggelse finns nu och kommer att utvecklas i det direkta närområdet till föreslagen verksamhet. Huvudmännen äger samtliga fastigheter i närområdet till den planerade täktverksamheten och flera av dem bedriver även jordbruk (spannmålsodling och skogsbruk) och har djurhållning. Enligt Boverkets allmänna råd 1995:5 bör skyddsavståndet mellan en täktverksamhet och kringliggande bebyggelse vara minst 500 m. Ett betydande antal bostadsfastigheter finns inom 300–550 m från täktverksamhetsområdet, vilket medför att de riskerar utsättas för omfattande olägenheter på grund av verksamheten. SMA kan heller inte garantera att transporterna till och från täktområdet inte kommer att påverka boende längs transportvägen.

Det finns, om verksamheten skulle finnas tillåtlig, behov av stränga bullervillkor eftersom SMA valt en lokalisering som på olika sätt inverkar starkt negativt på närboende men även på natur- och rekreationsvärden.

I målet saknas helt utredning av hur buller, damning etc. påverkar tamdjur som hästar och annan tamboskap. Enligt Jordbruksverkets föreskrifter får tamdjur inte utsättas för höga, störande ljud annat än vid korta enstaka tillfällen som vid utfodring, gödning etc. Djurägare har även enligt Jordbruksverkets bestämmelser en skyldighet att ha djuren utomhus under den varma årstiden, ca maj–okt. Enligt Jordbruksverkets föreskrifter är det under denna tid inte förenligt med bestämmelserna att ta in djuren vid exempelvis sprängningar vid den närliggande täkten. Utomhus kommer det dock att bli omöjligt att skydda djuren från buller, damm etc. Nötkreatur och hästar behöver även mycket vatten. En sänkning av grundvattennivån som påverkar brunnar kan därmed bli förödande, särskilt mot bakgrunden av senaste års vattenläge och det faktum att vattenbrist befaras även i år. Detta gör det i det närmaste omöjligt för de av huvudmännen som bedriver sådan verksamhet att fortsätta med denna.

De ifrågasätter den hydrologiska beräkning bolaget låtit utföra för att visa influensområde och påverkan genom grundvattensänkning. Det är därmed inte utrett att grundvattenbortledningen kan ske utan skadlig påverkan på enskilda grundvattentäkter. Tillgång till dricksvatten för människor och djur samt även vatten för spannmålsodling och skogsbruk är av avgörande betydelse för dem. De befärar att både kvantitet och kvalitet kan komma att riskeras genom verksamheten. Grundvattenavsänkning kan även komma att påverka anläggningar för enskilda avlopp och bergvärme.

Utöver dessa frågor har de berättigade farhågor vad gäller damning, vibrationer samt trafiksäkerhet. Följdverksamheten trafik är avgörande för de olägenheter de kommer att utsättas för. Den föreslagna trafiklösningen är inte tillåtlig enligt miljöbalken. Den är heller inte lämplig av trafiksäkerhetsskäl. Den omfattande störning som verksamheten riskerar medföra talar för, om den godkänns, behov av omfattande krav på försiktighetsmått och begränsningar.

Slutkommentar

Verksamheten riskerar att medföra omfattande och kvarstående skador, en del under decennier, kanske bestående för all framtid. Det är sökanden som har att visa att verksamheten är förenlig med miljöbalkens bestämmelser. För att kunna visa att verksamheten är tillåtlig krävs först och främst en fullständig MKB som möjliggör en bedömning av hälso- och miljöeffekterna av verksamheten. De menar att en rad aspekter som berör miljömål, natur-, kultur- och boendemiljöer, artskydd, säkerhet och hälsa är bristfälligt utredda och redovisade. Det är inte klarlagt och inte heller sannolikt att verksamheten kommer att uppfylla de krav som bör ställas på en verksamhet av denna storleksordning och att ovanstående aspekter kan lösas på ett adekvat sätt. Ansökan kan redan på grund av detta faktum inte godtas.

Trots det bristfälliga beslutsunderlaget är det ändå klart att verksamheten inte är tillåtlig enligt miljöbalken. För verksamheten ska väljas en lämplig plats där

verksamheten medför minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö. Finns en bättre plats än den av sökanden föreslagna kan den sökta platsen inte godtas. Verksamheten uppfyller inte de rättsliga kraven på lokalisering.

Ett tillstånd är inte förenligt med vare sig miljöbalkens mål om en hållbar utveckling, miljöbalkens allmänna hänsynsregler och övriga krav, EU-rättsliga krav om artskydd och vattenkvalitet eller Europakonventionen för mänskliga rättigheter.

A E och H C E (D)

Enligt MKB:n har SMA dragit gränsen (brytområdet) för det förmodade påverkansområdet längs väg 141. Detta innebär att fastigheter väster om väg 141 hamnar utanför det område SMA kallar för påverkansområdet. Därmed har alla fastigheter väster om väg 141 undantagits från att bli betraktade som vattenrättsliga sakägare trots att vissa har mycket kort avstånd till brytningen i Lilla Snögrinde. SMA har inkluderat fastighet P som vattenrättslig sakägare (öster om väg 141) utan att inkludera deras fastighet (väster om väg 141), trots att avståndet från deras brunn till det planerade stenbrottet i Lilla Snögrinde är kortare. De yrkar att domstolen beslutar om att inkludera dem som vattenrättsliga sakägare i målet.

SMA bör få avslag på sin ansökan om utökad kalkbrytning av följande skäl.

SMA har inte gjort tillräckligt för att dokumentera aktuell grundvattennivå i området väster om väg 141 inför ansökan. Detta trots att området är ett vatten-skyddsområde. SMA har nämligen inte gjort några mätningar i deras brunn och har inte heller kontaktat dem i syfte att få göra några mätningar. Däremot har SMA gjort mätningar i brunnar hos grannar till dem väster om väg 141 som har ett längre avstånd från sina brunnar till det planerade stenbrottet. De anser att det är av extra stor vikt att alla brunnar kontrolleras för beräkning av grundvattennivån väster om väg 141 mellan området för planerad brytning i Lilla Snögrinde och byn Klinte. Detta eftersom SMA:s begäran om utökad brytning av kalk skulle innebära en

sänkning av grundvattnet i nära anslutning till det vattenskyddsområde som finns väster om väg 141 i samma område. De hävdar att grundvattenströmmarna inte begränsas av väg 141, varför det är mer rimligt att avståndet till planerad brytning ska avgöra vilka som ska inkluderas som vattenrättsliga sakägare än de beräknade grundvattenströmmar som SMA redogör för i sin ansökan.

Närheten till ett vattenskyddsområde med risk för grundvattensänkning till följd av ett utökat kalkbrott i Lilla Snögrinde. Som stöd för att områdets grundvattennivå anses som känsligt för påverkan genom borrning, brytning, sprängning eller den aktiva sänkning av grundvattennivån som SMA:s ansökan inkluderar kan de ange att de själva har fått avslag på begäran om borrning efter bergvärme på grund av att området är ett vattenskyddsområde. SMA:s planerade brytning i Lilla Snögrinde innebär med största sannolikhet en mycket större risk för påverkan på grundvattennivån i vattenskyddsområdet på grund av den planerade brytningens omfattning och närhet till vattenskyddsområdet än att en enskild fastighetsägare borrar efter bergvärme. Gotland som redan nu har stora problem med sjunkande grundvattennivå, med brist på vatten sommartid, har inte råd att riskera ännu sämre grundvattennivåer till följd av SMA:s planer.

I ansökan saknas en tydlig plan för hur man tänker kompensera boende som drabbas negativt samt vilka förebyggande åtgärder man är beredd att vidta för att minska den negativa påverkan som de frekventa transporterna av kalk kan ha längs transportvägarna från kalkbrytningen. Särskilt utsatta boende i närområdet till kalkbrottet eller längs tänkta transportvägar av kalk från brottet bör t.ex. erbjudas förebyggande åtgärder som bekostas av SMA, som t.ex. bullerplank/bullervall.

Väg 141 har i nuläget en hastighetsbegränsning på 80 km/tim där SMA:s tunga lastbilar enligt ansökan skulle ansluta till väg 141. Det är en enkelfilig väg där det saknas egen fil (dvs. accelerationssträcka) för de tunga lastbilarna. Det är dessutom mycket vanligt att dagens fordonstrafik inte respekterar hastighetsbegränsningen på givna sträcka utan istället kör ca 100–110 km/tim. Sistnämnda kan intygas eftersom

vi bor längs denna vägsträcka. Det saknas också vägren för cyklister och fotgängare längs väg 141. Det är därmed som upplagt för person- och fordonsolyckor om tunga lastbilstransporter av den sort och frekvens som SMA planerar, som följd av en ökad kalkbrytning enligt sin ansökan, skulle få trafikera väg 141. Till det kan läggas att busshållplats "Lilla Snögrinde" vid väg 141 saknar egen fil för bussen att stanna i (för att ta upp eller släppa av passagerare, inklusive skolbarn). Sommartid besöks också naturområdet "Klinteberget" av många besökare vilket ligger i direkt anslutning till väg 141 på givna vägsträcka. Den anslutande grusvägen för besökande till Klinteberget går också i 90 graders vinkel mot väg 141 där SMA önskar köra sina tunga transporter. Sen tillkommer problem vintertid med halka i den för Gotland relativt branta backe som leder ner till byn Klintes T-korsning med stopplik (där väg 141 når vägen från Hejde och Sanda).

Fastigheterna längs väg 141 är redan nu utsatta för buller av den grad att det är helt orimligt för boende att acceptera en ännu högre bullernivå till följd av SMA:s frekventa tunga transporter. När Trafikverket ökade hastigheten till 80 km/tim längs väg 141 för några år sedan blev boende "bullerkompenserade" i form av ett extra fönster i de fönster på fastigheten som låg nära vägen. Hur ska SMA kompensera samma boende för en ännu högre bullernivå till följd av deras tunga och frekventa transporter enligt ansökan? Buller är inte något som bara stör inomhus.

De yrkar att SMA ska stå för kostnaderna för att bygga bullerplank, alternativt själva medverka till att bygga bullervall längs väg 141 för de fastigheter som ligger närmast vägen. Bullerplank/bullervall skulle också minska andra negativa effekter som kalktransporterna kan ha på boende längs transportvägarna.

B H, D H och G M (E)

Den planerade utökningen av täktverksamhet kommer att leda till en negativ utveckling för samhället Klintehamn med omnejd. De konsekvenser och följder som storskalig kalkindustri innebär för samhället är inte förenlig med samhällets

utvecklingsplan som Region Gotland tillsammans med boende i trakten har tagit fram underlag till.

Skillnaden mellan täktverksamheterna på Norra Gotland och de på mellersta är att denna brytning sker i direkt anslutning till bebyggelse och ett samhälle på över tusen invånare. Den utökade täktverksamheten är oproportionerlig sett till den påverkan samhället får ta. De som bor och lever här blir tvungna att leva under en försämrad levnadsstandard och livsmiljö. De har påverkats bl.a. genom buller, utsläpp, damm och sprängningar där deras mark vibrerar. Under 2018 fick de uppleva hur det är att ha utökade transporter av tung lastbilstrafik utanför husknuten. Det gav och ger psykisk ohälsa, dålig sömn, negativa tankar, sämre humör som påverkar familjeliv och arbetsliv. Livsmiljön är outhärdlig. Det går inte att vara här med den intensitet som skytteltrafik innebär. Det redan överbelastade vägnätet är underdimensionerat för dagens trafik. Och innebär sommartid fara för både boende och turister som rör sig på länsvägen.

Täkterna är omgärdade av skyddsvärd natur och här utövas friluftsliv. Många i närområdet har Stormyr som besöksmål. Stormyr har ett kulturhistoriskt värde då generationer har nyttjat myren genom åren. Lillmyr och Stormyr som ligger närmast brotten riskeras att dräneras om utökad brytning sker.

L H, G K och G P (F, G och ytterligare en fastighet)

Buller. Deras fastigheter ligger i riktning mot Klintebys brottsöppning. Då de redan nu störs av buller vid verksamhet då det är låglänt terräng från brottet mot dem så har de inte hittat någon bullerredovisning om dammarna som planeras till tvättning av kalksten.

Vatten. De är helt beroende av egna brunnar på deras fastigheter då det kommunala vattnet inte är utbyggt. Försvinner vattnet i deras brunnar kan de inte bo kvar.

Deras

brunnar finns inte med på några kartor som SMA har i sin ansökan. Efter senaste sommarens torka har inte grundvattennivåerna kommit upp i det normala då de även haft en nederbördsfattig vinter. Eftersom de bor på en ö blir de väldigt sårbara när grundvattnet sjunker.

Trafik. Vägarna är smala med tät bebyggelse längs vägen. Som de förstått kommer kalkstenslaster gå ner till Klintehamn men också norrut. Hur kan man ens komma på tanken att lägga så mycket tung trafik genom ett tätbebyggt bostadsområde som det är vägen från Klintebys till Böndersbacke? Väg 562 är en vacker väg med fina träd och vackra hus och populär cykel- och motorcykelled. Många familjer med barn och skolbuss hämtar och lämnar längs vägen.

S K (H)

Klintehamn med sina tusen boende i alla åldrar får idag sitt vatten från Klinteberget, som i sin tur samlar sin reservoar i grundvatten som rinner till från en större omgivning. Bergets unika egenskaper – en ganska stor jämnt kuperad yta och ett sprickigt berg – blir som en stor uppsugningsyta. Grundvattnet räcker med viss begränsning till idag, om alla är förståndiga och tar sitt ansvar. Luften som de andas är redan idag inte helt ren. Ett boende nära större väg innebär alltid en förorening av koldioxid och kväveföreningar och vägdammet innehåller ämnen som de under människans hela existens tidigare inte exponerats för och därmed inte klarar att hantera i större doser.

M L och H N (I och J)

På deras fastigheter har de djur i närheten av brotten och de tilltänkta transportvägarna. De upplever redan idag problem med den brytning som sker då djuren (hästar) reagerar kraftigt i samband sprängningarna. Åtgärden blir att de måste ta in hästarna vid varje sprängning för att undvika att de blir skrämde och rymmer. Alla ridvägar i området kommer att försvinna och hästarna och dess ägare kommer att

tvingas ut på vägarna, länsväg 141, Bönders backe samt sträckan ner till kyrkan och väg 562 mot Foodmark där de måste samsas med all trafik för att komma till områden som det går att rida i. De har barn som går i skolan i Klintehamn. Då de bor närmare än 3 km från skolan är de inte berättigade till skolskjuts och är tvingade att gå eller cykla till skolan längs dessa vägar som saknar vägrenar och cykelbana.

I samband med samrådet påtalade de för SMA att de upplever kraftiga vibrationer i fastigheten vid sprängningar. SMA lovade att mäta vibrationerna i fastigheten samt göra en sprickinventering. Borrhål för mätutrustning har borrats men någon mätning har aldrig utförts. Sprickinventeringen som ÅF gjorde håller bristande kvalitet. Man har varken mätt bredden på sprickorna eller längden. Deras fastighet är likt övriga fastigheter i området byggd på mitten/slutet på 1800-talet och grundmuren består av staplad kalksten direkt på berget. De ser en stor risk att fastigheten kommer skadas av den utökade sprängning som är tänkt då de redan upplever problem med fem sprängningar om året. De har även egen brunn som de tänkt sätta i bruk igen för att säkra vattentillgången till hästarna och är oroad över att tillgången på vatten kommer att påverkas. Boendemiljön kommer påverkas kraftigt av redan kända hälsoproblem orsakade av damm och buller samt stora risker i trafikmiljön för oskyddade trafikanter.

Sammanfattningsvis är SMA:s brytning inte är förenlig med riksintresset för rörligt friluftsliv. De miljömässiga konsekvenserna är mycket stora med kraftig påverkan på deras boendemiljö, ökad risk för trafikolyckor med oskyddade trafikanter, kraftigt ökat trafikbuller.

M N och U P (K)

Yrkanden

1. De ska betraktas som sakägare då de kommer att påverkas negativt i form av buller, vattenproblematik, damm och sprängningar.

2. Ansökan ska i första hand helt avvisas. MKB:n är så undermålig att den inte kan ligga till grund för beslut.
3. I andra hand ska SMA föreläggas att fortsatt utreda de frågor om sprängningar, buller, kulturmiljö, friluftsliv, djurhållning, fastighetsvärde, vatten, trafik och lokalisering av täkten som de närmare beskriver i yttrandet.

Synpunkter

Sprängningar och buller

De har idag erfarenhet av skakningar från nuvarande verksamhetens sprängningar, vars kraft uppfattas som absolut skrämmande och påverkar människor, djur och fastigheter. Vibrationsmätning som utförts är undermålig och går inte att dra analyser av. För att kunna dra några slutsatser om eventuella konsekvenser från vibrationer borde mätningar göras på boningshuset under ett flertal sprängningar och då i båda brotten. Buller och västliga vindar gynnar inte dem, deras fastighet ligger i den förhärskande vindriktningen. Buller och damm kommer transporteras längre än vad SMA vill påvisa. Det är omöjligt att avskärma bullret genom bullervallar. Enligt Boverkets allmänna råd 1995:5, Bättre plats för arbete, rekommenderas ett skyddsavstånd om ca 500 m mellan bostad och täktverksamhet. Deras bostad ligger ca 350 m från täktgränsen.

Kulturmiljö och friluftsliv

Om den utökade täktverksamheten tillåts kommer Hunningegårdarna bli helt avskärmade söderut. Verksamheten kommer genom sprängningar, buller och transporter i allra högsta grad påverka det rörliga friluftslivet på Klinteberget. De undrar hur SMA planerar att tillgängliggöra för friluftslivet.

Djurhållning och fastighetsvärde

De förvärvade fastigheten 2014 och har därefter arbetat hårt för att kunna förvärva resten av jordbruksmarken som varit i Hunninges ägo genom historien, vilket blev möjligt 2018. De har utvecklat fårproduktionen som nu ligger på 35 tackor, vilket efter lamning blir ca 80–90 djur. Lammen reagerar väldigt starkt på sprängningar framför allt när de går inne under lammningsperioden. Hur ska de som djurägare kunna leva upp till deras ansvar som djurägare? Ska de bli tvungna att avveckla djurhållning på grund av SMA:s verksamhet, på bekostnad av biologisk mångfald, öppna landskap och närproducerade livsmedel? De ser redan idag en osäkerhet på fastighetsvärden efter SMA:s etablering, deras gård som ligger 350 m från brottet kommer bli osäljbar. Det beskrivs inte hur SMA planerar kompensera fastighetsägare för negativa konsekvenser som förlorat fastighetsvärde, vattenproblematik, djurtillsyn, utebliven lön, buller, damm samt förlust av kulturarv och friluftsliv.

Vatten

De känner stor oro inför vattenfrågan. Att de har vatten på gården bygger på att vatten tar den lättaste vägen, det finns mottryck någon annanstans. Om mottrycket rubbas kommer vattnet i större utsträckning söka sig till denna plats. Totalt sett kommer det bli stora mängder vatten som tränger in och de undrar hur det blir med deras vatten. Kommer vattnet i Hunninge att räcka till under torra somrar? Hur blir det vid en expansion av djurhållningen?

Trafik

De har tre aktiva barn som går i skolan i Klinte och är aktiva i Klintehamns IK, både fotboll och innebandy. Barnen åker dagligen buss till skolan och cyklar eller kör moped till kompisar och aktiviteter. De är oroliga över hur transporterna kommer påverka vägarna och tillgängligheten för oskyddade trafikanter. Frågan är inte tillräckligt utredd.

Lokalisering av täkten

Kalkindustrin letar brytningsplatser utan minsta tanke på de boende kring deras nya platser. Att starta en stor täktverksamhet i eller i utkanten av ett expansivt samhälle stämmer inte med den värdegrund de vill bygga vidare samhället på.

A O m.fl. (L, M, N och O)

Som fastighetsägare hemställer de att de ska betraktas som sakägare genom den miljöpåverkan ett beviljande till utökad brytning skulle ha på de berörda fastigheterna. Då L, O och M även har egna brunnar på fastigheterna och dessa kan komma att påverkas av en utökad brytning hemställer de att mark- och miljödomstolen fastställer att berörda fastigheter även ska betraktas som sakägare i frågan rörande vattenpåverkan och därigenom yrkas även på ersättning för eventuella kostnader i samband med biträde under rättegången.

Undertecknades fastigheter ligger alla längs väg 141 i Bönders Backe och är några av de fastigheter som SMA bedömt att man inte behövt ta hänsyn till i sina åtgärder trots att flera av bostadsbyggnaderna ligger närmare än 5 m från vägen. De är också några av de som är mest berörda av ökat trafikbuller, damm från lastbilar och tappade stenar som de redan nu med den begränsade ökningen av brytning har upplevt. SMA har redan visat i den pågående verksamheten att man inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att begränsa störningar på trafikmiljön. Eftersom brevlådor endast finns på en sida av vägen utsätts de som oskyddade trafikanter varje dag för fara, en fara som skulle mångfaldigas om den tunga trafiken skulle öka med

200 lastbilar per dag kl. 06–22 och med en barnfamilj med fyra barn boende i Bönders Backe är faran påtaglig vid mötande trafik på den smala sträckan med vägräcken. Utfarten från deras fastigheter skulle även den avsevärt försämrats. Den kommunala sophämtningen skulle försvåras då sopbilen stannar vid varje fastighet för att tömma kärl och då det inte finns möjlighet för annan trafik att passera. Med

en ökad tung trafik från brottet skulle detta ytterligare försvåras. Med den lutning som Bönders backe har är det redan idag problem för lastbilar att ta sig upp i vinterväglag och med en belastning på 100 lastbilar om dagen i uppførsbacke är det lätt att förutse att problem kommer att uppstå och att även detta kommer att påverka våra fastigheter.

Med SMA:s planer på antal transporter skulle endast en mindre del av dygnet vara fritt från transporter som i övrigt skulle pågå med en jämn belastning under de timmar de flesta är vakna, en oerhört stor skillnad mot dagens tunga trafik som är koncentrerad till vissa timmar under dagen och i stort sett obefintlig efter kl. 16.00 eller före kl. 08.00. De ifrågasätter kraftigt de beräkningar som gjorts avseende trafikbullernivåerna och att man skulle tillämpa andra regler än gällande nybyggnationer för att deras fastigheter är gamla. Det är en prövning av en ny omfattning av verksamheten i brottet och bullret lär inte vara mindre för att de har gamla hus, snarare tvärtom då vissa av fastigheterna delvis har englasfönster.

Deras fastigheter har i SMA:s underlag beskrivits som grundlagda på platta och med en stomme murad/kalksten, vilket är felaktigt då fastigheterna är byggda på 1800-talet och inte har någon platta eller murade grunder utan samtliga hus har grund och i vissa fall även väggar av lagd kalksten utan bruk. Detta ålderdomliga byggnadssätt riskerar att skadas av de regelbundna sprängningar som planeras och den ökade tunga trafiken. De provsprängningar som har gjorts har känts som ett kraftigt skalv i berggrunden och fortplantar sig betydligt längre än vad SMA:s undersökningar visar och om sprängningar kommer att genomföras regelbundet året runt under 30 års tid kommer risken att vara mycket stor för att dessa gamla byggnader kommer att skadas. SMA skulle ha behövt göra en konsekvensutredning med många fler mätpunkter för att kunna uttala sig om riskerna för eventuella skador.

SMA hänvisar till att antalet oskyddade trafikanter på de berörda sträckorna är låg och även här att det inte behöver tas någon hänsyn till detta. Nämnas bör att Klinteberget utgör en viktig rekreationsplats för Klintehamn med omkringliggande

socknar med cyklister, gående och ridande på de smala vägrenarna och att antalet besökare ökar, vilket ligger helt i linje med befintliga utvecklingsplaner för Klintehamn som en attraktiv bostadsort med närhet till naturen. Att ge tillstånd till en ökad brytning skulle ge en trafikbelastning som skulle äventyra människors liv och möjligheter för orten att utvecklas ytterligare samt kraftigt påverka friluftsområdet Klinteberget som med ideella krafter har iordningställts för invånarnas och turisternas rekreation med en fantastisk utsikt över samhället och Karlsöarna.

SMA har beträffande alternativa transportvägar endast framfört sina kostnader för alternativen avseende transportband, alternativa transportvägar och import av kalk till deras anläggningar. En sammanställning som måste bedömas som ett företags-ekonomiskt beslut och som omöjlig kan användas som argument för de olika alternativ som finns för att ett beslut om utökad brytning ska ges. Att de som berörda fastighetsägare ska få boende- och trafikmiljön förstörd för att SMA anser godtagbara lösningar är för dyra borde snarare leda till att man avstår från brytning än att tillstånd ges.

En utökad brytning skulle för de närmaste trettio åren omöjliggöra en expansion av friluftslivet och antalet besökare och boende i det berörda området och avsevärt minska investeringsviljan för andra näringar i samhället.

SMA har hittills i ansökningsprocessen visat sig helt oförstående till de omkringboende och berördas synpunkter.

De miljömässiga konsekvenserna är mycket stora med kraftig påverkan på deras boendemiljö, en ökad risk för trafikolyckor med oskyddade trafikanter, kraftigt ökat trafikbuller och stor risk för vattenpåverkan på de egna brunnarna.

SMA:S BEMÖTANDE AV SYNUNKTER

SMA har bemött motparternas synpunkter. Med hänsyn till omfattningen av bemötandet återges detta inte i domen.

MÅLETS HANDLÄGGNING

SMA:s ansökan kom in till mark- och miljödomstolen den 2 november 2018. Domstolen gav inledningsvis myndigheter och miljöorganisationer möjlighet att lämna synpunkter på behov av komplettering av ansökan. Med anledning av inkomna synpunkter kompletterade SMA ansökan med ytterligare tekniska underlag m.m. I slutet av april 2019 kungjorde domstolen ansökan. Efter att synpunkter lämnats på ansökan och dessa bemötts av SMA, kungjordes huvudförhandling.

Huvudförhandling med syn hölls i Klintehamn den 22–24 oktober 2019.

DOMSKÄL

Prövningens omfattning

SMA:s ansökan

SMA bedriver enligt tillstånd brytning av kalksten vid Klintebys och Lilla Snögrinde stenbrott på fastigheten A på Gotland. SMA ansöker om tillstånd till utvidgad verksamhet i ett betydligt större område på fastigheten i syfte att leverera kalksten till produktionsanläggningar som tillverkar bränd och släkt kalk. Ansökan avser ett uttag om 30 miljoner ton berg, varav högst 900 000 ton per år.

Verksamhetsområdet uppges omfatta en yta om ca 224 ha med ett brytområde om ca 109 ha.

Ansökan omfattar tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till fortsatt och utökad täktverksamhet vid stenbrotten. Eftersom brytning planeras under grundvattennivån omfattar ansökan även tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till vattenverksamhet vid täkten i form av länshållning.

Verksamhetsområde

Länsstyrelsen har ansett att det verksamhetsområde som SMA har redovisat i ansökan är omotiverat stort i förhållande till brytområdet och att det innefattar flera områden som ska undantas från verksamhet. Ett så stort verksamhetsområde skulle enligt länsstyrelsen kunna användas för att anmäla tillkommande verksamhet som inte har bedömts i detta mål.

SMA har anfört att verksamhetsområdet omfattar hela fastigheten och att verksamheten kommer att anpassas och begränsas efter lokala förhållanden där hänsyn tas till områden med höga naturvärden och arkeologiska fynd utanför brytområdet. Vid huvudförhandlingen har bolaget uppgett följande. I ett område om ca 25 m runt tälten finns ett påverkansområde som kommer att användas för anläggningar som behövs för verksamhet i tälten. Området kommer att markeras med vallar och staket. Resterande del av fastigheten är också verksamhetsområde. Denna del är ca 110 ha skogsmark som ger utrymme för kompensationsåtgärder. Någon egentlig täktverksamhet kommer inte bedrivas i detta skogsområde.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Det finns ingen bestämmelse i miljöbalken om vad som avses med ett verksamhetsområde. En MKB ska dock innehålla uppgifter om verksamhetens lokalisering, utformning, omfattning och andra egenskaper som kan ha betydelse för miljöbedömningen (6 kap. 35 § 1 miljöbalken). En tillståndsdom ska innehålla bestämmelser om verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt (22 kap. 25 § första stycket 2).

SMA har uppgett att hela fastigheten är verksamhetsområde enligt ansökan. Mark- och miljödomstolen konstaterar att det i MKB:n anges att brytområdet omfattar ca 109 ha och att ca 115 ha av Stormyrs tillrinningsområde inom fastigheten undantas från brytning. Bolaget har på fråga från domstolen inte redovisat några närmare

täktarbeten som ska bedrivas utanför det justerade brytområdet och det ytterligare område om ca 25 m kring detta som bolaget redovisat vid huvudförhandlingen. Ansökan med MKB omfattar därmed inte avbaning, borring, sprängning, lastning, krossning, sortering, tvättning, transport och utlastning inom det utanföriggande skogsområdet. Inom denna del av fastigheten kommer enligt ansökan utföras vad som benämns kompensationsåtgärder.

Mark- och miljödomstolen konstaterar, som länsstyrelsen påpekat, att SMA har redovisat ett betydligt större verksamhetsområde än vad som behövs för att bedriva den ansökta täktverksamheten. Bolaget har inte kunnat förklara varför verksamhetsområdet ska ha denna omfattning och omfatta hela fastigheten. Enligt domstolens mening är det inte motiverat att ange ett så stort verksamhetsområde för verksamheten. Att skyddsåtgärder avseende skyddade arter kan behöva vidtas utanför brytområdet för täkten innebär inte att verksamhetsområdet ska omfatta det utanföriggande skogsområdet. En begränsning av verksamhetsområdet innebär inte heller något hinder mot att där utföra t.ex. undersökningar som behövs för bolagets egenkontroll.

Med hänsyn till att en tillståndsdom ska ange en verksamhets omfattning ska därför verksamhetsområdet begränsas i enlighet med den ansökan som ligger till grund för prövningen. Verksamhetsområdet ska därmed omfatta brytområdet och ett område om ca 25 m kring detta. Den närmare begränsningen av verksamhetsområdet behandlas nedan.

Följdverksamhet

Den följdverksamhet som beskrivits i ansökan är främst transport av kalksten från täkten till Klintehamns hamn. Frågan om följdverksamhet behandlas i ett avsnitt nedan.

MKB och övrig utredning*Samråd*

Mark- och miljödomstolen bedömer att samråd har skett i enlighet med 6 kap. miljöbalken.

MKB:n

Länsstyrelsen och enskilda motparter har invänt mot MKB:n. Det har gjorts gällande att den inte innehåller ett tillräckligt underlag enligt bestämmelserna i 6 kap. miljöbalken och att den är svår att tillgodogöra sig. Motparter har ansett att ansökan behöver kompletteras med ytterligare uppgifter i flera avseenden.

SMA har kompletterat MKB:n i ett flertal avseenden efter att ansökan gavs in. Kompletteringarna har gällt frågor om bl.a. hydrogeologi, naturvärden, trafik, buller, vibrationer samt friluftsliv och kulturmiljö. Mark- och miljödomstolen bedömer att MKB:n, med de kompletteringar som gjorts, har ett tillräckligt innehåll för de bedömningar som ska göras i målet. Den omfattande kompletteringen gör det svårare att få en samlad bild av förhållandena på platsen och bedömningarna av verksamhetens påverkan i olika avseenden. Enligt domstolens mening är denna brist dock inte av sådant slag att det finns hinder mot att pröva ansökan i sak.

Yrkandena om att ansökan ska avvisas på grund av brister i MKB:n ska därför inte bifallas.

Rådighet

SMA har avtal om nyttjanderätt med ägaren till A avseende den sökta verksamheten. Mark- och miljödomstolen bedömer att bolaget därmed har

rådighet enligt 2 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Tillåtlighet

Lokalisering

Lokaliseringsutredningen

SMA har i MKB:n angett att bolaget har sökt alternativa områden för försörjning med kalksten och då beaktat faktorer som stenens kvalitet, förutsättningar för logistiklösningar, naturvärden m.m. I undersökningen har ingått fyndigheter i t.ex. Björkliden, Uppland, Östergötland nära kusten, Östersund, Dalarna, Öland och Västergötland. På Gotland har, utöver ett område i Stucks, undersökts områden runt Hejde, Burgsvik och Ljugarn. Området vid Ljugarn var en lovande fyndighet och har undersökts mer noggrant. Detta alternativ har dock ansetts som mindre lämpligt med hänsyn till att naturvärdena där bedömts vara lika höga eller högre än i Stucks, som inte fått tillstånd till fortsatt brytning. För närvarande importerar betydande mängder kalksten för att kompensera för att bolaget inte fått tillstånd till utvidgad täktverksamhet.

Mark- och miljödomstolen bedömer att utredningen är tillräcklig i fråga om redovisning av alternativa platser. Bolaget har också visat att det finns behov av materialet.

Tidigare täktverksamhet m.m.

Verksamhet bedrivs sedan tidigare inom Klintebys och Lilla Snögrinde stenbrott enligt tillstånd som medger uttag av 25 000 ton per år respektive 70 000 ton per år. Den sökta verksamheten, som omfattar 900 000 ton kalksten per år och ett uttag om totalt 30 miljoner ton, är således väsentligt större än den nuvarande verksamheten.

Brytområdet blir mycket större och verksamheten kommer att bedrivas under hela året i stället för som nu några veckor per år. Ansökan innebär etablering av en omfattande täktverksamhet i ett stort skogsområde som endast i liten utsträckning har påverkats av den tidigare täktverksamheten.

Verksamheten innebär att hela brytområdet om ca 109 ha tas i anspråk. Naturvärdena på platsen kommer inte att finnas kvar som i dag. Verksamheten innebär även en påverkan på omgivningen när det gäller kulturmiljö, hydrogeologi, buller, vibrationer och trafik enligt vad som närmare behandlas nedan.

Riksintressen, planer

Fastigheten omfattas inte av detaljplan. I översiktsplanen Region Gotland 2010–2025 anges bl.a. följande. Klintehamn och Slite är exempel på orter som har goda förutsättningar för industriutveckling med tanke på deras nuvarande hamnverksamhet och den planerade omflyttningen av godstrafik från Visby hamn. En fördjupad översiktsplan ska tas fram för Klintehamn med omland inom ramen för kustzonsplaneringen. Platser för attraktivt kustnära boende har utretts från Tofta till Ekstakusten. Befintlig turismnäring har utvecklingspotential inom delområdet.

I september 2019 antog Gotlands regionfullmäktige Program Klintehamn 2030 som enligt regionen gäller som en långsiktig strategisk viljeinriktning för Klintehamns utveckling. Syftet med programmet är att stärka Klintehamns identitet som plats för boende, naturupplevelser, turism, handel och en variation av verksamheter.

Klintehamns gröna och blå värden ska stärkas och belysas. Klintehamn ska vara ett sammanhållet jämlikt samhälle med gena och trygga stråk för gång och cykel.

Vidare ska Klintehamn få fler bostäder av god kvalitet och hållbar arkitektur.

Hela Gotland berörs av riksintresse för rikt friluftsliv. Enligt MKB:n påverkas inte riksintresset då verksamhet har pågått inom området under längre tid och inte kan anses som något hinder för friluftsliv då man kan ta sig runt verksamhetsområdet

och nå delar med skogliga värden. Mark- och miljödomstolen bedömer att den utvidgade verksamheten har en negativ påverkan främst för närboendes vistelse i naturen kring tåkten men även viss påverkan på rörligt friluftsliv i det närbelägna Klintberget. Det är dock inte fråga om någon påtaglig skada på riksintresset.

I Klinteområdet finns två täktområden med pågående kalkstensbrytning som är utpekade som riksintresse för naturvård, med hänvisning till berggrundsblottningar. Det är två av ett flertal referenslokaler för sedimentär berggrundsstratigrafi. Verksamhetsområdet bedöms inte ligga inom riksintresse för kulturvård. Enligt översiktsplanen finns inget riksintresse för vindkraft i området.

Mark- och miljödomstolen bedömer att utredningen visar att verksamheten inte kommer i konflikt med något riksintresse enligt 3 och 4 kap. miljöbalken.

Program Klintehamn 2030 har inte status av en översiktsplan men programmet preciserar i viss mån översiktsplanens riktlinjer för Klintehamn. Regionen har ansett att verksamheten inte är förenlig med syftet för Program Klintehamn 2030. Enligt domstolens mening kan verksamheten inom själva täktområdet inte anses oförenlig med programmet, utan snarare kunna bidra till en variation av verksamheter i Klintehamn. Däremot väcker följdverksamheten i form av trafik frågor om främst förutsättningarna för annan trafik, inklusive gång- och cykeltrafik, längs transportvägarna. Med de bedömningar av följdverksamheten som görs nedan är dock verksamheten sammantaget förenlig med gällande översiktsplan.

Skyddade områden

Utredningen ger stöd för att verksamheten inte har någon negativ påverkan på något skyddat område enligt miljöbalken.

Påverkan på miljön och människors hälsa (övergripande bedömning)

Verksamheten kommer att påverka miljön och människors hälsa på olika sätt.

Verksamheten kommer ge upphov till störningar som kan påverka människors hälsa i form av buller, vibrationer och luftstöt vågor och påverkan på närboendes möjligheter att vistas i närbelägna naturområden. Olägenheter kommer att förekomma i viss utsträckning även på grund av damning. Omfattande transporter av kalksten påverkar annan trafik på vägarna från täktområdet till Klintehamns hamn och i viss utsträckning även på väg 562 norrut.

I närheten av tälkten finns flera fastigheter som används för bl.a. djurhållning, hästverksamhet och annan jordbruksverksamhet. Avståndet från täktverksamhetens norra och västra delar kommer att vara ca 300–500 m till några av gårdarna där djurhållning m.m. bedrivs. Vid huvudförhandlingen har bl.a. M N och U P på K samt E T och M T på C beskrivit hur de som närboende påverkas negativt av den befintliga verksamheten och hur deras djurhållning påverkas av bl.a. vibrationer från sprängningar. SMA har inte lämnat något underlag som motsäger deras uppgifter och domstolen har inte heller anledning att ifrågasätta dem.

Påverkan på miljön och människors hälsa kommer emellertid att begränsas genom de krav på skyddsåtgärder och försiktighetsmått som följer av mark- och miljödomstolens överväganden nedan. Med beaktande av dessa bedöms avståndet om minst 300 m till täktverksamheten inte medföra sådana olägenheter att den valda platsen är olämplig vid en prövning enligt 2 kap. 6 och 7 §§ miljöbalken.

Slutsats

Mark- och miljödomstolen bedömer sammantaget att lokaliseringen av verksamheten är lämplig enligt 2 kap. 6 § miljöbalken.

Artskydd

Rättslig reglering

Vid prövningen av verksamheten ska bestämmelserna om skydd för djur och växter i 8 kap. miljöbalken tillämpas. Artskyddsförordningen (2007:845) ska enligt praxis ses som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter. Frågan är hur skyddade arter i det berörda området påverkas av verksamheten vid en tillämpning av förbuden enligt 4 och 6 §§ artskydds-förordningen.

Enligt 4 § är det i fråga om vilda fåglar och i fråga om vissa vilt levande djurarter förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsler.

Enligt 6 § är det i fråga om sådana vilt levande kräldjur, groddjur och ryggradslösa djur som anges i bilaga 2 till förordningen förbjudet att i den omfattning som framgår av bilagan

1. döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar, och
2. ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon.

Enligt 8 § är det i fråga om sådana vilt levande kärlväxter, mossor, lavar, svampar och alger som anges i bilaga 2 till förordningen förbjudet att i den omfattning som framgår av bilagan

1. plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada exemplar av växterna, och
2. ta bort eller skada frön eller andra delar.

I MÖD 2016:1, som rörde en fortsatt och utökad täktverksamhet i Klintehagen på Gotland, fann Mark- och miljööverdomstolen att täktverksamheten inte innebär någon sådan risk för påverkan på fridlysta växter att förbuden i 8 och 9 §§ artskyddsförordningen aktualiseras. Införandet av ett villkor om skyddsåtgärder för skyddade fjärilsarter bedömdes innebära att verksamheten inte heller kommer i konflikt med 4 § artskyddsförordningen. Åtgärderna skulle vidtas i ett område beläget ca 2 kilometer från brytområdet. Någon artskyddsdispens krävdes därför inte.

Utredningen

Av utredningen framgår sammanfattningsvis följande. Artinventeringar har utförts 2015, 2017 och 2018, med kompletterande inventeringar av några arter 2019. Inventeringarna visar att 112 rödlistade och/eller skyddade arter påträffats inom eller i anslutning till fastigheten. Av dessa har 81 arter påträffats inom fastigheten och 51 inom det planerade brytområdet. Av de rödlistade arterna (inklusive underarter) har 56 påträffats inom fastigheten, varav 32 inom brytområdet. Av de skyddade arterna (inklusive underarterna) har 36 påträffats inom fastigheten, varav 28 inom brytområdet. Elva av arterna är både rödlistade och skyddade, främst ett antal fågelarter men även ett par insekter och en reptil.

För flertalet av de skyddsvärda arterna, ca 95 stycken, bedöms stenbrytningen inte ge någon eller endast en ringa påverkan. Denna bedömning gäller

- arter som saknar fast förekomst inom fastigheten, t.ex. tornseglare, grönbena och ängshök
- arter med hela eller mycket stora delar av förekomsten utanför brytområdet, t.ex. trana, tofsvipa, vanlig backruta, majviva och flera svamparter
- allmänna arter som förekommer rikligt inom hela fastigheten och på Gotland eller Sverige i övrigt, t.ex. orkidéer, backtimjan, ljus solvända, gulsparv, kungsfågel och trädpiplärka.

För ett antal arter kan stenbrytningen riskera att påverka deras bevarandestatus, åtminstone lokalt. Detta gäller arter som har hela eller en stor del av sina lokala förekomster inom det planerade brytområdet, arter som är nationellt eller regionalt mycket sällsynta, samt arter vars livsmiljö tydligt kommer att minska till följd av stenbrytningen. Bland dessa arter finns t.ex. svartfläckig blåvinge, svartpälsbi, sammetsbockrot, dårgräsfjäril, berguv och lundsångare. För att undvika en negativ påverkan kommer SMA att vidta artinriktade bevarandeåtgärder i samband med den fortlöpande efterbehandlingen. Under drifttiden kommer kontinuerlig efterbehandling av utbrutna ytor att genomföras. Syftet är att skapa nya miljöer och naturtyper för båda vanliga och mer krävande och särskilt skyddsvärda arter. Målet är att dessa naturtyper ska ge goda livsbetingelser för de mest skyddsvärda arterna. Med den beskrivna efterbehandlingsplanen kommer det på sikt ske en ökning inom fastigheten av de naturtyper där många av de skyddade arterna påträffats. Verksamheten bedöms tillåtlig enligt 8 kap. miljöbalken och artskyddsförordningen med hänvisning till de planerade efterbehandlingsåtgärderna, inklusive åtgärder som är särskilt riktade mot de mest skyddsvärda arterna. Bolaget har bedömt att det därmed inte krävs någon dispens från förbuden i artskyddsförordningen.

Nedan görs en uppräknings av ett antal arter, där följande förkortningar anges för olika rödlistekategorier enligt det system som används av ArtDatabanken: EN = starkt hotad, VU = sårbar, NT = nära hotad. Beteckningen N, som också används i uppräkningsen, härrör från 4 § artskyddsförordningen.

Följande arter enligt inventeringen omfattas av skyddet i 4 § artskyddsförordningen: Berguv (rödlistad VU), spillkråka (rödlistad NT), törnskata, trädlärka, pudrad kärrtrollslända (N), dårgräsfjäril (N, även rödlistad NT) och svartfläckig blåvinge (N, även rödlistad NT).

Följande arter omfattas av skyddet i 6 § artskyddsförordningen: mindre vattensalamander, gotlandssnok (även rödlistad NT) och hårig dolkstekel (även rödlistad NT).

Följande arter omfattas inte av skydd enligt artskyddsförordningen men är rödlistade: lundsångare (NT), svartpälsbi (VU), sammetsbockrot (EN), ekvaxskivling (NT), slemringad vaxskivling (VU), mjölmusseron (NT) och stor granspindling (VU).

Mark- och miljödomstolens bedömning

Flera skyddade arter försvinner på platsen till följd av avbaning och brytning av kalksten. Verksamheten riskerar att påverka ett flertal arter som omfattas av skyddet i 4 eller 6 § artskyddsförordningen. Mark- och miljödomstolen har att bedöma om täktverksamheten inom brytområdet och det tillhörande verksamhetsområdet om ca 25 m skulle strida mot något av förbuden i dessa bestämmelser. Om så är fallet har domstolen att överväga om det med villkor om försiktighetsmått och skyddsåtgärder kan undvikas att verksamheten kommer i konflikt med fridlysningsbestämmelserna och det därmed inte krävs en artskyddsdispens.

SMA har till stöd för att det inte behövs artskyddsdispens hänvisat till att efterbehandlingsplanen innebär att utbrutna ytor efterhand ska åtgärdas i syfte att skapa fler naturtyper som ger goda livsbetingelser för både vanliga arter och de mest skyddsvärda arterna. För att undvika en negativ påverkan på bevarandestatusen för de mest skyddsvärda arterna kommer också särskilda artinriktade bevarandeåtgärder att vidtas i samband med den löpande efterbehandlingen.

Med hänsyn till det ovan anförda och med stöd av den samlade utredningen i målet bedömer mark- och miljödomstolen i ett första steg att verksamheten inte kommer i konflikt med bestämmelserna i artskyddsförordningen när det gäller följande av de arter som redovisats ovan: Spillkråka, törnskata, trädlärka, mindre vattensalamander, gotlandssnok, pudrad kärrtrollslända, hårig dolkstekel, ekvaxskivling och mjölmusseron.

Mark- och miljödomstolen gör därutöver, i ett andra steg, följande specifika bedömning avseende nedan angivna arter, vilka bedöms vara av större intresse vid prövningen av ansökan.

Berguv: Ett aktivt revir har observerats inom fastigheten men häckningsplats är okänd. Trots intensivt sökande har någon boplats inte hittats inom fastigheten men det kan finnas ett bo där. Tio par häckar på Gotland. Med referens till artfakta från ArtDatabanken och utredningen i målet framgår att berguvens revir ofta är omkring 20 km² stora (4–6 km i diameter), att den i allt högre utsträckning numera också häckar på mer eller mindre plan mark intill något stort stenblock, en rotvälta eller liknande samt att det under de senaste årtiondena också blivit allt vanligare med uvhäckningar i grustag, stenbrott (även sådana i full verksamhet), industri- och siloanläggningar och andra höga byggnader. Sprängningar, trafik och annan verksamhet i tåkten kan störa berguvarna, särskilt under kritiska perioder inför och under häckningen. Bolagets förslag till särskild åtgärd, att särskilda bohyllor anläggs under den successiva efterbehandlingen för att skapa fler häckningsmiljöer bedöms som lämplig. Den ansökta verksamheten bedöms sammantaget inte påverka bevarandestatusen för berguv.

Lundsångare: Vid inventering 2019 fann man inga lundsångare och det häckande par som påträffades 2018 har bedömts vara en tillfällig häckning. Platsen för 2018 års häckning försvinner i samband med avbaning. Fastighetens kvarvarande skogsbestånd med naturvärden utanför brytområdet avsätts för fri utveckling. Någon särskild åtgärd har därför inte föreslagits av bolaget. Den ansökta verksamheten bedöms sammantaget inte påverka bevarandestatusen lokalt för lundsångare då ett lämpligt skogsbestånd fortsättningsvis finns kvar för häckning.

Därgräsfjäril: Vid inventering 2018 påträffades därgräsfjärilen på 24 platser inom fastigheten, varav fem inom brytområdet. Fastighetens kvarvarande skogsbestånd med naturvärden utanför brytområdet avsätts för fri utveckling. Kvarvarande del av fastigheten bedöms av bolaget vara tillräckligt för en livskraftig population. Någon

särskild åtgärd har därför inte föreslagits. Mark- och miljödomstolen noterar, med referens till artfakta från ArtDatabanken, att dårgräsfjärilen i Sverige är starkt knuten till miljöer med lundstarr vilken är kalkgynnad. På Gotland förekommer den i naturligt mer kortväxt tallskog på kalkpåverkad morän. Den utnyttjar där också mindre gläntor, vägkanter etc. men överlever inte hyggesfasen i skogsbruket. Inga särskilda skötselåtgärder har hittills ansetts nödvändiga för artens bevarande på Gotland där den främst finns inom ett område mellan Roma och Stånga på ca 200 km². Med hänsyn till dessa förutsättningar bedömer domstolen att den ansökta verksamheten sammantaget inte påverkar bevarandestatusen för dårgräsfjäril.

Svartfläckig blåvinge: Vid inventering 2017 observerades svartfläckig blåvinge på åtta platser inom fastigheten, varav sju inom brytområdet. Ytterligare tre fynd påträffades utanför eller i kanten av området för följdverksamhet. Ingen individ observerades vid inventering 2019, vilket bedöms bero på extrem torra sommaren 2018. En kraftig nedgång har observerats även på övriga Gotland och andra delar av landet där arten förekommer. Stenbrytningen gör att befintliga habitat efter hand försvinner samtidigt som nya lämpliga habitat skapas. SMA har föreslagit särskilda åtgärder i form av att genom avverkningar och röjningar skapa struktur- och storleksmässigt varierande gläntor i skogsbestånden i sydöstra delen av fastigheten, till en sammanlagd areal om minst två hektar. Syftet är att skapa nya livsmiljöer och goda livsbetingelser för arten. Då populationen är starkt beroende av kvaliteten på artens habitat – vilken påverkas negativt beroende på bl.a. total buskröjning, intensivt bete, igenväxning och plantering – bedöms åtgärder för att säkerställa goda livsmiljöer vara av stor vikt för att antalet reproduktiva individer upprätthålls. Med stöd av utredningen i målet finns det enligt mark- och miljödomstolens uppfattning förutsättningar att som skyddsåtgärd skapa större arealer än de två hektar som föreslagits. Ett sådant krav ska därför villkoras så som framgår av domslutet.

Sammetsbockrot: Vid inventering 2018 noterades 39 platser med sammanlagt ca 470 plantor inom fastigheten, varav 22 växtplatser inom brytområdet. Växtplatserna på fastigheten utgörs av sandiga skogsbilvägar, kraftledningsgator och en

gångstig, vilket enligt underlaget vittnar om att arten gynnas av markstörning. För att påskynda etablering i de nya miljöer som skapas vid efterbehandlingen ska, enligt bolagets förslag, avbaningsmassor med fröbank från artens växtplatser placeras på iordninggjorda ytor i det nya brottet. Verksamheten bedöms, av bolaget, på lång sikt ha en positiv påverkan på den lokala förekomsten av arten. Enligt artfakta från ArtDatabanken förekommer arten nationellt främst på Gotland där den i första hand växer i vägkanter och gräshedar på sand i kalkområden respektive på alvarmark. Slätter av vägkanterna vid fel tidpunkt samt igenväxning på grund av minskat eller upphört bete är ett utpekat hot. Med hänsyn till föreslagna skyddsåtgärder bedöms den ansökta verksamheten sammantaget inte påverka bevarandestatusen för sammetsbockrot.

Svartpälsbi: Ett fynd av svartpälsbi observerades 2008 på en plats i Klintebybrottet. Vid inventering 2018 observerades svartpälsbi på en plats i Lilla Snögrindebrottet, men i övrigt observerades ingen individ på fastigheten. Under den utökade stenbrytningen läggs jordvallar upp på flera platser, delvis som en del av efterbehandlingen. Avsikten med jordvallarna är att utgöra lämpliga habitat för svartpälsbi och andra sällsynta insekter och växter. Livsmiljöerna för arten bedöms av bolaget därför öka avsevärt och ingen särskild skyddsåtgärd har föreslagits. Artens livsmiljö i Sverige utgörs av torra och varma blomrika antropogena marker, t.ex. odlingslandskap, trädgårdar samt störda miljöer på lätt jord med en förkärlek för sandiga–grusiga ställen. Arten finns ofta i solexponerade väglänter, täkter, skjutbanor, motorbanor eller sluttningar i stadsmiljö med extensivt brukade blomrika ytor. Även forntida gravplatser (i de fall de hålls öppna från igenväxning) kan utgöra viktiga boplatser. Den ansökta verksamheten bedöms sammantaget inte påverka bevarandestatusen för svartpälsbi.

Stor granspindling: Vid inventering 2018 noterades stor granspindling på en plats mellan de två befintliga stenbrotten. I MKB:n anges att verksamheten bedöms ha en lokal negativ påverkan på arten, möjligen även regionalt, men att påverkan på nationell nivå bedöms bli obetydlig. I en senare sammanställning i målet anges att en

viss negativ påverkan på den lokala förekomsten inte kan uteslutas. Inga särskilda åtgärder har föreslagits av bolaget. Arten bildar mykorrhiza med gran och eventuellt även med tall i ängsgranskog och barrblandskog på kalkrik mark. Den växer helst i äldre skogsbestånd bland örter eller i djup mossa. Den totala populationen i landet bedöms fortgående minska på grund av slutavverkningar av äldre kalkbarrskogar och försämrade habitatkvaliteter. Det bör enligt mark- och miljödomstolens uppfattning föreskrivas som ytterligare skyddsåtgärd, vilket är till fördel för fler arter än stor granspindling, att lämpliga arealer av äldre skogsbestånd inom fastigheten ska säkras mot avverkning där möjliga värdräd bevaras och förutsättningar för nya värdräd skapas. Ett särskilt villkor ska därför införas på det sätt som framgår av domslutet. Med hänsyn till det anförda bedöms verksamheten inte påverka bevarandestatusen för stor granspindling.

Slemringad vaxskivling: Enligt ansökan har arten vid inventering noterats på en plats inom fastigheten, strax söder om Lilla Snögrinde-brottet inom det planerade brytområdet. Totalt finns knappt 100 rapporterade fynd av arten från Sverige, varav 25 från Gotland. Kunskapen om sällsynta marksvampars utbredning och förekomst är generellt bristfällig och man kan anta att det finns ett stort mörkertal vad gäller antal förekomster. Stenbrytningen bedöms av sökanden ha en negativ påverkan på arten lokalt men obetydlig påverkan på regional och nationell nivå. Mark- och miljödomstolen bedömer att slemringad vaxskivling är en av de arter som kan gynnas av det villkor som redovisats ovan för stor granspindling. Slemringad vaxskivling bildar mykorrhiza med tall, eventuellt även med gran, på kalkrik mark i barrskog, helst kalktallskog. Den totala populationen i landet bedöms, med referens till artdata, ha minskat kraftigt och fortgående minska, huvudsakligen på grund av att arealen äldre kontinuitetstallskog minskat de senaste 50 åren. Minskningen avser kvaliteten på artens habitat. Med hänsyn till skyddsåtgärden bedöms verksamheten inte påverka bevarandestatusen för slemringad vaxskivling.

På grund av det som anförts om berguv och övriga sju angivna arter bedöms verksamheten inte heller i denna del komma i konflikt med bestämmelserna i artskydds-förordningen.

Sammanfattningsvis kommer mark- och miljödomstolen fram till att det med anledning av den ansökta verksamheten inte behövs någon dispens från artskydds-förordningen.

Annan påverkan på naturmiljön och kulturmiljön

Genom den anpassning av brytområdet som redovisats i ansökan avseende hänsyn till naturvärden och som gjorts under målets handläggning avseende hänsyn till kulturmiljön, bedömer mark- och miljödomstolen att det inte kan förutses någon annan negativ påverkan än den som angetts ovan i fråga om artskydd.

Annan påverkan på grund- och ytvatten

Påverkan på grund- och ytvatten

Verksamhetens påverkan i fråga om förändrad avrinning av ytvatten och grundvatten har kunnat beskrivas relativt detaljerat med utgångspunkt från det geografiska läget och platsens geologiska och topografiska förhållanden där brytområdet är beläget. Avrinningen styrs av topografi och, i fråga om fördelning av ytliga respektive djupa grundvattenflöden, av den geologiska uppbyggnaden av revkalksten och stromatoporoidkalksten i ytan samt mörgelsten mot djupet, där även växelagring med mörgel, mörgelsten och kalksten förekommer. Brytområdet har anpassats i öster på så sätt att den topografiskt betingande ytliga avrinningen mot Stormyr inte förändras. Hela brytområdet ligger väst och västnordväst om ytvattendelaren mot Stormyr och Lillmyr, utom i den sydöstra delen av brytområdet där en del av avrinningen mot Lillmyr länkas av in mot täktområdet. Grundvattenavrinningen från höjdområdet där brytområdet är beläget sker till den större delen

mot norr och nordväst samt i mindre omfattning söderut. Det noteras att det under perioder över året med höga naturliga grundvattennivåer sker ett utbyte till ytvatten och en avrinning i dike mot väst.

Det har väckts frågor om en utökad täktverksamhet enligt angivet brytområde kan påverka Stormyr och de där förekommande grundvattenberoende ekosystemen i form av agmyr. Med referens till redovisad lagerföljd, observerade grundvattennivåer i rör 16013 och detaljredovisning avseende avrinning mot Stormyr, bedömer mark- och miljödomstolen att en sådan påverkan är mindre sannolik. Med utförande av den tätskärm i ytlig kalksten (slitsmur) som SMA föreslagit som skyddsåtgärd mot Stormyr begränsas risken för oönskad påverkan. Skyddsåtgärden ska villkoras på det sätt som framgår av domslutet.

Genom den planerade brytningen av kalksten kommer en del av det vatten som naturligt avrinner som ett ytligt grund- och ytvattenflöde samlas upp inom tälten, magasineras över året och nyttjas för verksamheten eller för bevattning, alternativt släppas ut till recipient.

Mark- och miljödomstolen bedömer att utredningen ger stöd för att grundvattenpåverkan blir relativt lokal, med ett influensområde som inte sträcker sig långt ut från tälten, uppskattningsvis högst 200 meter, och utan att någon påverkan på privata brunnar kan förutses. Bedömningen görs på grund av främst de topografiska förhållandena och att det fortsatt sker en viss grundvattenbildning i det successivt utökade brytområdet, vilket efterhand planeras att efterbehandlas.

Miljö kvalitetsnormer för grundvatten

Sverige har en skyldighet att uppfylla kraven i EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG). I direktivet finns ett system som syftar till att medlemsstaterna ska klassificera sina vattenförekomster och sträva efter att goda miljömässiga förhållanden uppnås. Direktivet är avseende grundvatten genomfört i Sverige bl.a. genom

reglerna i 2 kap. och 5 kap. miljöbalken, vattenförvaltningsförordningen (2004:660) samt SGU:s föreskrift SGU-FS 2013:2. I direktivet finns bl.a. ett krav på att vattenförekomstens status inte ska försämras (ickeförsämringskravet) och att möjligheten att uppnå god grundvattenstatus inte ska äventyras. Dessa krav har i den svenska lagstiftningen genomförts i vattenförvaltningsförordningen som kvalitetskrav eller miljökvalitetsnormer. Genom ett förhandsavgörande från EU-domstolen den 1 juli 2015 i Weserdomen (nr C 461/13) har kraven enligt ramdirektivet för vatten förtydligats. Av Weserdomen framgår att en medlemsstat är skyldig att inte ge tillstånd till projekt som kan leda till försämring av en ytvattenförekomstens status eller äventyrar uppnåendet av en god status hos ytvattenförekomsten. EU-domstolen förtydligade också att en försämring i direktivets mening föreligger redan om en kvalitetsfaktor enligt bilaga V till direktivet försämrats med en klass.

För varje grundvattenförekomst sker en klassning av status och ett mål, en miljökvalitetsnorm eller kvalitetskrav bestäms. Miljökvalitetsnormen eller kvalitetskravet för grundvatten kan endast vara god grundvattenstatus (om denna inte uppnås har grundvattenförekomsten statusen otillfredsställande). Ickeförsämringskravet framgår av 4 kap. 2 § vattenförvaltningsförordningen, där det anges att kvalitetskraven för grundvatten ska fastställas så att tillståndet i vattenförekomsterna inte försämrats.

Grundvattenstatusen bestäms efter kartläggning och analys genom klassificering av kvantitativ status respektive kemisk grundvattenstatus.

God kvantitativ status definieras i direktiv 2000/60/EG, bilaga V, 2.1.2 så att grundvattennivån i grundvattenförekomsten är sådan att den tillgängliga grundvattenresursen inte överskrider av den långsiktiga genomsnittliga uttagsnivån per år.

Grundvattennivån ska inte utsättas för påverkan som kan leda till att de ekologiska miljömålen i artikel 4 inte kan uppnås vad gäller förbundna ytvattenförekomster, till någon betydande sänkning av status hos sådana vatten eller till någon betydande skada på terrestra ekosystem som är direkt beroende av tillförsel av grundvatten.

Förändringar i grundvattennivån ska inte leda till saltvatteninträngning eller annan

inträngning av förorenande ämnen. Förändringar i strömningsriktningen till följd av nivåförändringar kan godtas om de uppstår tillfälligt eller varaktigt inom ett begränsat område, om de inte samtidigt medför inträngning av saltvatten eller annan inträngning.

God kemisk status definieras i direktiv 2000/60/EG, bilaga V, 2.3.2 så att den kemiska sammansättningen av grundvattenförekomsten är sådan att koncentrationen av förorenande ämnen (i) inte uppvisar effekter av inträngning av saltvatten eller annan inträngning enligt specifikation nedan, (ii) inte överstiger de kvalitetsnormer som är tillämpliga enligt annan relevant gemenskapslagstiftning enligt artikel 17, (iii) inte är sådan att den skulle leda till att miljömålen enligt artikel 4 beträffande anslutna ytvatten inte uppnås, till någon betydande sänkning av den ekologiska eller kemiska kvaliteten hos sådana förekomster eller till någon betydande skada på terrestra ekosystem som är direkt beroende av grundvattenförekomsten, så att förändringar i konduktiviteten inte påvisar inträngning av saltvatten eller annan inträngning i grundvattenförekomsten.

Grundvattenförekomsten Mellersta Gotland – Klintehamn (härefter Klintehamn) är belägen i Södra Östersjöns vattendistrikt. Den har en total area av 339 km² och har enligt beslut av Länsstyrelsen i Kalmar län den 21 december 2016 miljö kvalitetsnormen god kvantitativ status och god kemisk grundvattenstatus med undantag för bekämpningsmedel (tidsfrist till 2021), PAH (tidsfrist till 2027), sulfat (tidsfrist till 2021) samt klorid (tidsfrist till 2021). Under förvaltningscykeln 2017–2021 har dock statusen klassificerats som otillfredsställande såväl för kemisk status som kvantitativ status, vilket därmed gäller för nu aktuell provning. Det finns risk för att grundvattenförekomsten inte når god kemisk och kvantitativ grundvattenstatus till 2021 (och inte heller till 2027).

SGU, länsstyrelsen och G H Bs huvudmän har bedömt att den planerade verksamheten inte är tillåtlig på grund av att den innebär en negativ påverkan på den totala vattenbalansen och därmed en otillåten försämring och ett

äventyrande av möjligheten att nå miljö kvalitetsnormen god kvantitativ status år 2021. Det har även anförts att påverkan på terrestra ekosystem (Stormyr) inte kan uteslutas. Eftersom förekomsten Klintehamn idag har otillfredsställande kvantitativ status, den lägsta av de två statusklasserna, krävs enligt deras mening en förbättring av den aktuella statusen och det under en kort tidsperiod (oavsett om det är 2021 eller 2027 som är mållåret).

Mark- och miljödomstolen gör i denna del följande bedömning.

Av praxis (jämför Mark- och miljööverdomstolens dom den 30 juni 2015 i mål M 9616-14) framgår att det underlag som ska utgöra utgångspunkt för bedömning av status ska vara representativt för vattenförekomsten som helhet. Med beaktande av att den tillgängliga grundvattenresursen (enligt definitionen i punkt 27, artikel 2 i ramdirektivet för vatten) i grundvattenförekomsten Klintehamn är stor, krävs det en relativt betydande påverkan för att statusen för Klintehamn som helhet ska äventyras respektive försämrats. Data från den kommunala vattentäkten (uppmätta halter sulfat och klorid uppgår till 25 mg/l respektive 10 mg/l), från observationer i nu aktuellt delområde av grundvattenförekomsten och från SMA:s hydrogeologiska utredning, ger inte stöd för att den utökade verksamheten innebär en otillåten påverkan på faktorn grundvattennivå, så som det är definierat i direktivet, bilaga V, 2.1.2. Verksamheten kan inte förväntas innebära en försämring eller försämma möjligheten till att i framtiden uppnå god kvantitativ status då uttaget jämfört med den tillgängliga grundvattenresursen är tillräckligt balanserat. Det kan för grundvattenförekomsten inte heller förutses någon betydande skada på anslutna terrestra ekosystem, oavsett genomförande av skyddsåtgärder eller inte, eftersom påverkan är försvinnande liten i jämförelse med de arealer som förekommer inom grundvattenförekomsten, samtidigt som Stormyr inte är ett av de identifierade terrestra ekosystemen inom grundvattenförekomsten.

Miljö kvalitetsnormerna för grundvatten utgör därmed enligt mark- och miljödomstolens bedömning inte hinder mot att verksamheten kan tillåtas.

Buller

Verksamhetsbuller och trafikbuller

Mark- och miljödomstolen konstaterar att SMA har föreslagit ett villkor med begränsningsvärden för verksamhetsbuller som i huvudsak stämmer överens med praxis. Domstolen bedömer att utredningen ger stöd för att bolaget kan följa ett sådant villkor. Ett villkor enligt bolagets förslag ska därför vara utgångspunkt för en villkorsreglering. I nästa avsnitt behandlar domstolen särskilt frågan om impuls ljud.

SMA har i fråga om trafikbuller erbjudit bullerreducerande åtgärder för bostäder längs transportvägar som, utomhus vid fasad, med anledning av tillkommande täkttrafik erhåller en ekvivalent ljudnivå om 60 dBA eller högre. Detta erbjudande ska införas som ett villkor för tillståndet.

Ljud med impulskaraktär

I målet väcks frågan om det behövs ett skärpt villkor när det gäller ljud med impulskaraktär. Det är svårt att generellt ange vilka typer av verksamheter som kan ge upphov till ljud med impulskaraktär, hörbara tonkomponenter eller annars särskilt störningsframkallande ljudkaraktär. Varje verksamhet ska därför bedömas för sig. Avgörande är hur ljudet kommer att uppfattas vid närliggande bostäder (MÖD 2018:16) och vilken utredning som finns i målet (jfr Mark- och miljööverdomstolens dom den 2 juni 2019 i mål M 7582-18).

Av naturliga skäl bygger bolagets bullerutredning inte på mätningar av buller på den valda platsen. Bolaget har istället använt ljudkällor från tidigare mätningar av liknande maskiner som de planerar att använda för verksamheten, vilket innebär en viss osäkerhet i utredningen. Av bullerutredningen framgår att fyra till fem bostadsfastigheter är belägna på ett avstånd där riktvärden, efter de anpassningar som gjorts i fråga om drifttid för olika bullerkällor, träffas eller överskrids dagtid under tidiga

skeden om inte bullerbegränsande åtgärder vidtas. Inget av redovisade buller-scenarier avser ett skede där verksamhet bedrivs närmast dessa fastigheter, dvs. inom 300–500 meter från brytgräns. Enligt mark- och miljödomstolens mening är det med hänsyn till detta motiverat att – när skutknackning pågår enbart eller som ett av flera arbetsmoment – sänka tillåten ljudnivå helgfri måndag–fredag kl. 07–18 från 50 dBA till 45 dBA. Ett sådant krav är inte oskäligt eftersom det bör finnas goda möjligheter att planera verksamheten så att bolaget med marginal kan innehålla ett strängare begränsningsvärde. Det kan tilläggas att bl.a. skutknackning inte ska vara tillåten andra tider än helgfri måndag–fredag kl. 07–18. Domstolen noterar också att bolaget har åtagit sig att borring ska ske med bullerdämpad bergborr och att avskärmande bullervallar ska anläggas vid kross i inledande skede.

Miljökonsekvenser och allmänna hänsynsregler i övrigt

Utredningen ger i övrigt stöd för att besluta de villkor om skyddsåtgärder och försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra och motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Ett tillstånd ska således förenas med flera villkor, vilket mark- och miljödomstolen återkommer till nedan.

Verksamheten bedöms vara förenlig med de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

Särskilda förutsättningar för vattenverksamhet

Enligt den äldre lydelsen av 11 kap. 6 § miljöbalken, som ska tillämpas i målet, får en vattenverksamhet bedrivas endast om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den.

SMA har inte redovisat några närmare uppgifter om kostnaderna för att utföra vattenverksamheten. Det är dock uppenbart att kostnaderna för de anläggningar som

behövs för vattenverksamheten är begränsade. Enligt mark- och miljödomstolens bedömning står det klart att fördelarna av vattenverksamheten från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna för de anläggningar som behövs för vattenverksamheten samt skadorna och olägenheterna av den.

Följdverksamhet i form av transporter

Transporter av kalksten på väg

Den utbrutna kalkstenen planeras att transporteras via väg 141 och väg 140 till Klintehamns hamn för utskeppning till mottagare. Vissa transporter till lokala mottagare kommer ske norrut via väg 562. I detta avsnitt behandlas frågan om transporter på väg. Frågan om utskeppning av kalksten från Klintehamns hamn till mottagare behandlas i nästa avsnitt.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att avståndet mellan täktverksamheten och Klintehamns hamn är kort, vilket allmänt sett är en fördel från resurssynpunkt. Av utredningen framgår dock att transporterna får konsekvenser för användningen av de lokala vägarna, främst väg 141 från täktens utfart och vidare mot Klintehamns hamn. SMA har redovisat statistik för aktuell sträcka på väg 141 som visar att det under perioden 2000–2017 inträffat 11 olyckor med fordon inblandade (händelser med endast plåtskadeolyckor är inte med i statistiken), varav 8 var singelolyckor. Vägen har bedömts som inte speciellt olycksdrabbad. Uppgifter om trafikmängder har redovisats för flera platser på vägar i Klintehamn och dess närhet. Antalet transporter med kalksten till och från täkten beräknas till 200 tunga fordon per dygn i medel på vardagar. Trafikmängden på väg 141 vid en plats öster om Donnersgatan (punkt B) är i nuläget 1 740 fordon per dygn som årsmedelvärde, varav 160 med tung trafik (9 procent). Med det valda alternativet, dvs. transport utmed väg 141, beräknas trafikmängden på samma plats vara 1 920 fordon per dygn som årsmedelvärde, varav 340 med tung trafik (18 procent). På väg 141 från täktens utfart och förbi Bönders Backe beräknas trafikmängden vara 1 260 fordon per dygn som

årsmedelvärde, varav 270 med tung trafik (21 procent). SMA har bedömt att vägarna har kapacitet att hantera trafikmängden men att trafiksäkerheten behöver åtgärdas. Bolaget avser att delta i en åtgärdsvalsstudie för vägförbättringar som planeras och utförs av Trafikverket samt är beredda att i rimlig utsträckning finansiera trafiksäkerhetshöjande åtgärder.

Trafikverket har uppgett att det planeras en åtgärdsvalsstudie för väg 141 som sannolikt kan vara klar 2021, att alternativ i form av transportband och nyanlagd väg bör utredas ytterligare, att trafiksäkerhetshöjande åtgärder som kan krävas ska bekostas av verksamhetsutövaren och att vägsnittet Bönders Backe rymmer flera trafiktekniska problem som väglutning, vägbredd och direkta tomtutfarter. Trafikverket har även framhållit att det vid beräkning av en barriäreffekt på grund av tunga transporter bör beaktas att transportfordonen har en längd om 24 m och att trafiken fördelar sig olika under dygnets timmar med tydliga toppar morgnar och eftermiddagar samt att kombinationen av renhållningsfordon och transportfordon innebär en ökad trafiksäkerhetsrisk. Enligt Trafikverket har samarbetet med SMA om bl.a. medverkan i en åtgärdsvalsstudie varit mycket bra.

Mark- och miljödomstolens syn omfattade bl.a. väg 141 i ett avsnitt från tåktens utfart via Bönders backar, korsningen vid väg 562 och vidare förbi Klinte kyrka mot Klintehamns centrala delar. Det framgick att vägrenen är smal och begränsad, att vägräcken på flera ställen står nära vägbanan, att det är bristande sikt vid tåktutfarten och korsningen vid väg 562, att flera bostadshus står nära vägen samt att det inte finns en separerad gång- och cykelväg. En film som Trafikverket spelade upp vid huvudförhandlingen visade att det är mycket begränsat med utrymme på vägen när två större fordon möts. Gångtrafikanter är oskyddade på vägen, exempelvis när boende vid Bönders backe ska hämta sin post eller gå till och från busshållplatsen. Det finns även trafiksäkerhetsbrister vid tåktens norra utfart mot väg 562 och längs med denna väg.

Trafikverket motsätter sig inte den ansökta verksamheten under förutsättning att SMA deltar i ett arbete med att åtgärda de trafiksäkerhetsbrister som finns på de vägar som ska användas för transport av kalkstenen. Mark- och miljödomstolen uppfattar vidare att Trafikverket planerar en åtgärdsvalsstudie, som SMA kommer att delta i, och att det finns förutsättningar att ta fram de trafiksäkerhetshöjande åtgärder som behövs längs väg 141. Enligt domstolens mening är det motiverat att i en åtgärdsvalsstudie även se över förutsättningarna för transporter från den norra täktutfarten på väg 562 till korsningen vid väg 141, med utfart på väg 562 även mot nordost. SMA har inte närmare beskrivit omfattningen av transporter på denna sträcka. Under en viss period, t.ex. i ett inledande skede av verksamheten, skulle det kunna förekomma en mer omfattande trafik även här. Det noteras vidare att Trafikverket vid huvudförhandlingen uppgav att det i processen för framtagande av åtgärder görs en bedömning av bl.a. vad som är rimliga kostnader, vem som har nytta av åtgärder och att Trafikverket vill att SMA ska betala de åtgärder som behövs för att klara transporterna av kalksten på berörda vägar.

Mark- och miljödomstolen bedömer att den betydande ökningen av tunga transporter till följd av täktverksamheten kräver att åtgärder vidtas för att höja säkerheten på bl.a. väg 141. Utredningen ger stöd för att tillräckliga åtgärder är möjliga att genomföra och att det finns förutsättningar att vidta sådana åtgärder efter den åtgärdsvalsstudie som Trafikverket planerar under medverkan av bl.a. SMA. Inom ramen för denna prövning ska dock de krav som kan ställas på bolaget på grund av följdverksamheten tydliggöras. Bolaget har uppgett att kostnaden för ett alternativ med transportband uppgår till ca 110 miljoner kr. Som skäl för att motsätta sig ett transportband har bolaget inte anfört att denna kostnad är orimlig, utan att markåtkomst nekas. Bolagets bidrag till att bekosta åtgärder på vägarna ska därför i ett villkor begränsas till högst 110 miljoner kr. De närmare förutsättningarna för åtgärderna och hur stort bidrag bolaget rimligen ska ge till åtgärderna får slutligt hanteras genom avtal med Trafikverket.

Mark- och miljödomstolen bedömer att den ansökta verksamheten är tillåtlig i den del som rör följdverksamhet i form av transporter. Det behövs dock ett villkor om att tillståndet inte får tas i anspråk innan länsstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet konstaterat att trafiksäkerhetskänsliga åtgärder som föranleds av den tillståndsgivna verksamheten har genomförts. Domstolen bedömer att det inte finns ett tillräckligt underlag i målet för att bedöma om en viss del av verksamheten kan påbörjas innan sådana åtgärder har vidtagits.

Transporter av kalksten till mottagare och tillstånd till hamnverksamhet

Av utredningen framgår att det nuvarande tillståndet för hamnverksamheten inte medger uttransport med upp emot 900 000 ton kalksten per år. Det behövs med andra ord ett nytt tillstånd för detta. Motparter har invänt mot ansökan i denna del och ansett att det saknas förutsättningar för uttransport av kalkstenen från Klintehamns hamn. Av utredningen framgår att Region Gotland inte har initierat något ärende om nytt tillstånd för hamnverksamheten, utan att regionen först avvaktar prövningen av detta mål.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det i målet inte finns något underlag om vilka närmare åtgärder som behövs för att Klintehamns hamn ska kunna hantera uttransport av upp emot 900 000 ton kalksten per år, utöver den verksamhet som i övrigt kan komma att pågå i hamnen. Det kan exempelvis behövas större upplagsytor och en fördjupning av vattenområde.

I MKB:n anges att alternativa hamnar för distribution av kalksten, om Klintehamns hamn inte får utökat tillstånd, är SMA:s hamn i Strå eller Slites allmänna hamn, vilka är belägna ca 90 km respektive ca 63 km från tälten. Utskeppning från dessa hamnar bedöms inte som hållbara alternativ avseende miljöbelastning, trafiksäkerhet och ekonomi.

Utskeppning av kalksten vid Klintehamns hamn är således en förutsättning för den ansökta verksamheten. Enligt mark- och miljödomstolens mening är behovet av ett nytt hamntillstånd i detta fall inte ett hinder mot verksamhetens tillåtlighet. Vid den bedömningen beaktar domstolen att Region Gotland inte har invänt mot ansökan i denna del. De synpunkter som lämnats i fråga om en utskeppning via hamnen utgör inte heller grund att anta att ett tillstånd enligt SMA:s ansökan inte kommer att kunna tas i anspråk. Domstolen konstaterar samtidigt att ett tillstånd enligt ansökan innebär att bolaget inte kan bedriva verksamheten genom att transportera en större del av kalkstenen för utskeppning från annan hamn, eftersom miljökonsekvenserna av detta inte har beskrivits eller bedömts i målet.

Slutsats om verksamhetens tillåtlighet

Med hänsyn till det som anförts i avsnitten ovan kommer mark- och miljödomstolen fram till att den ansökta verksamheten är tillätlig enligt miljöbalken.

Tillstånd

Mark- och miljödomstolen bedömer att det finns förutsättningar att lämna tillstånd enligt 9 kap. miljöbalken till den miljöfarliga verksamheten. Domstolen har ovan bedömt att verksamhetsområdet för täktverksamheten ska begränsas i enlighet med den ansökan som ligger till grund för prövningen. I tillståndet ska därför förtydligas att verksamhetsområdet för den tillståndsgivna verksamheten omfattar det område som anges med en röd linje på kartan över det av bolaget justerade brytområdet och det ytterligare område om ca 25 meter kring brytområdet som framgår av ansökningshandlingarna. Kartan över brytområdet finns i bilaga 1 till domen. Det ytterligare markområdet framgår av en karta som redovisats tillsammans med SMA:s yrkanden vid huvudförhandlingen, se sidan 6 i aktbilaga 118. Den blå linjen anger ett område för följdverksamhet i form av bl.a. transportvägar och områden för upplag som bedöms ingå i verksamhetsområdet. På grund av en justering av brytområdet i ett sent skede är verksamhetsområdet något mindre i ett område i nord-

väst vid en fornlämning, närmare bestämt mellan punkterna 17 och 20 i kartan över brytområdet i bilaga 1.

Det finns även förutsättningar att lämna tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till den ansökta vattenverksamheten.

Villkor

Ytterligare villkor för tillståndet

Ytterligare villkor ska gälla för tillståndet enligt vad som framgår av domslutet. Flera av dessa villkor har inte ifrågasatts av motparterna.

Arbetstider för tåkten

Bolaget har föreslagit ett villkor om arbetstider för tåkten. Förslaget innebär bl.a. att lastning av produkt samt transport till kund och hamn får ske helgfri måndag–fredag kl. 07–22. Enligt förslaget ska undantagsvis lastning och transport få ske under lör-, sön- och helgdagar. Mark- och miljödomstolen anser att sådana undantag ska kunna medges av tillsynsmyndigheten, efter anmälan av SMA.

Arbets- och igångsättningstid

Den tid inom vilken arbetena med iordningställande av de för vattenverksamheten erforderliga anläggningarnas grundstruktur, enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken ska vara utförda, ska bestämmas till tio år från det att domen har fått laga kraft. Den tid inom vilken den miljöfarliga verksamheten enligt samma lagrum ska ha satts igång ska bestämmas till fem år från det att domen har fått laga kraft.

Oförutsedd skada

Tiden för anmälan av oförutsedd skada ska bestämmas till 20 år efter arbetstidens utgång enligt vad som närmare framgår av domslutet.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen har fastställt prövningsavgiften som SMA ska betala till 20 768 kr. Avgiften ska slutligt bestämmas till samma belopp.

Rättegångskostnader

SMA har medgett samtliga yrkanden om ersättning för rättegångskostnader avseende frågor om tillstånd till vattenverksamhet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-01)

Överklagande senast den 2 januari 2020.

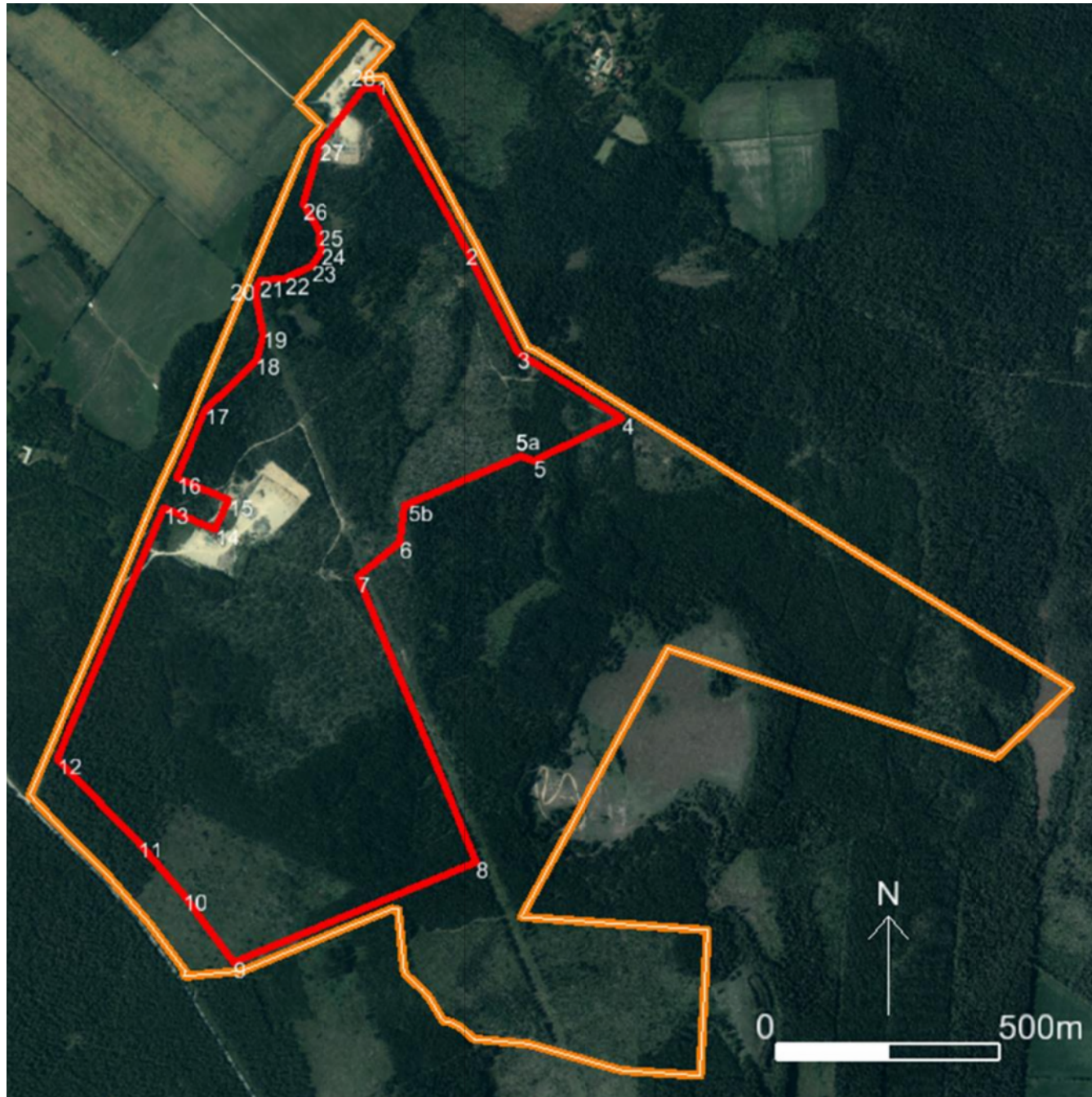
Anders Lillienau

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anders Lillienau, tekniska rådet Ola Lindstrand samt de särskilda ledamöterna Carl-Lennart Åstedt och Gunnar Söderholm.

Brytområde efter justerat skyddsområde forn lämning

Brytområde Sweref99 TM		
Nr	Easting	Northing
1	696038	6364611
2	696235	6364250
3	696351	6364018
4	696584	6363870
5	696386	6363775
5a	696357	6363785
5b	696097	6363674
6	696087	6363592
7	695993	6363514
8	696258	6362875
9	695714	6362650
10	695600	6362802
11	695499	6362919
12	695318	6363106
13	695557	6363669
14	695672	6363621
15	695702	6363687
16	695585	6363737
17	695649	6363887
18	695765	6363999
19	695780	6364056
20	695762	6364153
21	695772	6364178
22	695829	6364184
23	695890	6364212
24	695910	6364243
25	695905	6364292
26	695870	6364351
27	695907	6364484
28	696006	6364610